

Groenlo Verleden

DE HISTORIE VAN GROENLO EN OMGEVING

Jaargang 16 | nr. 18 | mei 2017

- > Fokke en Aaltje, bekend en toch ook onbekend
- > De bijdragen van architect Jan Stuyt in Groenlo tussen 1893 en 1934
- > Krantenknipsels uit 1916
- > Mr. Henri Isaac Swaving, kantonrechter te Groenlo van 1844 tot 1861

Inhoud

- pag. 1 **Voorwoord Oudheidkundige Vereniging Groenlo**
Ben Verbeij
- pag. 3 **Fokke en Aaltje, bekend en toch ook onbekend**
Stephan Damman c.s.
- pag. 19 **De bijdragen van architect Jan Stuyt in Groenlo tussen 1893 en 1934**
Roy Oostendorp
- pag. 59 **Krantenknipsels uit 1916**
Peter te Plate
- pag. 65 **Mr. Henri Isaac Swaving, kantonrechter te Groenlo van 1844 tot 1861**
Joop Ottink
- pag. 87 **Overzicht uitgebrachte Grols Verledens**
Ruud Kaak

Voorwoord Oudheidkundige Vereniging Groenlo

Als u in het Colofon kijkt onder *Vormgeving en layout* dan ziet u daar staan de namen van Nick Oostendorp en Ruud Kaak. Nick Oostendorp heeft in oktober 2013 gezorgd voor een geheel vernieuwde lay-out van het *Grols verleden* en was daar sindsdien verantwoordelijk voor. Vanaf dit nummer wordt dit overgenomen door Ruud Kaak. Het bestuur wil Nick Oostendorp bijzonder hartelijk danken voor het werk dat hij voor de OVG verricht heeft.

Onder de titel *Fokke en Aaltje, bekend en toch ook onbekend, een speurtocht naar de geschiedenis van twee bijzondere mensen*, heeft Stephan Damman c.s. het verhaal verteld van deze bepaald niet alledaagse figuren. Personen die een leven leidden dat totaal afweek van wat in die tijd gebruikelijk was en als normaal werd beschouwd. Het is interessant om te lezen hoe de “normale” wereld op hen reageerde en hoe zij omgingen met de “normale” wereld.

Van de architect Jan Stuyt is bekend dat hij de nieuwe Calixtus met de pastorie heeft getekend. Minder bekend is dat hij daarnaast in Groenlo o.a. ook verantwoordelijk is geweest voor de verbouw van de openbare school in 1901, de bouw van het kantoor van de steenfabriek en de bouw van een aantal villa's. Roy Oostendorp vertelt daar uitvoerig over in het artikel getiteld *De bijdragen van architect Jan Stuyt in Groenlo tussen 1893 en 1934*. Een artikel dat bovendien zeer rijkelijk voorzien is van illustraties.

In de website www.delpher.nl zijn heel veel kranten digitaal in te zien. Peter te Plate heeft de moeite genomen om eens te kijken wat er in 1916 in de kranten stond over Groenlo. Dat leidde tot een zeer groot aantal interessante vondsten, zowel wat be-

treft artikelen als advertenties. Een kleine verzameling hieruit vindt u onder de titel *Krantenknipsels uit 1916*.

Mr. Henri Isaac Swaving was van 1844 tot 1861 kantonrechter in Groenlo. Iemand die in zijn dagelijks werk o.a. geconfronteerd werd met een verkrachting / poging tot doodslag in Groenlo die landelijk opzien baarde en die door zijn krachtadig optreden in de juiste juridische banen werd geleid. Daarnaast hield hij zich echter ook bezig met een heleboel andere zaken. Zo heeft hij een grote bijdrage geleverd aan het 40 – delige *Woordenboek der Nederlandsche Taal* maar ook andere talen en hun letterkunde hadden zijn belangstelling. Tevens is hij jarenlang lid van Provinciale Staten van Gelderland geweest. Zijn grote passie was echter de natuur en dan vooral de bomen in die natuur. In dat kader heeft hij stukken grond gekocht, daarop een onderkomen neergezet en vervolgens een heel bijzonder beplantingsplan uitgevoerd. Dit alles vond plaats op de Heidebloem een gebied dat nog steeds zo genoemd wordt omdat hij die naam aan dat gebied heeft gegeven. Joop Ottink heeft diepgaande naspeuringen verricht naar deze intrigerende persoonlijkheid en dat alles verwerkt in een artikel getiteld *Mr. Henri Isaac Swaving, kantonrechter te Groenlo van 1844 tot 1861*.

Tenslotte heeft Ruud Kaak in een overzicht al onze uitgaven van *Grols verleden* nog eens op de rij gezet, tevens voorzien van een inhoudsopgave.

Het bestuur hoopt dat u dit nummer van *Grols verleden* weer met veel plezier zult lezen.

Ben Verheij
Voorzitter Oudheidkundige Vereniging Groenlo

Fokke en Aaltje, bekend en toch ook onbekend

*Een speurtocht naar de geschiedenis van twee bijzondere mensen
door Stephan Damman c.s.*

Dit verhaal is deels eerder gepubliceerd in de Lichtenvoorde nr. 54 april 2007, Het Hoenderboom nr. 72 dec. 2010 en nr. 73 apr. 2011 en het eerste nummer van "Beltrums (g)old".

Jan Geerdink, Theo Withag, Lucia Beerten en haar broer Tonny hadden al een speurtocht ondernomen naar de levensgeschiedenis van deze twee mensen en met succes zoals uit onderstaand artikel blijkt. Ook Stephan Damman heeft zich verdiept in het verhaal en heeft nog weer nieuwe feiten boven water gehaald. Daarmee is het zo compleet mogelijk gemaakt.

Menig 70-plusser uit Zieuwent, Mariënvelde, Lichtenvoorde, Beltrum en Groenlo heeft wel herinneringen aan Fokke en Aaltje. Aaltje, achter een oude kinderwagen die als transportmiddel werd gebruikt en Fokke met zijn bakfiets.

Aaltje oet den bunker

Op welke dag precies is niet bekend, maar enige tijd na de bevrijding had Lievelede er plotseling onaangekondigd een inwoonster bij. Het was een zwerfster die de in de oorlog door de Duitsers gebruikte bunker langs de Grensweg en de spoorbaan had ontdekt en daar haar intrek had genomen. De burens vonden het best. Ze hadden geen last van deze vriendelijke vrouw. Over haar afkomst wilde de zwerfster niet praten. Haar voornaam was Aaltje, vertelde ze. Haar achternaam wilde ze niet kwijt.

Elke dag ging Aaltje, lopende achter haar kinderwagen met daarin haar bezittingen, op strooptocht naar voedsel. Gekleed in een jurk met daarover een schort en altijd met dezelfde laarzen klopte ze voor brood aan bij de bakkers in Lichtenvoorde en Groenlo. Bakker Goldewijk uit Beltrum bakte

volgens haar het lekkerste brood. Ze kreeg van die bakkers van alles toegestopt: van krentenbrood en koekjes tot snoepjes. De snoepjes deelde ze op de terugweg uit aan kinderen. 's Middags klopte ze aan bij mensen in de buurt waar zij op dat moment vertoefde en vroeg daar om een warme maaltijd. Voor haar werd dan aan een apart tafeltje – ze was niet erg proper – opgeschept wat de pot die dag schafte. Ook kreeg ze post. Die bezorgde de bode altijd bij buurman Vos-Reinders. Naar de bunker ging de bode niet, want dat was geen vast adres. De kinderen van Vos-Reinders brachten de post dan naar Aaltjen. Ze meenden uit het adres te kunnen opmaken dat ze Aaltje Kraay heette. Voor de buurt bleef ze echter steevast: 'Aaltjen oet den bunker'.

Dat de bevolking `onze` Aaltje nog niet vergeten is, bleek wel toen, in de zomer van 2010, TV Gelderland in Beltrum opnames maakte voor het programma `Zomer in Gelderland`. Daar liep `Aaltje` met haar kinderwagen tussen de schoolkinderen over het Mariaplein, uitgebeeld door een inwoonster van Beltrum.

Velen in Beltrum e.o. herinneren zich Aaltje nog. Vaak zag men haar in de jaren `50 met de kinderwagen over de Zieuwentseweg richting Beltrum lopen, waar ze haar kostje bij elkaar schooide.

Bij slager Nico Ravesloot viel wel eens een stukje worst, of iets anders wat over was, te halen. Ook liep ze bij verschillende vaste adressen binnen en kreeg daar dan wat te eten of te drinken. Voor zover bekend werden Fokke en Aaltje nooit samen gezien in Beltrum. Fokke is minder bekend bij de Beltrumse bevolking. Wel werd hij soms door buurtbewoners bij Jans van de smid (Wolterink de Kemper) aan de Zieuwentseweg gesignaleerd voor een praatje en om

wat 'old spul' bij elkaar te schooien.

Een buurtbewoonster vertelde: "In het jaar 1951 zijn wij gaan wonen op de boerderij 'Dieselbrink', nu heet het hier Schuurmansweg.

't Eerste contact met Aaltje was op een maandagmorgen, ik was de luiers aan het ophangen. Aaltje kwam met een oude kinderwagen aangelopen. Zij praatte heel onhandig en ze zei toen tegen mij dat ze in de bunker bij de spoorbaan woonde.

In de oorlog van '40-'45 werd deze bunker door de Duitsers gebruikt als schuilplaats voor de geallieerde bommenwerpers. Tevens was het een onderkomen voor de Duitse soldaten die daar in de nabije omgeving een zoeklicht bedienden. Ook is er achter de spoorbaan een verharde weg aangelegd door de Duitsers, deze werd dan ook de Moffenweg genoemd.

Over haar herkomst wilde ze niet praten, wel was ze heel vriendelijk en ze groette altijd. Ze ging met de oude kinderwagen naar de Grolse bakkers om oud brood te halen, maar ze zei altijd tegen mij dat ze liever naar Beltrum ging, naar bakker 'Goldewiek'. Daar kreeg ze van alles wat, snoepjes, koekjes, brood en krentenbrood.

Als ze weer terugkwam van haar tocht, dan riep ze onze kinderen, 2 en 3 jaar oud, en dan kregen ze altijd snoepjes van haar, ze wilde dus wel graag delen, maar er moest wel een papiertje om zitten, want ze was niet erg zindelijk.

Een wc had ze niet, haar behoefte deed ze langs de kant van de weg. 's Winters kwam ze wel eens water halen.

Als de goederentrein langs kwam, werd er ook aan haar gedacht, want men gooide een paar schep kolen of briketten vanuit de trein voor het kacheltje dat ze in de bunker had.

Ongeveer twee jaar later was ik buiten aan het werk, toen er een man aan kwam fietsen op een gammele oude fiets. Hij vroeg om water en had een kleine bus bij zich. We vroegen hem waar hij dat voor nodig had, waarop hij antwoorde dat hij bij Aaltje in de bunker woonde. Hij heette Fokke en waar hij vandaan kwam liet hij zich niet over uit. Ook op vragen of hij familie van Aaltje was, gaf hij geen antwoord. Hij was een echte flierefluiter. Om aan de kost te komen scharrelde hij alles bij elkaar, ook ging hij veel vissen. Al met al was hij een eerlijk mens.

Op een zeker dag kwam Fokke, vergezeld door een scharenslijper, bij ons op het erf. Deze man vertrouwde ik niet, dat heb ik ook tegen Aaltje gezegd. Aaltje was ook bang voor die man, hij dronk veel en maakte geregeld ruzie met Fokke. Op een zekere dag was de scharenslijper vertrokken en Fokke

en Aaltje zag ik ook steeds minder.

Uit de volksmond heb ik gehoord dat Aaltje aan geelzucht gestorven zou zijn in het ziekenhuis van Lichtenvoorde."

Centraal Bureau Genealogie

De speurtocht was er op gericht hun hele leven in beeld te krijgen. In eerste instantie liep elk spoor dood wegens de wet op de privacy en bij iedere instelling en organisatie was het antwoord dat men geen informatie mocht geven. Dat gaf weer een extra uitdaging. Bij het CBG (Centraal Bureau voor Genealogie) en overige archieven zijn de diverse persoonskaarten en aanvullende documenten van betrokkenen opgevraagd en samengevoegd tot een overzicht.

Aaltje Kraake

Aaltje trouwt op 30-07-1914 te Nieuwleusen met Abel Everts. Zij is dan nog maar 19 jaar en Abel reeds 54! Zij is de tweede partner van Abel. Eerste huwelijk van Abel was met Janna Hermina van Ankum te Dalfsen op 16-04-1892. Uit dit huwelijk had Abel 8 kinderen waarvan er 5 vroeg overlijden. Zoals vermeld staat in het bevolkingsregister, woont Aaltje eerst nog een tijd bij haar ouders. Ruim 6 ½ maand, na haar huwelijk trekt ze op 19-02-1915 pas in bij Abel. Op deze datum wordt ze, samen met

FAMILIE en voorna(a)m(en)	Geboren dd te	Overleden dd te
KRAAKE Aaltje	21-03-1895 Nieuwleusen	19-09-1967 Doesburg
Vader		
KRAAKE Gerit	- -	- -
Moeder		
KAMERLING Janna	- -	- -
Partner		
EVERTS Abel	06-06-1860 Dalfsen	07-10-1940 Avereest
Kinderen van Aaltje Kraake en Abel Everts		
EVERTS Jan Hendrik	17-02-1915 Nieuw-leusen	25-05-2001 Apeldoorn
EVERTS Johanna G.	06-01-1918 Zwoller-kerspel	21-04-2012 Ermelo
EVERTS Arend Jan	21-04-1921 Zwolle	23-08-1988 Warnsveld
EVERTS Klaas	12-05-1924 Dalfsen	17-01-1984 Deventer

Dagtekening aangifte	Gemeente en adres Aaltje Kraake
	Nieuwleusen
19-02-1915	Dalfsen G150
20-10-1941	Zutphen Polsbroek 186
05-11-1941	Zutphen Polsbroek 016929
12-07-1945	Zutphen Kreyneckstraat 3
09-01-1946	Zutphen Polsbroek 186
06-05-1947	CBR beschreven 27-10-1941 SG
21-08-1953	VOW
29-12-1955	Lichtenvoorde D 133-a (wijzig 01-11-1957 Grensweg 13)
08-01-1959	Doesburg Koepoortstraat 16

hun 2 dagen oude zoontje Jan Hendrik Everts, ook ingeschreven als inwoner van Dalfsen op G150. De drie dochters uit het eerste huwelijk zullen niet blij zijn geweest met een nieuwe moeder die deels jonger was dan zij.

Het eerste kind uit dit tweede huwelijk vertrok na 3 jaar naar Almelo (voogdij?). Er worden vervolgens nog drie kinderen geboren. De eerste twee daarvan vertrekken op 19 mei 1925 samen naar Dinxperlo (weer voogdij?). Meer informatie vindt u aan het eind van het artikel bij de genealogische gegevens. Het huwelijk tussen Aaltje en Abel eindigt door het overlijden van Abel op 7 oktober 1940 te Avereerst.

BURGERLIJKE STANDEN

AVEREEST.

Ondertrouwd: J. A. P. Gras 26 j. en H. J. Jonker 22 j., Avereest. — Elders ondertrouwd: A. Odink 34 j. wnr. van K. Snoijer en T. Nijman 38 j. te Ommen. — Geboren: Johan, z. van J. ter Horst en J. Hakkers; Hendrik Jan, z. van H. Veijer en J. Koeleman; Hilko, z. van J. de Jager en G. Klinge; Gerrigje, d. van S. Snippe en G. Zomer. — Overleden: Levenl. kind van C. Hartman en H. van Houselt; Anna Mol 73 j. ongehuwd; Abel Everts 80 j. m. van H. Kraake; Wilhelmina Menzo 76 j. ongehuwd.

*Overlijden Abel Everts 80 jaar
(Zwolsche Courant 11-10-1940)*

Een jaar na het overlijden van Abel op 7 oktober 1940, is Aaltje blijkbaar dakloos geworden, want ze woont op 20 oktober 1941 in het Volkslogement op het adres Polsbroek 186 te Zutphen, waar ze Fokke ontmoet.

De woning waar Aaltje Kraake en haar man en kinderen hebben gewoond. Dalfsen G150. (persoon op de foto is onbekend Bron: archief Historische kring Dalfsen).

Aaltje zoals velen zich haar herinneren, met de kinderwagen onderweg om etenswaar dat ze van de mensen kreeg, te kunnen vervoeren. Op de foto is ze te zien in Lichtenvoorde op de plek waar zich vroeger bakkerij Stottelaar bevond, naast de hervormde kerk in de Rentenierstraat. (Bron:0865 Collectie dia's gemeente Lichtenvoorde ECAL)

FAMILIE en voorna(a)m(en)	Geboren dd te	Overleden dd te
ROTMAN Fokke	23-08-1908 Eibergen	28-11-1958 Lichtenvoorde
Vader		
ROTMAN Gerrit	11-4-1871 Stad Ommen	17-4-1938 Zutphen
Moeder		
NOORMAN Jantje	15-6-1876 Emmen	13-2-1943 Zutphen
Partner		
HOFMAN Maria	24-12-1909 Wisch	- -
Huwelijk ontbonden door scheiding op 17 januari 1951 te Wisch		
Kinderen van Fokke Rotman en Maria Hofman		
ROTMAN Wilhelmus Hermanus Gerhardus	01-04-1927 Wisch	- -
ROTMAN Maria	19-04-1930 Aalten	- -
ROTMAN Fransiscus Wilhelmus	04-08-1941 Ruurlo	- -

Fokke Rotman

Het is vrijwel zeker dat Aaltje samen met Fokke is vertrokken uit het Volkslogement in 1946, omdat in het B&W rapport staat dat Fokke besluit Aaltje te beschermen tegen de mannen die haar lastig vallen in het Volkslogement in Zutphen.

Dagtekening aangifte	Gemeente en adres Fokke Rotman
	NORG
08-06-1934	Zutphen Polsbroek 244
26-10-1939	Zutphen Woonwagen
15-10-1941	CBR beschr.27-10-1941 SG BiZa
21-01-1946	Zutphen Polsbroek 186
09-01-1947	CBR beschr.27-10-1941 SG BiZa
28-12-1955	Lichtenvoorde D 133-a (wijzigt 01-11-1957 Grensweg 13)

Fokke en Aaltje leven samen in de bunker

Fokke wordt na zijn vertrek op 21 januari 1946 uit het Volkslogement in Zutphen pas weer vermeld op 28 december 1955 op het adres Lichtenvoorde D 133-a.

Aaltje heeft op 29 december 1955 hetzelfde adres, waaruit opgemaakt kan worden dat ze samen in de bunker wonen maar een woning kun je het niet noemen. Toch zijn ze blijkbaar tevreden want de meest opmerkelijke zin uit het B & W rapport is toch wel: "Verder hebben deze mensen nergens geen behoefte aan." Ze verblijven in 1957 nog steeds samen in dezelfde bunker.

Zutphen

Polsbroek

Het Volkslogement te Zutphen aan de Polsbroek
186 (bron: Beeldbank Regionaal Archief Zutphen
SZU002026381)

Archief gemeente Lichtenvoorde

Onderwerp: namen Holbewoners

FOKKE ROTMAN,

geboren 23 augustus 1908 te Eibergen.

AALTJE KRAAKE,

geboren 21 maart 1895 te Nieuwleusen (Ov.)

18 december 1954,

B & W verzoeken om een gedetailleerd onderzoek en rapport over de beide genoemde personen.

6 januari 1955, dossier / adviesnota 55/1

Onderwerp: Woningtoestand bij Fokke Rotman en Aaltje Kraake.

Burgerlijke gegevens:

Rotman, Fokke,

geboren 23-8-1908 te Eibergen.

Kraake, Aaltje,

geboren 21-3-1895 te Nieuwleusen(0).

Voorgeschiedenis:

Fokke Rotman is gehuwd geweest met een vrouw, die momenteel te Winterswijk woont en getrouwd is met een andere man. Hij is Rooms Katholiek, doch ging een wettelijk huwelijk aan. Zijn vrouw ontving 4 kinderen, die allen weer een andere vader hadden. Momenteel heeft de vrouw 2 van haar kinderen bij zich, 1 is zwervende en 1 zit op het gesticht te Harreveld.

Na de echtscheiding leidde Fokke Rotman een zwerwersleven. Hij trok van de ene plaats naar de andere en belandde te Zutphen in een volkslogement, waar hij Aaltje Kraake trof. Ook Aaltje Kraake is getrouwd geweest, doch haar man is gestorven. Ze heeft ook wat kinderen, doch deze schijnen geestelijk niet volwaardig te zijn. Ook Aaltje is niet 100 procent te noemen. In het volkslogement te Zutphen werd Aaltje door vele mannen lastig gevallen. Bij zijn komst sloeg Rotman dit gade en besloot Aaltje tegen deze mensen te beschermen. Zo trokken ze samen van de ene boer naar de andere en vonden toen 6 jaar geleden een bunker, die door de Duitsers in de oorlog gebruikt was. In deze bunker leven deze beide mensen nu reeds 6 jaren:

Woningtoestand:

De omvang van de bunker is 2 bij 1 ½ m. De opening wordt afgesloten met wat lompen en een ijzeren plaat, die een gedeelte van de opening bedekt. Rechts achter in de bunker bevindt zich een potkachelkje, dat dient voor warmte en als kookgelegenheid. Verder staat er een bankje en een heel klein tafeltje, om enige huishoudelijke

benodigdheden op te zetten. Een klein kapstokje dient om de aanwezige lompen op te hangen. Op de grond liggen enige matten. s Avonds worden er wat lompen op de grond gelegd, om de kou die van onder opkomt voor het slapen tegen te gaan. Aaltje strekt haar lichaam dan uit naast de kachel, met haar gezicht naar de opening gewend; Fokke daarentegen strekt zich uit in tegenovergestelde richting, zijn gezicht gewend naar de kachel.

Dekens hebben deze mensen niet. Wanneer Fokke en Aaltje om 7 uur is avonds onder de wol gaan, wordt de kachel eens flink opgepord om zo voldoende warmte voor de nacht op te doen. De hele nacht blijft de kachel aan. De bunker is zo laag, dat men, wanneer men de bunker betreedt en er in gaat, niet rechtop kan staan. Ook is er geen verlichting in de bunker, een oliestelletje geeft een flauwe verlichting, waarbij men niet kan lezen of schrijven. Dit is de oorzaak dat Fokke en Aaltje 's avonds al om 7 uur te bed liggen. Dit is hetgeen de bunker aangaat.

Het water wordt gehaald uit de water-loosding van de Spoorwegen. Fokke deelde mede dat dit nog zeer goed te gebruiken was.

Een melkbus dient verder als brodtrommel en staat buiten op een verlaten plekje. Een oud berkenboompje

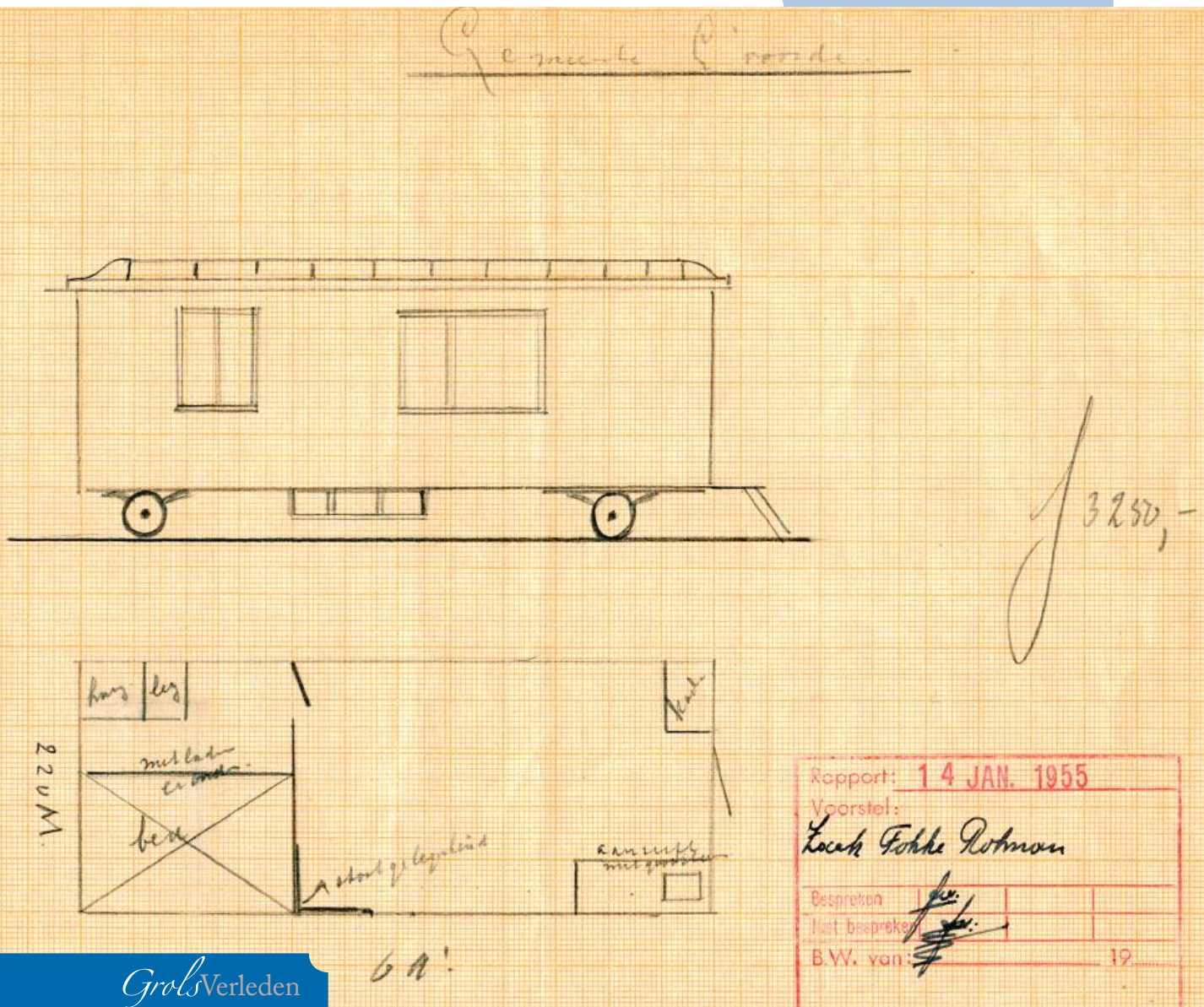
dient als keukenrek. Een oude kinderwagen, ook op de vlakte staande, dient als kleerkast en is afgedekt met wat vodden. Een ijzeren ton wordt gebruikt als waspot, waar het goed in wordt gewassen.

Een plaggenhut, die in de buurt van de bunker staat, wordt gebruikt als opslagplaats voor vodden. Verder bevindt zich er een waakhond.

Korte samenvatting: Gezien de bewoning van Fokke Rotman en Aaltje Kraake als boven omschreven, moeten deze mensen geholpen worden met een andere behuizing. Het slapen in de bunker is erg ongezond daar er geen ventilatie aanwezig is en geen dek, zodat het kacheltje de gehele nacht moet branden. In de bunker wordt ook geleefd en wordt gekookt. Een goede oplossing ware te vinden in een houten schuur, waar een nette woon- en slaapkamer in afgetimmerd zou moeten worden. Tevens een goede bergruimte voor de kleding.

Fokke, zowel als Aaltje zijn hier wel voor te vinden, doch willen het liefst in de buurt blijven, waar ze momenteel gehuisvest zijn. In de plaats Lichtenvoorde zouden zij toch niet kunnen aarden. Verder hebben deze

Ontwerpschets van de woonwagen voor Aaltje en Fokke

mensen nergens geen behoefte aan. Met eten en drinken kunnen ze zich zeer goed redden. Aaltje gaat de boer op en krijgt overal wat mondvoorraad mee. Fokke handelt in lompen en oud ijzer.

Advies: Ik moge dan ook adviseren deze mensen te helpen met een betere woonruimte. Fokke zowel als Aaltje zijn niet veeleisend doch zullen zeer blij zijn wanneer de Gemeente hen inzake de woning de helpende hand biedt.

De Maatschappelijk Werkster,

B. van Hagen

Betreffende: recht van opstal voor oprichting houten noodwoningtje voor F. Rotman en A. Kraake.

Het volgende is behandeld ten aanzien van bovengemeld punt:

- Op zaterdag 29 januari 1955 heb ik mij begeven naar de heer J.A. Klein Gebbink, D 133 te Lievelede, eigenaar van het kadastrale perceel H 513, waarop aanwezig de bunker, waarin beide bovengenoemde personen huisvesten.

- Ik heb er bij de heer Klein Gebbink op aangedrongen de gemeente recht van opstal te verlenen op zijn eigendom H 513 teneinde voor deze beide mensen een wat menswaardiger verblijf op te richten.

Mijnerzijds is er op gewezen, dat zulks geschiedde in overleg en samenwerking met de St. Vincentiusvereniging te Groenlo.

- Ook Klein Gebbink was van oordeel, dat er voor deze mensen iets moest worden gedaan. Hij stond gunstig tegenover het gevraagde en zegde overweging toe.

- Het komt mij voor, dat dezer dagen Klein Gebbink door de gemeente-architect moet worden bezocht, de situatie ter plaatse opgenomen, waarna eventueel tot ondertekening van een voorlopige overeenkomst zou kunnen worden overgegaan.

Vervolgens kunnen we het volgende uit het dossier halen:

In de avond van 1 Februari 1955 heb ik hierover getelefoneerd met notaris Scholte. Deze is bereid om a.s. Zondag in de vergadering van de St. Vincentiusvereniging voor te stellen dat de St. Vincentiusvereniging met J.A. Klein Gebbink een overeenkomst van opstal zal aangaan. De kosten per jaar zouden dan eventueel door de Gemeente Lichtenvoorde betaald kunnen worden. Daarmede omzeilen we de gehele goedkeuringskraam. De notaris zal volgende week berichten.

Het vervolg is dat de gemeente Lichtenvoorde het houten woninkje ad f756.12 (dus niet de woonwaggen) heeft bekostigd in de vorm van steun in natura en de St. Vincentiusvereniging te Groenlo en het R.K. Armenbestuur te Lievelede zorg dragen voor beddegoed en verdere inrichting. (maart 1955).

Tot slot komen we een verzoek tegen, gedateerd 30 november 1958, door A.J.E. Starte om de woonkeet te kunnen kopen:

Naar ik heb vernomen zou Aaltje na de dood van Rotman van plan zijn om de woonkeet te verlaten.

- Indien het vorenstaande op waarheid berust zou ondergetekende gaarne van U vernemen, of het Gemeentebestuur genegen is deze woonkeet aan mij te verkopen en zo ja tegen welke prijs.

- Ik zou deze keet namelijk goed kunnen gebruiken als kippenhok.

- Uw antwoord met belangstelling tegemoet ziende.

Het antwoord hierop gedateerd 22 december 1958:

- In antwoord op Uw bovenvermelde brief delen wij U mede, dat wij niet tot verkoop van de voormalige woonkeet Rotman wensen over te gaan.

- De woonkeet zal door de Gemeente voor een ander doeleinde worden gebruikt.

Secretaris Veldman

Burgemeester Mr. F.J. Waals

Uit dit rapport van de maatschappelijk werkster uit 1954 blijkt dat Fokke en Aaltje sinds 1946 in de bunker leven. Daar zijn ze 12 jaar samen gebleven, tot de dood van Fokke op 28 november 1958.

Fokke is maar 50 jaar oud geworden.

Fokke werkt de laatste jaren van zijn leven bij de gemeente Lichtenvoorde in de onderhoudsdienst van openbaar groen, zoals fietspaden en wegkanten schoonhouden. In de volksmond wordt dit "Vrij en Blij" genoemd. Daardoor krijgt hij financiële ondersteuning van de gemeente. Voor zover bekend is Fokke tijdens dit werk aan de Schurinkweg plotseling overleden en op kosten van de gemeente Lichtenvoorde begraven.

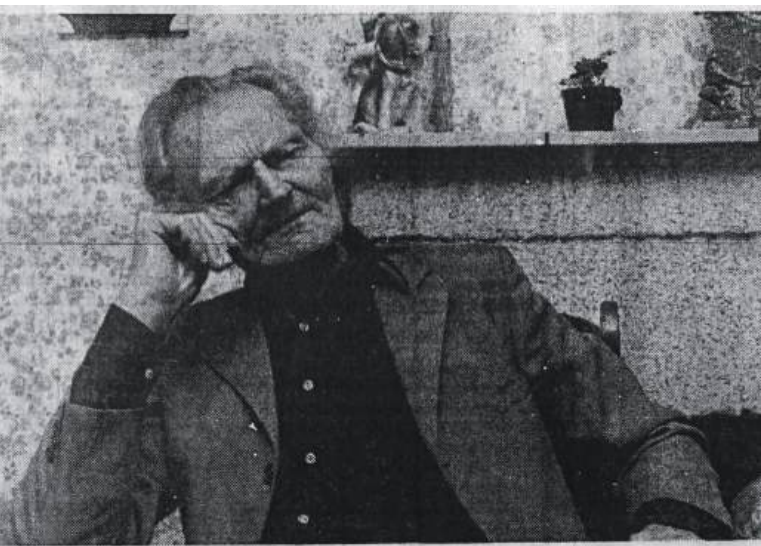
Een "mooi" levenseinde van Aaltje

Nadat Fokke was overleden op 28 november 1958 is Aaltje al snel vertrokken uit de bunker. Het is begrijpelijk dat het voor haar onmogelijk was om op haar 63e alleen in de bunker te blijven en in haar eentje in haar onderhoud te voorzien. Op 8 januari 1959, amper 6 weken nadat Fokke was overleden, is Aaltje al opgenomen in een verzorgingshuis voor alleenstaande ouderen en daklozen, dat verbonden was aan het vroegere ziekenhuis aan de Koepoortstraat 16 in Doesburg. Daar is ze de laatste 8 jaar van haar leven goed verzorgd door de zusters van het tehuis. Verzorgers die er nu werken hebben uit

overlevering dat Aaltje altijd vrolijk en goedgehumt was. Ze werkte veel in en om het huis, de tuin, in de keuken en iedereen was op haar gesteld. Ze was nooit ziek en was op haar manier gelukkig tot aan haar dood op 16 september 1967.

Objectief gezien heeft Aaltje die laatste 8 levensjaren een mooi leven gehad en een goede verzorging. Omdat geen van de zusters die haar toen verzorgden nog in leven is, blijft de vraag of Aaltje genoot van de goede verzorging en het rustige leven.

Van Fokke is ondanks alle speurwerk geen foto gevonden. Wel van zijn broer Gerrit Rotman. Degenen die Fokke hebben gekend zullen de overeenkomsten meteen zien, hoewel zijn broer hier veel ouder is dan Fokke ooit werd. Gerrit is op deze foto 71 jaar. Fokke was een hoekige, stoere, grote man, type "Tarzan" en werd maar 50 jaar.

Gerrit Rotman, broer van Fokke geboren 31-1-1911. (Foto: Oost Gelders Vizier 09-11-1982.)

Frans Groot Zevert (Vruchman) vertelt over **Gerrit** Rotman:

"De familie Rotman kwam wal 'ns wat lenen van ons, zoas o.a. ne pannenkookspanne. Zee haalden ok melk of iets anders. De oldsten jongen heelp ons vake op 't land, dat deed hee gearne. Op 'n aovend mos ik heuj van de zolder halen. In de schuure ging ik met de heuivorke in 't donker de laere op. Ik stak de vorke in 't losse heuj en doar kwám mi'j toch ne schreeuw vanoet 't heuj....! Had ik doar toch d'n oldsten jongen van Gerrit Rotman in zien arm estokken! "Wat doot íehier?" vroog ik ge-

schrokken. "Ik lig hier te sloapen," was het antwoord. "Ik heb ruzie ehad met mien oldeleu en bun weggelopen." 't Is gelukkig goed af elopen met zien arm. Later heb ik ebeurd dat hee in Doetinchem in 't zwembad verdrongen is."

Henny Sipkema uit Doetinchem vertelt over **Gerrit** Rotman:

"Ik woonde in de vijftiger jaren tamelijk buitenaf in de gemeente Gendringen, waar Gerrit Rotman - een broer van Fokke - lange tijd met zijn "Pipo-wagen" in het buitengebied heeft gestaan. Gerrit was bekend in de Achterhoek omdat hij zijn woonwagen meestal zelf trok. Als het hem - samen met zijn gezinsleden - niet lukte de woonwagen tegen een helling op te trekken, heeft menige boer zijn paard of trekker ervoor gespannen om de woonwagen over een hoogte te brengen.

Deze Gerrit Rotman had 5 kinderen die regelmatig door hem zelf gewassen werden in een drinkbak voor koeien. Naakt welteverstaan! Dat was voor die tijd een opzienbarende vertoning. Naakte kinderen buiten, waren toen zelden te zien en als die dan ook nog door hun vader worden gewassen in de openlucht, is dat een hilarisch tafereel. Wij als opgeschoten jongens waren destijds verbluft over al dat bloot. Als het ons lukte die wasbeurten heimelijk te bekijken, hadden we de grootste schik. Ik vraag me nog altijd af of Gerrit Rotman een vroegtijdig geëmancipeerde man was, of dat de moeder de wasbeurten in de drinkbak van de koeien uit schaamte niet aandurfde.

Een poos geleden ontdekte ik dat een zoon van Gerrit Rotman bij de gemeente Doetinchem in de groenverzorging heeft gewerkt. Ooit had deze zoon 't blijkbaar moeilijk want hij was het, die vele jaren geleden het gebouw van de sociale dienst in Doetinchem in brand stak, omdat hij het niet eens was met maatregelen van de dienst. Later is hij voor brandstichting de bak ingedraaid."

Deze Gerrit heeft samen met zijn gezin, tijdens de strenge winter van 1955/1956 in een kippenhok aan de Heelweg gewoond.

Vanwege de strenge winter hebben de agenten Frits Velting en Piet ter Haar gezorgd dat de familie Rotman: Gerrit, zijn vrouw en drie jongens in de leeftijd van ± 8-12 jaar, daar terecht konden om te overwinteren. Hun woonwagen was te koud en daarin zouden ze kunnen doodvriezen. Zuster Femia heeft toen gezorgd voor een oud ledikant met dekens. Niet veel later zagen buurtbewoners het gezin op het ledikant zitten, waaronder Gerrit 4 fietswielen had gemonteerd en die hij door de wei trok.

Enkele persoonlijke herinneringen

Op zaterdag 27-11-2010 is er een oproep geplaatst in de Gelderlander en in het blad NAOBER nr. 6 met de vraag: “Wie kende tussen 1948-1958 Fokke en Aaltje die toen samen in een bunker bij Zieuwent verbleven? Alle verhalen en tips zijn welkom.”

Dat leverde de volgende reacties op:

Martin Bouwmeesters:

Zelf heb ik geen duidelijke herinneringen aan Aaltje van de bunker. Wel weet ik dat zij de oorzaak is dat wij thuis een hond kregen. Wat is het geval: mijn vader fietste met één van mijn broers in het kinderzitje aan het stuur, over de Zieuwentseweg. Onderweg kwam hij Aaltje met haar kinderwagen, vergezeld door haar hond, achterop. Eensklaps sprong de hond voor de fiets, waardoor mijn vader kwam te vallen. Mijn broer hield aan deze valpartij een enorme angst voor honden over. Als remedie werd toen geadviseerd zelf een hond aan te schaffen, waardoor er andere ervaringen opgedaan konden worden. Zo gezegd, zo gedaan, we kregen onze eerste hond Trippie!

Fien Ballast - te Boome:

Op een zomerse dag in ±1955 was ik met mijn moeder in de keuken. Ik was toen nog een kleuter. Het raam keek uit op de ‘Drie Dennen’ een paar honderd meter verderop. “Kiek,” zei m’n moeder, “daor löp Aaltje oet d’n bunker met heur kinderwagen.” In de verte zag ik een ietwat gebogen vrouwtje achter een kinderwagen richting Beltrum ‘sjoksen’. Dat was vroeger ongewoon in onze omgeving. Als jongste van zeven had ik nog nooit iemand met een kinderwagen zien lopen. Ik had wél zo’n ding bij de buurvrouw in de ‘hof’ zien staan, waar haar dochtertje dan in lag te slapen. “Wie is Aaltje?” vroeg ik. “Aaltje is ’n zwarversvrouwtje, den heel vake met de kinderwagen rondlöp,” vertelde moeder. “Doar döt ze dan ’t brood in dat ze van bakker Goldewiek krig en ander spul.” “Bovenop de baby?” vroeg ik stomverbaasd. Wist ik veel! “Nae,” zei ze lachend, en toen vertelde ze dat er geen baby in lag en dat Aaltje een heel arm vrouwtje was die ergens in de buurt in een bunker woonde en overdag rondzwierf. Het eten dat ze onderweg kreeg, legde ze dan in de kinderwagen, zodat ze daar niet mee hoefde te sjouwen. Natuurlijk moest ik ook weten waar de bunker was, waarop moeder me probeerde uit te leggen dat dit een ondergrondse hut was, waar vroeger in de oorlog soldaten zich schuil hielden. Ik snapte er niet veel van. Wel bleef me bij dat de hut onder de

grond was en dat vond ik heel eng. Ik kreeg er nare visioenen van.....dat ik daar in die hut zat en er niet uit kon komen..... Ik heb Aaltje later één keer van dichtbij gezien....een klein,..... smoezelig vrouwtje met een ietwat droevig gezicht

Lucia Beerten:

De vele keren dat ik bij mijn vader in de vrachtauto zat en we dan langs de bunker kwamen en als we nog brood over hadden, mijn vader een eind van tevoren altijd een apart riedeltje toeterde, waarna Aaltje of Fokke snel naar de weg kwam lopen om het eten aan te pakken. Fokke ging ook af en toe aan bij “Snieders Mooder” van Café ’t Kevelder en dan kreeg hij soms een borreltje aangeboden van haar of een aanwezige gast. Aaltje bleef altijd buiten en lag dan te slapen onder de appelboom achter het kippenhok. Nooit zal ik een voorval vergeten toen mijn buurmeisje Annie van Keveldersnieder (Hoenderboom) en ik een liedje hadden gemaakt en terwijl we dat zongen werden we “betrap” door Fokke die om het hoekje een plasje deed. Hij stond ineens voor ons en zei: “Willen jullie dat nog een keer zingen?” Ik was bang voor Fokke en deed bijna in mijn broek van schrik maar Annie lachte en kalmeerde me en we zongen samen:

*Ken i’j ’t verhaaltjen
Van Fokke en van Aaltjen
Fokke skuf de bakfiets an
En Aaltjen zit d’r in
Aaltjen kik naor links en rechts
Vermaakt zich daormet opperbes
Fokke en Aaltje, ’n pötsig stel.*

Fokke lag in een deuk, leerde het snel uit zijn hoofd en zong met ons mee. Daarmee was ik meteen de schrik voor hem kwijt.

Riekie Taken-Eekelder

woonde in haar jeugd aan de Boschlaan dicht bij de bunker van Fokke en Aaltje aan de Grensweg. Ze vertelt: “Mijn broer Theo werd geboren in oktober 1953 en toen Fokke weer eens langs kwam was hij toch wel stomverbaasd dat hij ineens moest “kraomshudd’n”. Hij vroeg: “Hoe kan dat nou dat jij een baby hebt gekregen? Ik heb helemaal niet gezien dat je zwanger was”. We hebben smakelijk gelachen om zijn oprechte verbazing! Fokke had duidelijk geen oog voor aangelegenheden zoals zwangerschap en kinderen.”

Bennie Groot Severt

van boerderij “Droebert” in Beltrum, vertelt: “Ik weet me nog te herinneren dat Fokke en Aaltje met hun honden in de bunker woonden. Volgens mijn vader waren het goede mensen. Mijn ouders hadden een stuk grond tegenover de bunker. Als in de zomer de kalveren die daar liepen ‘n keer ‘t drinkwater op hadden, schepte Fokke ongevraagd water voor ze. Af en toe stond er ook rogge op dat stuk grond en maakte je ook wel een ‘s wat mee. Op ‘n keer waren vader en zijn broer aan ‘t rogge maaien. Wij waren toen kleine jongens en mochten mee. Mijn vader en oom hadden brood en koffie meegenomen en dat stond onder een groepje rogge-garven. Fokke kwam ook even een kijkje nemen en hij had een aantal honden bij zich. Toen Fokke weer weg ging zei hij dat hij “thuis” snoepjes voor ons had liggen. Wij gingen schoorvoetend met hem mee. Gelukkig zat er wel een papiertje om de snoepjes en in mijn herinnering waren het Haagse hopjes.

Toen we een half uur later koffie en brood wilden pakken was het brood weg! De honden hadden toen ook al een goede neus. Aaltje deelde ook vaak snoepjes uit en die waren niet altijd “oksselfris”. Als er een papiertje omheen zat, lusten wij als stoere jongens die snoepjes nog wel. Maar voor snoepjes zonder papiertje bedankten we beleefd.”

“Op een zondagmiddag in hartje zomer, was het zeer drukkend weer en over de 30°C. We waren net aan ‘t middageten begonnen toen Aaltje kwam aanlopen en op ‘t raam klopte met de boodschap dat er een koe had gekalfd. Daarvoor was mijn vader haar erg dankbaar. Aaltje had er in die gloeiende hitte, met haar veel te grote rubberen laarzen aan, ruim 3 km voor moeten lopen. Haar gezicht en haren waren kletsnat van het zweet. Doordat het zweet in straaltjes van haar hoofd liep, zaten er allemaal witte strepen over haar groezelige gezicht. Dat was iets héél aparts en dat had ik nog nooit eerder had gezien. Mijn vader zei: “No, dan mo’k d’r direct maor hen” en spande snel ons paard “veur de statkaore”. Met Aaltje in de stortkar reed hij naar de wei om het kalf te bekijken en op te halen. Mijn vader realiseerde zich dat het wel een heel bijzonder “zondag’s” plaatje was; hij met die “gestreepte” Aaltje in de stortkar. Lachend grapte mijn vader tegen zijn broer: “As de mensen mien zeet veur’n, zoll’n ze haste denken da’k ne andere vrouwe heb.”

“Af en toe hadden ze bij ons jonge kippen en hierbij zaten ook hanen. Als die groot genoeg waren werden ze geslacht. Om Fokke en Aaltje te bedanken voor hun goede zorgen, moesten mijn broer en ik op zekere dag van mijn ouders naar de bunker om

een paar hanen te brengen. Levende hanen dus. Dat werd geen succes! Mijn vader zei tegen ons: “Jongens, breng maor ‘s een paar hanen naor Fokke en Aaltje en zeuk de grootsten d’r maor oet. Daor zult ze zeker wal bli’j met wäez’n.” Mijn broer en ik allebei ‘n haan in de zak op de rug en toen met de fiets naar ‘t veld. Daar aangekomen werden we eerst begroet door de honden. Fokke en Aaltje waren thuis en we zeiden dat we een paar grote hanen kwamen brengen, dan konden ze die slachten. Na wat overleg tussen Fokke en Aaltje kwam ‘t er op neer, dat Aaltje de hanen wel lustte maar niet kon slachten, en Fokke lustte ze niet en kon of wou ze ook niet slachten. De emancipatie was er toen nog niet, zeker niet in ‘t veld. Als jongens van 9-10 jaar wisten we geen raad met de situatie. Uiteindelijk gingen de levende hanen weer mee huiswaarts. Vader wou ‘t eerst niet geloven, maar de hanen gingen toen voorlopig maar weer levend terug in het hok.

Bennie Rouwhorst

uit Mariënveld vertelt: “Ik fietste in 1958 elke dag van Mariënveld naar de HBS in Groenlo en kwam dan langs de bunker. Wim Venderbosch (van Krisjongsnieder) uit Zieuwent fietste vaak met me mee. In die tijd had Aaltje zes hondjes die wel wat leken op Jack Russells. De hondjes zaten altijd te wachten tot we in zicht kwamen en zetten dan heftig keffend de achtervolging in. Ze liepen dan met ons mee, precies tot aan de spoorlijn. Ze gingen er nooit overheen. Ik weet nog dat mijn ouders Aaltje ooit een hele “zie” (zij-stuk) vet spek hadden gegeven. Blijkbaar wist Aaltje totaal niet wat ze ermee moest. Een poosje later zagen we dezelfde “zie” spek in een sloot langs de weg liggen en hebben die weer mee

Laatste “huis” van Aaltje, het vroegere ziekenhuis aan de Koepoortstraat 16 in Doesburg. (Bron: Google maps) Zie ook hoofdstuk ‘Een mooi levenseinde van Aaltje’

naar huis genomen.

Toen ik in Mariënveld op de lagere school zat, had ik onder het speelkwartier mijn jas op de vierkante stenen poer van de omheining van de speelplaats gelegd. Na het speelkwartier wilde ik mijn jas pakken, maar die was verdwenen. Iemand vertelde dat Aaltje de jas had meegenomen maar even later was de jas al terug. Aaltje had 'm als grapje voor de winkelruit van "Wopereis de smid" gelegd." Op 16 september 1967 is Aaltje in haar 72e levensjaar overleden en ze is begraven in Doesburg.

Verder heeft de auteur nog Theo Starte gevraagd, Hemmeledijk 1, deze vertelt:

Fokke was nen hadwarkenden man. Hee hielp met Paosen met ut maken van't Paosvuur. En hee hef den zandweg eneumd "Beltrumsdieksken" met den hand en de skuppe egaliseerd. Nen giganties karwei. Aaltje kwam ene kere bi'j ons an huus met nen trop hönde. Ik meenen nen stuk of fieve zesse. Zee zei tegen mien opa: "köj mie van disse hönde verlossen, ik kan ze allemaole neet meer an". Noo dat kon mien opa wal. Met nen jachtgewear köj vulle. Aaltje kreeg toen nen schoof hööj zodat ze wat warmer konnen liggen in eur holten onderkommen wel ze van de gemeente had'n ekregene. 't onderkommen was neet völle groter as drie bie veer meter met veur en achterin 'n bedde waarop Aaltje en Fokke sleepen. De deerntjes van Penterman zongen vake het leedjen:

*Aaltje zit op een paaltje.
krak deed het paaltje
en weg was Aaltje.*

Fokke mos dat neet heur'n, want hee kon dat neet wardeer'n en wodd'n kwaod.

Gerrit Rotman ston sommers vake in het bösken van Holkenborg, tussen Nijkampswegge en Beltrumsdieksken, Zo was'e dicht in de buurte van zien breur. De kinders in de buurte spölden dan wal es met ziene kinder.

Een "mooi" levenseinde van Fokke.

Fokke overleed - terwijl hij met collega's van "Vrij en Blij" aan het werk was op de Schurinkweg - waarschijnlijk door een hartstilstand en had dus een relatief mooi levenseinde. Fokke werd op 1 december 1958 op de Algemene Begraafplaats aan de Vragenderweg in Lichtenvoorde begraven. Op ongedateerde documenten zijn notities gemaakt van de aangetroffen situatie van dat moment en dat is op 2 verschillende documenten vastgelegd. Ze zijn opgemaakt ter controle tijdens de ruiming van oude

graven.

Er is twijfel tussen 2 graven t.w. graf nr. 111 en graf nr. 123. Volgens het ene document is Fokke begraven in graf nr. 111. Maar op het document van graf nr. 111 staat genoteerd: "Volgens de doodgraver, de Hr. Hietbrink is het beslist onjuist dat in dit graf Fokke Rotman is begraven. Volgens hem is dit geschied in het juist tegenoverliggende graf, genummerd 123. Er is te veronderstellen dat de mening van Hietbrink juist is, omdat op het overigens gelijkblijvend gedeelte van de ontruimde graven de Duitse militairen t.w. de nrs. 111 t/m/ 130, juist op nr. 123 een verhoging te zien is; kennelijk een graf dat niet al te lang geleden opgemaakt is.

In dit graf was voorheen begraven: onbekend Duits Militair, herbegraven d.d. 21 Mrt. 1951 op Centr. D. mil. Kerkhof te Ysselsteijn (gem. Venray).

Het document van graf nr. 123 vermeld echter: "Situatie van dit graf: v.h. Onbekend Duits militair. Herbegraven d.d. 21 Mrt. 1951 op Centr. D. mil. Kerkhof te Ysselsteijn (gem. Venray). (Toestemming B & W bij besluit d.d. 13 Maart 1951 No. 1095.) geruimd graf van: L.W. Dreegers, begraven 12 Aug. 1932. Volgens de Hr. Hietbrink is in dit graf begraven: Fokke Rotman. (zie Nr. 111.)

Lucia Beerten en haar broer Tonny vonden de documenten van de graven nr. 111 en nr. 123 en voor de zekerheid is er een foto gemaakt van beide graven. Omdat niet met 100% zekerheid kan worden vastgesteld welk graf het juiste is, "geniet" Fokke na zijn dood het voorrecht van een ruim verblijf met een prachtig uitzicht. Hoge bomen, veel groen, zingende vogels, als achtergrondgeluiden van mensen en verkeer en op een steenworp afstand "De Driehoek" in Lichtenvoorde. Zijn laatste rustplaats is een mooi en waardig slot van zijn leven.

Op de voorgrond tussen de paaltjes het graf van Fokke Rotman met rozen beplant. (Foto: Lucia Beerten.)

*De bunker zoals hij er bij lag voor de renovatie.
(Foto: archief Stichting Old Beltrum)*

Herstel van de bunker

De oorspronkelijke bunker is in de oorlog door de Duitsers gebouwd als schuilplek voor het geval dat de geallieerden de spoorlijn vanuit de lucht onder vuur namen. Vijftig meter van de bunker verwijderd, stond een zoeklicht. De bunker was nagenoeg onder de grond gebouwd en dus nauwelijks zichtbaar.

Tijdens onderhoudswerkzaamheden in het voorjaar van 2003, die uitgevoerd werden door werkploegleden van Groen Goed voor dhr. A. Klein Gebbink aan de Grensweg te Eefsele, vertelde dhr. A. Klein Gebbink dat aan de spoorwegovergang een klein bosje lag waar hij de eigenaar van was. In dat bosje bevond zich nog een restant van een bunker uit de Tweede Wereldoorlog. Hij liep rond met de gedachte om deze bunker in oude staat terug te brengen m.b.v. subsidie. Ruim anderhalf jaar later bleek dat er wel een mogelijkheid bestond om hiervoor subsidie te krijgen, maar dat dit zeker enige jaren zou duren. Groen Goed heeft toen, op initiatief van Jan

Geerdinck, aangeboden deze klus zelf ter hand te nemen.

Dankzij Jan Geerdinck, dhr. A. Klein Gebbink, de sponsors: de firma Dusseldorp, houtzagerij Kolkman, bouwbedrijf Klein Gunnewiek, Leo Klein Gunnewiek, de Coöperatieve Werktuigen Vereniging in Lieveelde, de vele vrijwilligers en de gemeente Oost Gelre is deze bunker in 2005 in oude staat hersteld. Deze bunker heeft een cultuurhistorische waarde voor het gebied. Niet alleen vanwege de functie van deze bunker tijdens de Tweede Wereldoorlog, maar ook vanwege haar markante bewoners na de oorlog: Aaltje Kraake en Fokke Rotman.

In de periode 1940 – 1945 werd de bunker gebruikt als schuilplaats voor Duitse soldaten die er bescherming zochten tegen luchtaanvallen. Op ongeveer 50 meter van de bunker stond een zoeklicht van de Duitse bezetters opgesteld om 's nachts geallieerde vliegtuigen te kunnen onderscheppen. (Bron: vangoengood.nl)

*Het pad
naar de bunker.
foto Ruud Kaak*

*De bunker na de renovatie.
Origineel zat er een metalen deur in.
(3 Foto's Stephan Damman)*

Situatie ligging bunker bij kruising Grensweg met de spoorbaan, in het midden van de foto (via Google Earth)

Overige genealogische gegevens

Ouders en grootouders van Fokke.

Via internet kwamen deze opmerkelijke stamboomgegevens te voorschijn:

De vader van Fokke; Gerrit Rotman is in 1872 geboren in Ommen en op 17-04-1938 overleden in Zutphen. Zijn beroep was scharenslijper. De moeder van Fokke; Jantje Noorman is in 1872 geboren in Emmen en op 13-02-1943 overleden in Zutphen. Gerrit en Jantje zijn op 17-02-1909 getrouwd in Groenlo. Bij het trouwen hebben ze 6 kinderen gewettigd. Er waren dus al 6 kinderen bij hun trouwen. Ook Fokke is er dan al want hij is op 23-08-1908 geboren. Voor het gemak nemen we maar aan dat deze 6 kinderen van Gerrit en Jantje waren en dat ze pas trouwden toen ze al 6 kinderen hadden. Fokke was een baby van 6 maanden oud toen zijn ouders trouwden.

Fokke zijn grootvader; Bernardus Rotman in 1841 geboren in Ommen en ook hij was scharenslijper. Bij zijn huwelijk in 1869 in Ommen met Anna Maria Wolters hebben zij ook 1 kind gewettigd.

Hiermee komt voorlopig een eind aan de speurtocht naar de geschiedenis van twee bijzondere mensen. Ze waren bekend door hun levensstijl maar onbekend door hun teruggetrokken leven en geïsoleerde

woonsituatie. Fokke en Aaltje worden door degene die hen gekend hebben "aardige en goeie mensen" genoemd. Een mooier postuum eerbetoon kan men zich niet wensen.

De zoektocht naar de 3 kinderen van Fokke en de 4 kinderen van Aaltje heeft tot dusver géén vruchten afgeworpen. Wie ons op het juiste spoor kan brengen zijn wij erg dankbaar. Gezien hun leeftijd 90-87-76 jaar is het maar de vraag of er nog iemand leeft. Er is een kleine hoop een van de kinderen of nazaten te vinden om het verhaal van deze twee bijzondere mensen af te kunnen sluiten.

Kinderen van Fokke Rotman en Maria Hofman		
ROTMAN	01-04-1927	-
Wilhelmus	Wisch	-
geen adresgegevens bekend		
ROTMAN	19-04-1930	-
Maria	Aalten	-
geen adresgegevens bekend		
ROTMAN	04-08-1941	-
Fransiscus	Ruurlo	-
geen adresgegevens bekend		

Kinderen van Aaltje Kraake en Abel Everts		
EVERTS <i>Jan Hendrik</i>	geb 17-02-1915 Nieuw-leusen	ovl. 25-05-2001 Apeldoorn
geen adresgegevens bekend		
EVERTS Johanna G.	geb. 06-01-1918 Zwoller-kerspel	ovl. 21-04-2012 Ermelo
geen adresgegevens bekend		
EVERTS Arend Jan *	geb. 21-04-1921 Zwolle	ovl. 23-08-1988 Warnsveld
Zie voor adresgegevens hierna		
EVERTS Klaas *	geb 12-05-1924 Dalfsen	ovl '17-01-1984 Deventer
* Zie voor adresgegevens hierna		

Dagtekening aangifte	Gemeente en adressen Arend Jan Everts
	Dinxperlo
04-05-1937	Aalten IJzerlo 75
12-06-1941	Aalten PB1816
07-05-1942	Aalten Lintelo 61
05-05-1944	Dinxperlo C 269
16-06-1945	Aalten Barlo 12
15-10-1945	Aalten Dale 97
01-04-1946	Aalten Haart 71
16-07-1946	Bredevoort Prinsenstraat 8
31-12-1946	Bredevoort Boterstraat 6
22-09-1947	Winterswijk Miste 85
20-11-1947	Aalten Prinsenstraat 12
08-01-1948	Ulft Rijksstraatweg 77
24-04-1948	Gendringen Voorst 7
18-07-1951	Wisch Silvolde Bievinkstraat 5
01-11-1952	Wisch Silvolde Lange Dijk 3
06-07-1954	Winterswijk Meddo 29
01-11-1954	Silvolde Oude Dinxperloseweg 80
20-07-1964	Loerbeek Komperwijkweg 1
14-10-1964	Doetinchem Velsinkstraat 21
09-08-1968	Doetinchem Lampongstraat 15b
25-09-1972	Doetinchem Nieuwstad 39
19-07-1973	Zutphen Halterstraat 9
07-03-1975	Lochem Jacob v. Ruysdaellaan 3
10-11-1975	Lochem Vordensweg 6
07-03-1977	Lochem Tramstraat 20
28-09-1977	Lochem Gerrit Naefflaan 5

Ondertoezichtstelling van de jongste zoon
Klaas van Aaltje (Zwolsche Courant 1941).

Dagtekening aangifte	Gemeente en adressen Klaas Everts
	Dalfsen G150
22-07-1941	P.B. 1162
21-03-1942	Ermelo Groot Emaus 10 (Internaat voor achterlijke kinderen en voor kinderen die met eigenaardige psychische gebreken behept zijn. Vanaf 1920)
27-09-1945	Dalfsen Oud Leusden 123
06-07-1948	Dalfsen H15
10-11-1950	Eibergen G112
26-11-1952	Enschede Teesinkweg 40
03-03-1953	Eibergen G112
02-03-1955	Haaksbergen Klaashuisweg 60a (wijzigd 29-01-1960 in Klaashuisstraat 60a)
16-06-1961	Bathmen Dorp 148 b (wijzigd 01-12-1961 Klumperstraat 3)
23-11-1961	Apeldoorn Arbeidstraat 40
22-10-1964	Deventer Molenwijk 44
26-03-1965	Apeldoorn Arbeidstraat 40
01-02-1966	Deventer Molenwijk 44
21-10-1968	Deventer Eemstraat 9
19-02-1970	Deventer Gronoviusstraat 18
23-12-1970	Deventer Gronoviusstraat 39
27-07-1971	Deventer Gerard ter Borchplein 2
11-03-1974	Deventer Ruysdaelstraat 57

AANKONDIGING

Uit een exploit d.d. 28 Dec. 1940 van MENNO BIERINGA, deurwaarder bij de Arr. Rechtbank te Zwolle, kantoor Koestraat 38 aldaar, blijkt, dat ten verzoeken van den E.A. Heer Kinderrechter bij de Arr. Rechtbank te Zwolle, aan AALTJE KRAAKE, wed. van Abel Everts, geen bekende woon- of verblijfplaats in of buiten het Koninkrijk hebbende, onder meer is

AANGEZEGD:

dat bij beschikking d.d. 4 December 1940 van den E.A. Heer Kinderrechter, voornoemd, de termijn van ondertoezichtstelling van Klaas Everts, geboren te Dalfsen 12 Mei 1924, wonende te Dalfsen, is verlengd met een termijn van één jaar, te rekenen vanaf 4 Januari 1941.

VOLGNUMMER.	DAG- TEEKENING EN JAAR DER INSCHRIJ- VING.	FAMILIENAAM. <small>(Familienaam der vrouw.)</small>	VOORNAMEN. <small>(Voluit geschreven.)</small>	M. (mannelij.) V. (vrouwelij.)	BETREKING VAN ELKEN PERSOON TOT HET HOOFD VAN HET HUISGEZIN <small>(Ziet in de notulen voor afzonderlijk lezende personen.)</small>	DAG- TEEKENING EN JAAR DER GEBORTE.	GEBORTEPLAATS. <small>(Met aancijzing der provincie voor inboorlingen, van het land voor vreemdelingen.)</small>	BURGERLIJKE STAAT.	
								Tijdens de inschrijving.	Veranderingen en hare dagteekening.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1	Jan. 48	Rotman	Holdert	M. Hoofd	4 Jan. 1878	Stad Ormenie			Gehuwd
2		Rotman	Heida Joha.	V. vrouw	3 Mei. 1878	Tubbergen			1 Mei. 1901
3		Rotman	Holdert	M. Hoofd	4 Jan. 1878	Stad Ormenie			
4		Beide Hendrikman	Heida Johanna	V. vrouw	3 Mei. 1876	Tubbergen			
1	25 December 1899 ingetrokken	Rotman	Gerrit	M. Hoofd	16 Apr. 1871	Stad Ormenie			
2		Stoorman	Jantje	V. Vrouw	15 Juni 1876	Ormenie (10) H.			
3		Rotman	Janna	V. dochter	10 Sept. 1892	Richterswoude			
4		id.	Arntje	V. dochter	11 Oct. 1897	Tubbergen			
5		id.	Gerritje	V. dochter	17 Oct. 1905	Raven			
6		id.	Fokke	M. zoon	23 Sept. 1908	Tubbergen			
7		id.	Johannes Bernard	M. zoon	28 Dec. 1909	Groenlo.			
8		id.	Gerrit	M. zoon	31 Jan. 1911	Diepenveen.			
9		id.	Albert	M. zoon	2 Feb. 1912	Rijven			
10		id.	Johanna Maria	V. dochter	7 Juli 1913	Tongelre.			

Bevolkingsregister GROENLO: Het gezin Holdert Rotman, Scharenslijper in de Koningssteeg A413, later in een woonwagen en het gezin Gerrit Rotman, Scharenslijper in een woonwagen, met o.a. de kinderen Fokke en Gerrit (via www.ECAL.nu).

Dankwoord:

In het bijzonder wil ik de Historische Kring Dalfsen en met name Jan Brunnekreef danken voor het helpen zoeken in de archieven en het aanleveren van gegevens.

Bronnen genealogische gegevens:

Burg. Stand Nieuwleusen aktenummer 19

Burg. Stand Avereest aktenummer 101

Burg. Stand Dalfsen aktenummer 10

Centraal bureau voor de Genealogie

Erfgoed Centrum Achterhoek Liemers (ECAL)

De bijdragen van architect Jan Stuyt in Groenlo tussen 1893 en 1934

door Roy Oostendorp

Briefhoofd van Jan Stuyt (bron Agnes van der Linden).

Vanaf oktober tot en met december 2012 stond de reizende tentoonstelling over het leven en werk van architect Jan Stuyt in de RK H. Calixtuskerk opgesteld. De aanleiding hiervoor was de hernieuwde belangstelling voor deze architect en de betrekkelijke onbekendheid van zijn werk in Groenlo tussen 1893 en 1934.

In feite beslaat deze periode de hele carrière van deze zeer productieve en misschien wat onderbelichte architect. Agnes van der Linden uit Nijmegen, medeauteur van het boek "Jan Stuyt, een begenadigd en dienend architect" uit 2011, zag bij toeval een foto op de website www.scherpinbeeld.nl van villa Sonnevancx aan de Lichtenvoordseweg 3. Alleen het feit dat Stuyt verantwoordelijk was voor dit ontwerp was al interessant genoeg, maar toen bleek dat hij aan meer dan tien opdrachten in Groenlo heeft gewerkt, kon dat niet ongemerkt voorbijgaan. Daarbij is onlangs een nieuwe uitgave verschenen: "Jan Stuyt, architect en netwerker tijdens het rijke roomse leven".

In dit artikel belicht ik kort zijn leven en werk, beschreven en verwoord in hierboven genoemd boek, gecombineerd met beschikbare informatie over zijn Groenlose ontwerpen. Rond elk ontwerp spelen tijdgeest en mensen een belangrijke rol. Ik probeer deze twee aspecten zo aan te snijden, dat er een aardig beeld ontstaat van dit deel van ons 'Grols verleden'

Introductie

Jan Stuyt is geboren op 21 augustus 1868 in een middenstandersgezin in Purmerend. Na de lagere school gaat hij in de leer bij de plaatselijke architect H.P. van den Aardweg (1837-1914). Op 15-jarige leeftijd vertrekt hij naar het Amsterdamse bureau van bouwmeester A.C. Bleijs (1842-1912). De jonge Stuyt wordt betrokken bij verschillende bouwprojecten. In 1886 leidt hij als 18-jarige al de bouw van een woonhuis in Geldrop en terug in Amsterdam werkt hij mee aan de plannen voor het door Bleijs te bouwen St.

Portret Jan Stuyt (bron Agnes van der Linden)

Elisabethgesticht. Tussen de bedrijven door maakt hij ontwerpen voor prijsvragen, die hem meerdere keren een prijs opleveren. In 1891, als hij 23 jaar oud is, verlaat hij het bureau van Bleijs om tekenaar te worden op de Amsterdamse vestiging van architect Pierre Cuypers (1827-1921). Daar begint het bureau net met de voorbereiding van de restauratie van kasteel De Haar in Haarzuilens, een groot project dat Jan veel gelegenheid biedt zijn kennis over monumenten en traditionele vormtaal te vergroten. De zoon van Pierre, Joseph of Jos. (1861-1949), krijgt vanaf 1893 de leiding over dit bureau in Amsterdam.

Kort daarna gaat Jan aan de slag als opzichter bij de bouw van de Jozefkerk aan de Oldenzaalsestraat in Enschede. De bouw ervan begint in mei 1893. Daar raakt hij bevriend met priester Alphons Ariëns (1860-1928), een belangrijke figuur in de katholieke

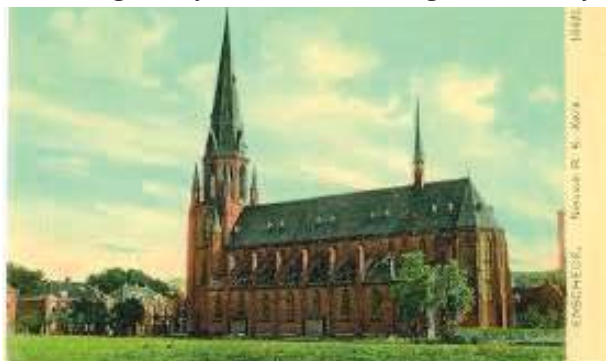
Pierre Cuypers en zoon Jos. (bron rkbavo.nl)

wereld. De jonge Stuyt zal hier later veel waardevolle contacten aan over houden.

Nadat Jan de kerk in Enschede voltooid heeft, werkt hij een winter lang aan tekeningen voor de restauratie van Kasteel De Haar. In de jaren 1895-1898 is hij hoofdopzichter bij de eerste fase van de bouw van de nieuwe Sint Bavo in Haarlem, hét grote project van Joseph Cuypers. Stuyt is hoofdopzichter en is degene die op 26 augustus 1895 de eerste steen legt voor deze kathedrale basiliek.

Na de Bavo-periode vestigt Jan zich als zelfstandig bouwmeester in Haarlem. In Groenlo en Zeist had hij inmiddels ervaring met het bouwen van woonhuizen, nu volgen verschillende villa's en andere woningen in Haarlem en omgeving.

In 1899 gaat hij een samenwerking aan met zijn

Jozefkerk Enschede

vroegere patroon Joseph Cuypers. Het is het begin van een tienjarige gezamenlijke praktijk, waarin het duo vele kerken en andere gebouwen neerzetten, zowel in het westen, als in Brabant, Limburg, Utrecht en de Achterhoek. Daarbij is lang niet altijd duidelijk wie van de twee welk ontwerp maakt. Het mooie van de samenwerking met Joseph Cuypers vindt Stuyt dat hij hier *“de zoo geliefde bouwkundige professie in al haar uitgebreidheid kan uitoefenen – immers niet alleen wat ons beiden wordt opgedragen doch ook de bouwwerken van Dr. Cuypers worden op*

Kasteel de Haar in Haarzuilens (bron www.kasteeldehaar.nl)

ons bureau uitgewerkt”

Alle werken zijn volgens hem in drie groepen te verdelen: de kerkelijke bouwwerken, de burgerlijke bouwwerken en de restauraties van monumenten. Deze zouden allemaal vertegenwoordigd blijven in zijn praktijk.

In 1908 trouwt Jan Stuyt in Brussel Louise Barozzi, dochter van een Roemeense generaal en een Belgische barones. Het echtpaar krijgt vier zoons. De oudste, Giacomo, wordt net als zijn vader architect. Jos Cuypers en Jan Stuyt eindigen in 1909 hun compagnonschap. Hierbij wordt het lopende werk aan kerken, woningen en scholen tussen beide ontwerpers verdeeld.

De Limburgse priester dr. Hendrikus Poels (1868-1948) is actief in de Limburgse mijnstreek en trekt Stuyt aan als architect van de vereniging “Ons Limburg”. Deze is in 1911 opgericht voor de sociale woningbouw in de regio. Het architectenbureau van

“Ons Limburg” staat in Heerlen, maar Stuyt blijft met zijn gezin in Amsterdam, en later in Den Haag wonen.

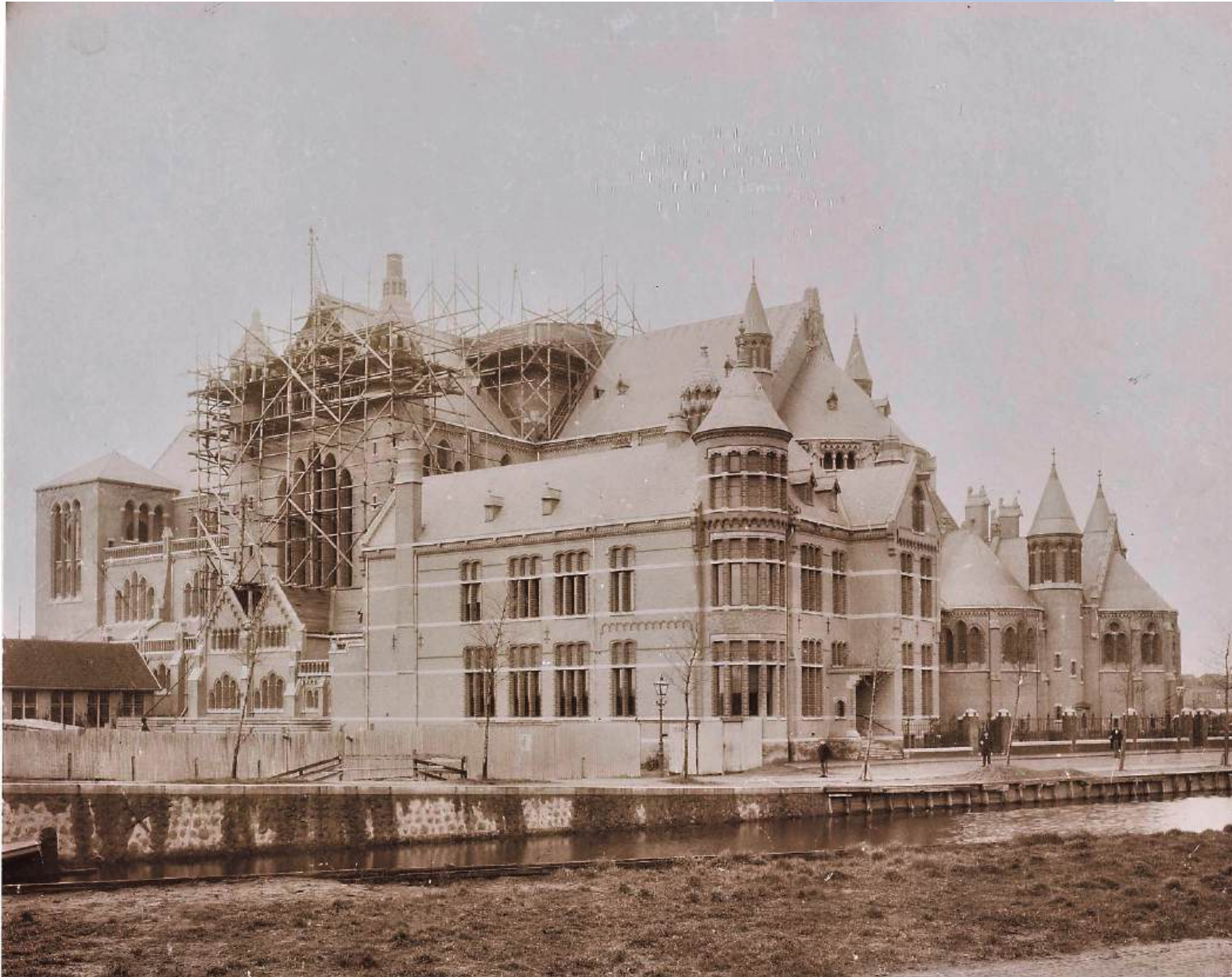
Terwijl hij vele ontwerpen maakt voor Limburg, werkt hij op andere plaatsen in het land volop door aan kerken, ziekenhuizen, kloosters, raadhuizen, scholen, bedrijfspanden en woningen. Hij is lid van allerlei culturele en katholieke verenigingen, schrijft artikelen in vak- en verenigingsbladen, maakt studiereizen naar het buitenland en onderhoudt internationale contacten.

Intussen komt Jan Stuyt in contact met de Waalwijkse kapelaan Arnold Suys (1870-1941) en de beeldend kunstenaar Piet Gerrits (1878-1957) uit Nijmegen. Hij is met hen in 1905 al op reis geweest naar het Heilig Land, waarbij zij ook Athene, Constantinopel en Caïro bezoeken. Samen werken ze jaren aan de ontwikkeling van een devotiepark bij Nijmegen; de Heilig Land Stichting

(nu Oriëntalis). Het eerste grote gebouw dat daar is gebouwd is de Cenakelkerk met pastorie en klooster in 1915. Van de grote Heilig Hartbasiliek die er had moeten komen, is uiteindelijk maar een gedeelte gebouwd. Dit is begin jaren 30. Voor de voltooiing is onvoldoende geld bijeen gekomen. Het Nebo-klooster tegenover het park komt er in 1926-1928 wel.

In de zomer van 1934 wordt Jan Stuyt ziek. Na een kort ziekbed overlijdt hij toch vrij plotseling. Dit is kort na het verschijnen van zijn publicatie “Bouwkundige Compositie”, over zijn bouwkundige denkbeelden. Zijn zoon Giacomo zette het architectenbureau in Den Haag nog enkele jaren voort.

De RK Bavo in Haarlem in aanbouw (bron Ralling Bouwhistorie)

Het eerste contact met Groenlo

We gaan terug naar het eind van de 19de eeuw. Tijdens de bouw van de Jozefkerk begint zijn relatie met Groenlo. Hij tekent namelijk in de avonduren aan zijn ontwerp voor een kantoorgebouw in Groenlo.

Hoe komt deze Noord-Hollandse architect nu in het Achterhoekse Groenlo terecht? De link daarvoor vinden we bij de Grolse aannemer en ondernemer Gerrit Oosterholt (1857-1919) die in 1887 trouwt met Jans' zus Esther Stuyt.

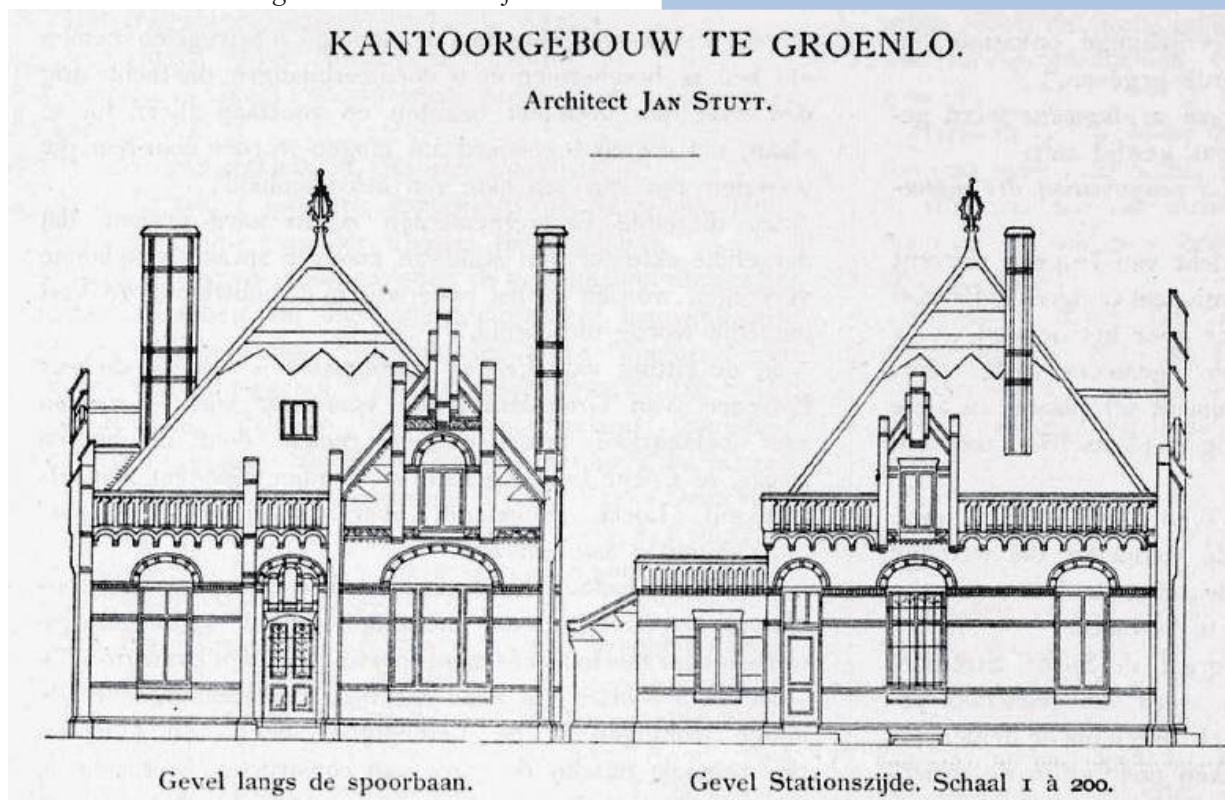
De moeder van Gerrit is Maria Wiegerinck. Zij komt uit een grote en ondernemende familie. Een broer en drie halfbroers hebben hun sporen in de bouw en aanleg van infrastructurele werken in het hele land al verdiend. Deze halfbroers, Hein, Nerus en August Wiegerinck openen samen in 1892 een grote steenfabriek, pal aan de nieuwe spoorweg tussen Winterswijk en Neede en op zo'n 3 kilometer van de 'leemputten'. Bij deze fabriek willen ze nog een representatief kantoor bouwen. Via Gerrit Oosterholt, ook aannemer en zoon van hun halfzus Maria, wordt Jan dus gevraagd hiervoor een ontwerp te maken. Over Gerrit Oosterholt later meer. Het kantoor voor de steenfabriek is opgebouwd op een vierkante plattegrond met één bouwlaag en een hoog opgaand tentdak met rode kruispannen. De kenmerkende neogotische elementen uit de 'Cuypers-stal' zijn in het pand terug te vinden. Een artikel in het 'Bouwkundig Weekblad' van 26 januari

1901. schrijft "Het hier afgebeelde kantoorgebouw, bij eene steenfabriek te Groenlo, is geheel zonder een enkelen profielsteen opgetrokken in kleurige gevelsteen. Het dak is gedekt met lichtroode pannen uit Echt. De bouw, onderhands besteed, heeft ongeveer f 3.000 gekost."

Er heerst in die periode een opleving in de architectuur voor het weer zichtbaar gebruiken van eerlijke en traditionele materialen. Zowel exterieur als interieur. Het neoclassicisme raakt uit de mode en veel architecten, waaronder de oude Cuypers, maar ook generatiegenoot Berlage (1856-1934), zijn gefascineerd door oude klassieke en preklassieke verhoudingen die bij verschillende neostijlen terug te vinden zijn. Berlage was van mening dat een gebouw zowel mooi als functioneel moest zijn, maar tegelijkertijd sober en eenvoudig.

Het kantoorgebouw van de steenfabriek is niet alleen een voorbeeld van het tonen van deze eerlijke baksteenarchitectuur, maar geeft meteen ook een beeld van de mogelijkheden die baksteen kan bieden. Uiteraard gebakken door de fabriek in Groenlo.

Artikel over het kantoor van de steenfabriek
(bron Bouwkundig Weekblad nr.4 26-1-1901)

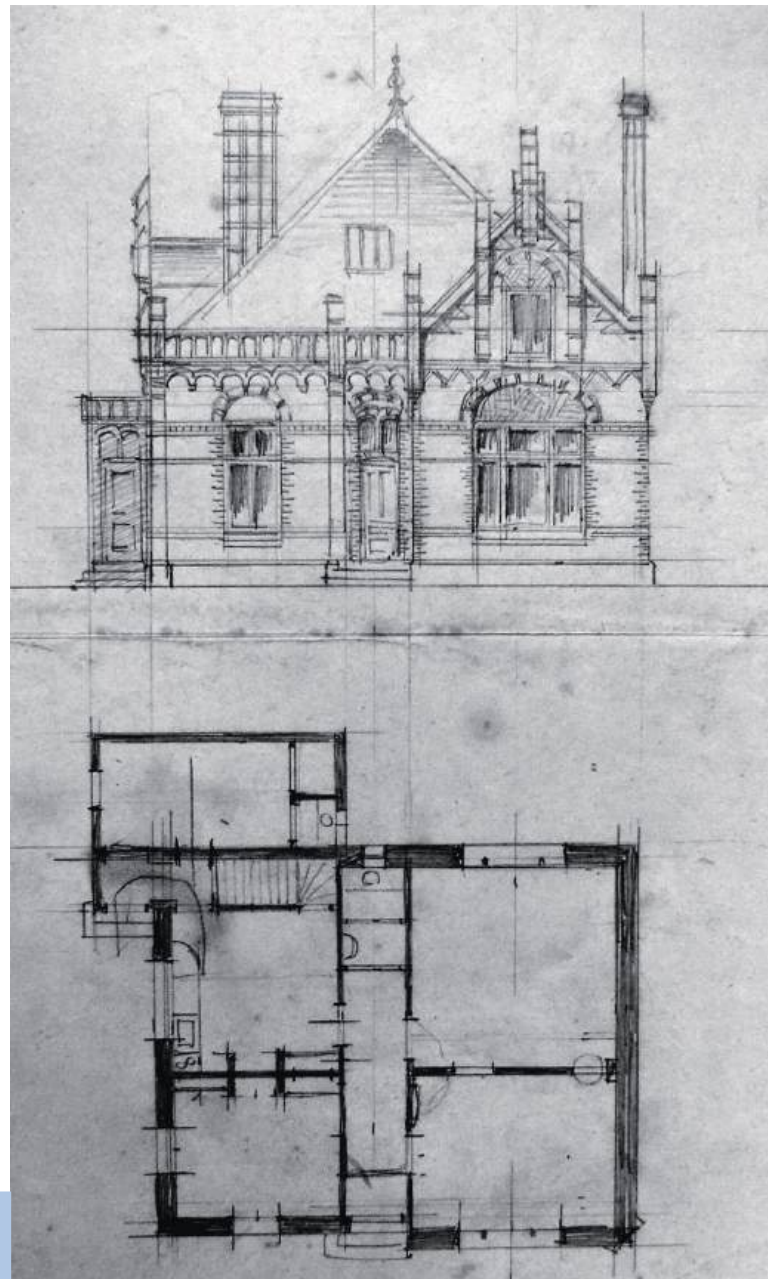

De steenfabriek

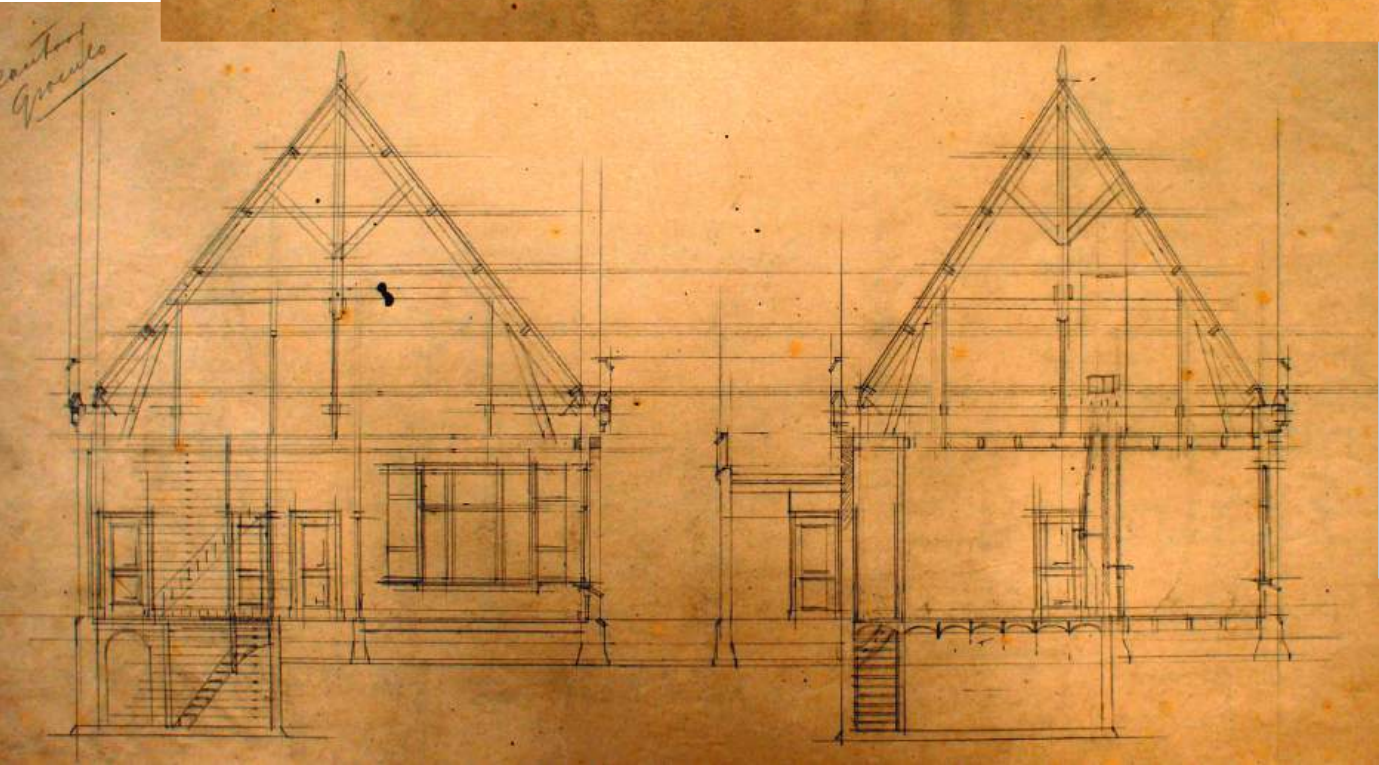
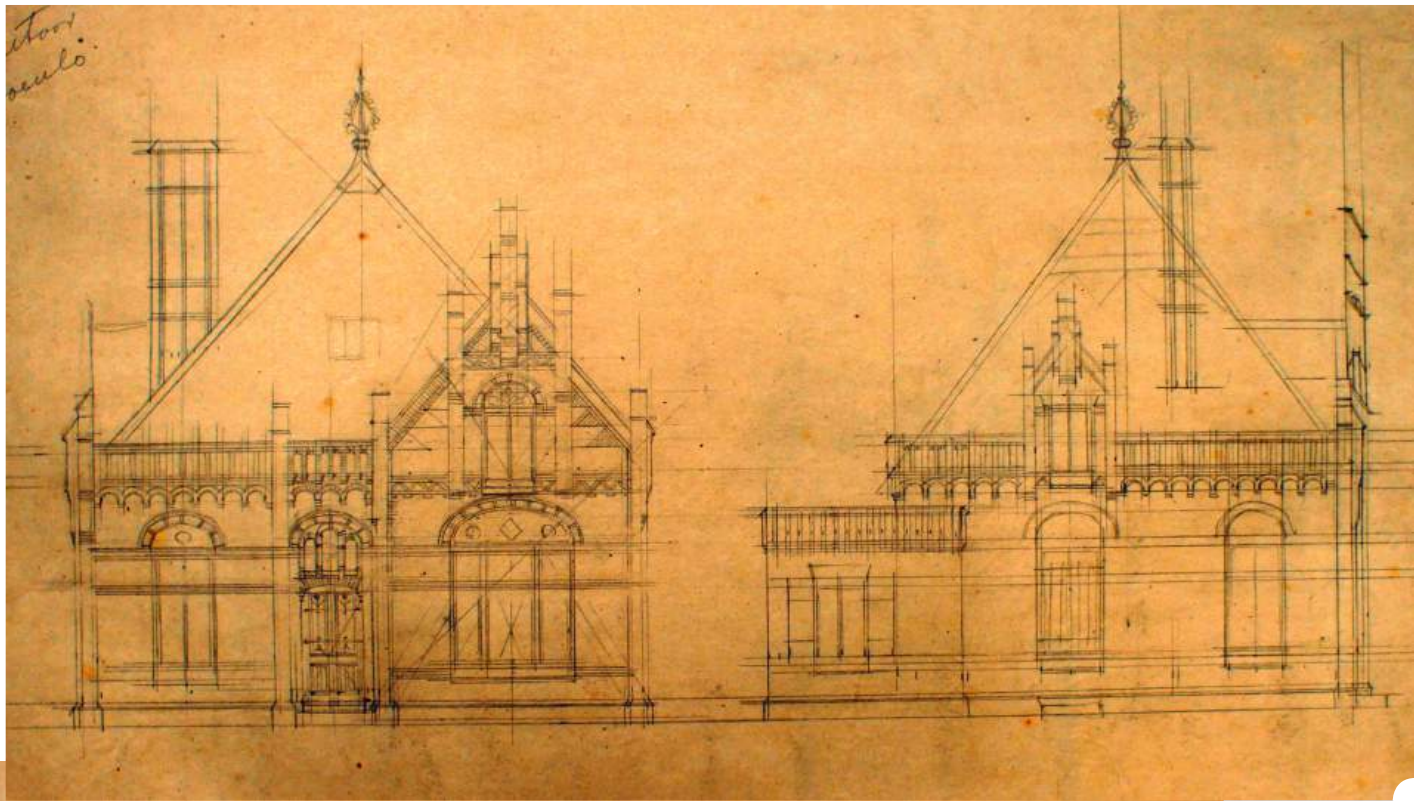
Het is al eeuwen bekend dat ten oosten van Groenlo klei in de bodem zit. De ommuring van de vesting Grolle halverwege de 16de eeuw is daarvan wel het meest aansprekende voorbeeld. Ook in de 18de en 19de eeuw werden stenen en pannen gebakken in kleine veldovens, vaak vlakbij de winningsplek van klei. De Wiegerincks zagen het voordeel wel in van het grootschalig produceren van bouwmateriala en stichten daarom een steenfabriek die werk kon bieden aan zeker 50 arbeiders. De fabriek had kort na de opening al een eigen spooraansluiting voor de aanvoer van steenkool en cokes en de afvoer van de gebakken producten. Ruim tien jaar na de start overlijden twee van de drie broers kort na elkaar. August in 1904 en Hein in 1905. Daarom wordt bij akte van 19 juli 1906 de “NV Groenlose Stoomsteenfabriek, voorheen Gebroeders Wiegerink” opgericht. Directeur werd de derde broer Nerus. Hij bouwt er in 1909 een (dak)pannenfabriek bij. Maar de begroting wordt fors overschreden en de verkoop van dakpannen valt zwaar tegen. Nadat Nerus al in 1912 overlijdt neemt zijn zoon Herman de fabriek over, maar na een geschat verlies van 150.000 gulden werd in 1917 de fabricage van dakpannen gestaakt. Tenslotte moet de gehele inventaris, materieel en machines worden verkocht. De fabriek en de leemputten komen in handen van de heren Fornier, Overkamp en Wiegerink (Hein junior) en gaat F.O.W. heten. Na de Tweede Wereldoorlog komen alle aandelen in handen van de familie Overkamp. In de eerste jaren van de wederopbouwperiode is de vraag naar baksteen nog erg groot. Maar toch krijgt de baksteenindustrie klappen te verwerken. Na een grote brand in 1966 wordt de fabriek wel weer hersteld, maar het bedrijf komt er niet meer bovenop en sluit in 1975. Het kantoor wordt in 1989 gesloopt en in de steenfabriek wordt een bedrijfsverzamelgebouw. Uiteindelijk wordt het fabrieksgebouw afgebroken voor uitbreiding van de Nedap.

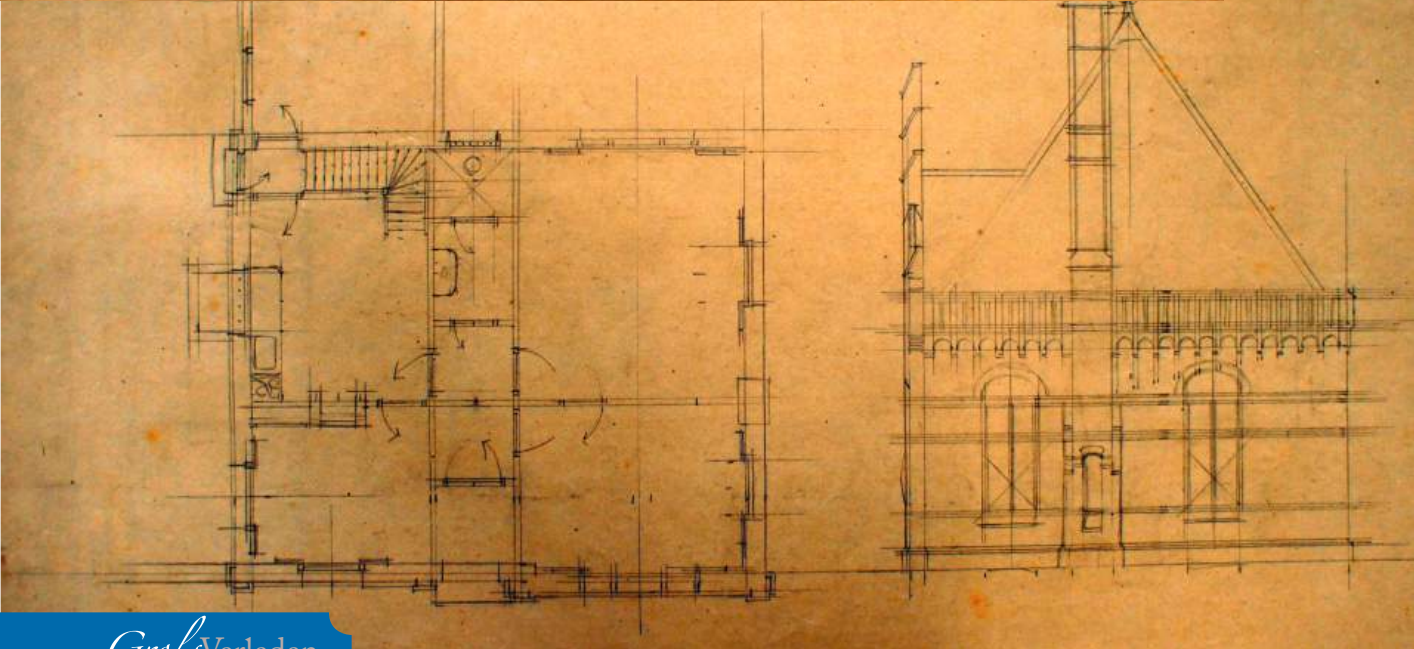
Totaaloverzicht kantoor en steenfabriek 1910
(bron coll Stadmuseum Groenlo)

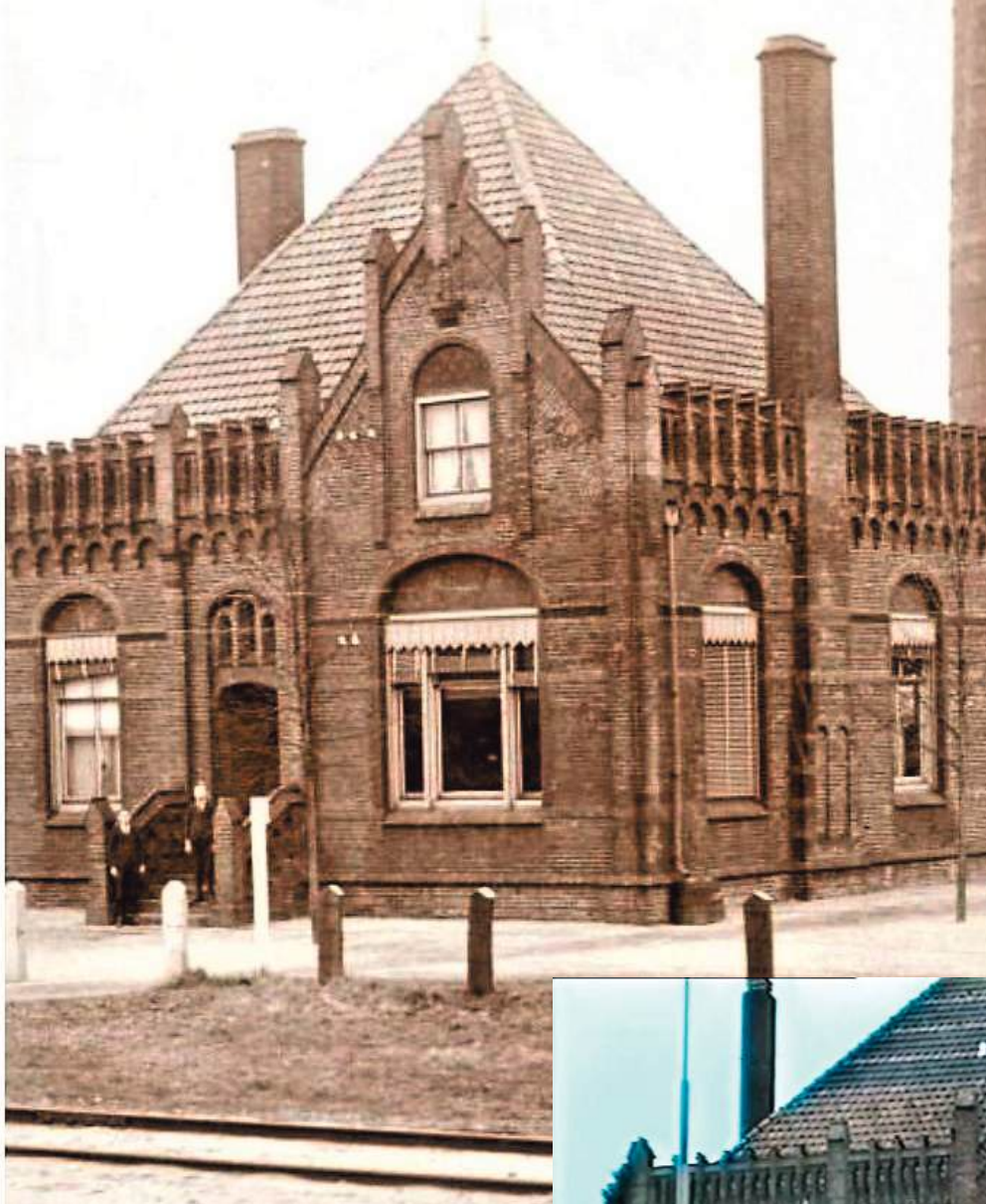

Eerste schetsontwerp
(bron NAI, toegang D145 STUY-129)

Tweede ontwerp met doorsneden en plattegrond (bron NAI toegang D146 STUY-129)

Vooraanzicht kantoor ca. 1900 (bron ECAL)

Voorgevel in 1989, kort voor de sloop (bron ZSOM Omroep Groenlo)

Jaartal 1976, kort na de sluiting van de steenfabriek (bron coll Stadsmuseum Groenlo)

Briefhoofd
Groenlosche
Stoom
Steenfabriek
1904 (bron
ECAL)

De Familie Wiegerinck en de Steenfabriek Gebroeders Wiegerinck / FOW

Om een beter beeld te krijgen van de ondernemende 'bouwbroers' Wiegerinck schetsen we kort de hoofdpersonen uit deze familie en de situatie in de 19de eeuw.

Gerardus Bernadus Wiegerinck (12-5-1790) is logementhouder van "De Zwaan" op de hoek van de Beltrumsestraat en de Notenboomstraat. Zijn eerste vrouw, *Anna Eijkelkamp* schenkt hem een zoon *Bernardus Antonius* (1823) en een dochter *Maria Johanna* (1826).

Anna overlijdt in 1832 en *Gerardus* hertrouwt in 1832 met *Bartha Stockman*. Met *Bartha* krijgt hij nog 8 kinderen, waaronder *Hein*, *Nerus* en *August*, de broers die later de steenfabriek bouwen.

De oudste zoon; *Bernard* begint als timmerman en trouwt in 1853 met zijn buurmeisje *Maria Elisabeth Deppe*. Ze wonen in haar ouderlijk huis annex herberg en bierbrouwerij *De Roode Leeuw* aan de Beltrumsestraat 16. *Bernard* is ondernemend en wordt van timmerman, koopman en daarna aannemer van publieke werken. In 1860 koopt hij een van de drie nieuwe huispercelen aan de *Lievelderstraat*, waar hij in 1861 een huis bouwt (destijds nummer 155d, nu huisnummer 44). Deze percelen konden worden vrijgegeven na de afgraving van vestingwerken en het doortrekken van de *Lievelderstraat* tot aan de gracht in 1859.

Oudste dochter *Maria* trouwt met timmerman

Logement De Zwaan van de familie Wiegerinck rechts, ca. 1870 (bron coll. Stadsmuseum Groenlo)

Johan Oosterholt. Daarover later meer in het deel over de familie Oosterholt.

Bartha's eerste zoon en halfbroer van Bernard en Maria; *Antonius Theodorus (Tone) Wiegerinck* (1834) neemt Hotel De Zwaan over van zijn ouders. Zijn zoon J.H.J. Wiegerinck (1879) wordt een bekende Groenlose architect. Hij werkt in 1916 met Jan Stuyt samen aan de bouw van Huize Grol aan de Ruurloseweg. Zie verderop in dit artikel.

Hendrikus Theodorus (Hein) Wiegerinck (1841) trouwt in 1869 met Geertruida Scheltinga en bouwt een jaar later een huis pal tegenover zijn halfbroer aan de Lievelderstraat (155c, nu 45). Ook hij is zeer actief in de bouw van wegen, bruggen en spoorwegen. Vanaf 1892 is hij lid van Provinciale Staten en behoort dan enkele jaren tot de rijkste mensen van Gelderland. Op 10 oktober 1905 overlijdt hij plotseling. Zijn zoon Hein jr. zal in 1918 één van de nieuwe firmanten worden die de steenfabriek voortzet onder de naam F.O.W.

Warnerus Jacobus (Nerus) Wiegerinck (1844) is getrouwd met Hanneke Hulshof (1849) uit

Lichtenvoorde. Omdat hij veel in het land is, woont hij soms in het huis van zijn broer August in de Beltrumsestraat A16 (nu 12). Nadat hij zich in 1888 weer in Groenlo vestigt, richt hij zich vanaf dat moment op de oprichting van een steenfabriek. Nerus wordt enig directeur nadat zijn broers Hein en August in 1904 en 1905 overlijden. Hij sterft in 1912 en zoon Herman neemt het bedrijf over. In 1918 verkoopt Herman alles aan Fornier, Overkamp en zijn neef Hein Wiegerinck junior. Herman verkoopt zijn nieuwe huis 'Davo' aan de Lichtenvoordseweg 33 en verhuist in 1919 naar Zevenaar.

Augusti(e)nus Wilhelmus (August) Wiegerinck (1847), trouwt met Johanna Huberdina van Vugt (1841). In 1886 komen ze van Heusden naar Groenlo en kopen ze vier (!) percelen met twee huizen aan de Notenboomstraat (22 en 24). Beide huizen worden afgebroken en er worden twee nieuwe stadsvilla's gebouwd. August wordt raadslid en in 1899 wethouder van Groenlo. Hij overlijdt plotseling op 20 september 1904 in Bergen op Zoom.

Overlijdensadvertentie August Wiegerinck, 20 september 1904

Sociëteit De Eendracht ca. 1900, met namen (bron *Kroniek van Groenlo*)

De familie Oosterholt en de leerlooierij Oosterholt-Wiegerink

Timmerman Johannes Hermanus Oosterholt woont aan de Rabeldersteeg en is getrouwd met Maria Johanna Wiegerinck. Ze is de zus van aannemer Bernard en halfzus van de latere 'steenfabriekbroers'. In 1857 wordt hun zoon Gerrit geboren. Rond 1865 krijgen Johannes en Maria het perceel C723 aan de stadsgracht in bezit. Ze bouwen aan de (Oude) Lievelderstraat A155a, nu Lievelderstraat 48 een nieuw huis. Op nummer 44 woont zwager en broer Bernard. Het middelste bouwperceel wordt nooit bebouwd.

Gerrit Oosterholt (Gerhardus Bernardus) wordt op 23 juli 1857 geboren in Groenlo. Hij wordt aannemer en reist daarvoor ook het hele land door. In Purmerend leert hij Esther Stuyt kennen. Op 5 januari 1885 komt Gerrit terug naar Groenlo, waar hij tot zijn huwelijk met Esther op 19 januari 1887 woont. Als Esther zwanger raakt, gaan ze naar Edam, vlakbij Purmerend. Daar wordt dochter Marie (1887) geboren. Door zijn werk als aannemer wonen ze tijdens langdurige projecten op verschillende locaties. In Diemen wordt Kees geboren (1889) en in Loenersloot Jan (1890), Anny (1892) en Jacques (1893). Nadat ze in Groenlo komen wonen, worden nog twee kinderen geboren; dochters Anny (1895) en Bertha (1897).

De vader van leerlooier Johannes Bernardus Wiegerinck (1852-1901) begint in 1854 met een leerlooierij aan de Houtwal, op het vrijgekomen Bolwerk achter de Polvertoren'. Een perfecte plek aan de gracht met voldoende spoelwater voor het looiproces. Johannes is vanaf 1889 eigenaar samen met Gerrit Oosterholt. Johannes Wiegerin(c)k stamt af van de andere Grolse Wiegerin(c)k-tak, dan de 'steenfabriek-broers'. Ook haalt hij de C uit

zijn achternaam.

Sinds 1892 heet het bedrijf Firma Oosterholt-Wiegerink en Co en staat het ook bekend als "Stoomschoenfabriek Oosterholt-Wiegerink". In 1901 overlijdt compagnon Wiegerink en zoon Johannes Franciscus Antonius neemt als 21-jarige het stokje over. In 1918 brandt de fabriek af, maar wordt herbouwd. Gerrit overlijdt in 1919, maar ook hier neemt zijn zoon Jacobus (Jacques) de taken over.

Aan het eind van de jaren twintig komt het bedrijf in opspraak vanwege een doorgevoerde loonsverlaging. Het personeel komt in opstand. De directie heeft bedreigd met ontslag van het voltallige personeel (ca. 80 mensen). De crisistijd breekt aan en het gaat niet goed in de schoenindustrie. In 1938 sluit de schoenfabriek.

Kort na de Tweede Wereldoorlog verhuist de 'Apeldoornsche Cartonage' naar Groenlo. Op de beschikbare bedrijfslocatie en later ook aan de overkant van de gracht aan de Borculoseweg worden er tot 1998 onder verschillende namen (Monocon, Sweetheart, Polarcup en Huhtamaki) kartonnen verpakkingen gemaakt.

Overlijdensadvertentie van Gerrit Oosterholt in de Maasbode op 3 mei 1919

Het echtpaar Oosterholt-Stuyt op de voorlaatste zitrij (bron Agnes van der Linden)

Villa Sonnevancx

Lichtenvoordseweg 3

Herbestemming tot zorggebouw Het Groene Bosch 2012

Het is maart 1894 en Jan, zwager van Gerrit en jongere broer van Esther is pas 26 jaar. Gerrit en Esther willen een nieuw huis laten bouwen aan het begin van de Lichtenvoordseweg. Het gaat goed met de net gestarte stoomschoenfabriek. Jan tekent in de vrije tijd, ook tijdens zijn werk als opzichter van de Enschedese Jozefkerk, zijn eerste gerealiseerde woonhuis-ontwerp.

Er kan meteen gebouwd worden en, want al op 6 december 1894 verhuist het gezin Oosterholt van Loenersloot naar de Lichtenvoordseweg B100a, nu nummer 3.

Oudst bekende foto met op de achtergrond huize Vredenhof aan de Winterswijkseweg (bron ECAL)(bron coll Stadsmuseum Groenlo)

Volgens de ontwerptekeningen zijn de gevels van het pand bijna 8 meter hoog en ligt de nok op 12,85 meter. Ook hier is de plattegrond (bijna) vierkant, van binnen ruim 10 bij 10 meter. Aan alle zijden zijn aanbouwen gemaakt, een erker aan de voorzijde, een 'verandah' met balkon aan de linkergevel, een

Artikel Sonnevancx (bron Bouwkundig Weekblad 1901)

WOONHUIS TE GROENLO.

Gevel.

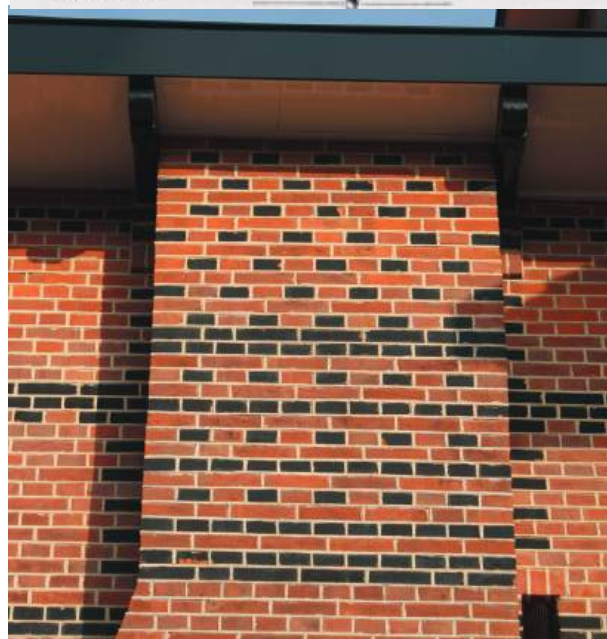
Beganegrond. Schaal 1 à 300.

De dakbedekking bestaat uit roode Echter pannen; het buitenhoutwerk is groen geschilderd.

Het gebouw is op zand gefundeerd; de buitenmuren zijn zwaar één steen met bovendien een klamplaat.

De kosten van uitvoering hebben ongeveer /8000 bedragen. De beganegrond bevat de volgende vertrekken enz.:

1. Hall.	5. Kinderkamer.
2. Zaal.	6. Keuken.
3. Woonkamer.	7. Bijkeuken.
4. Serre.	

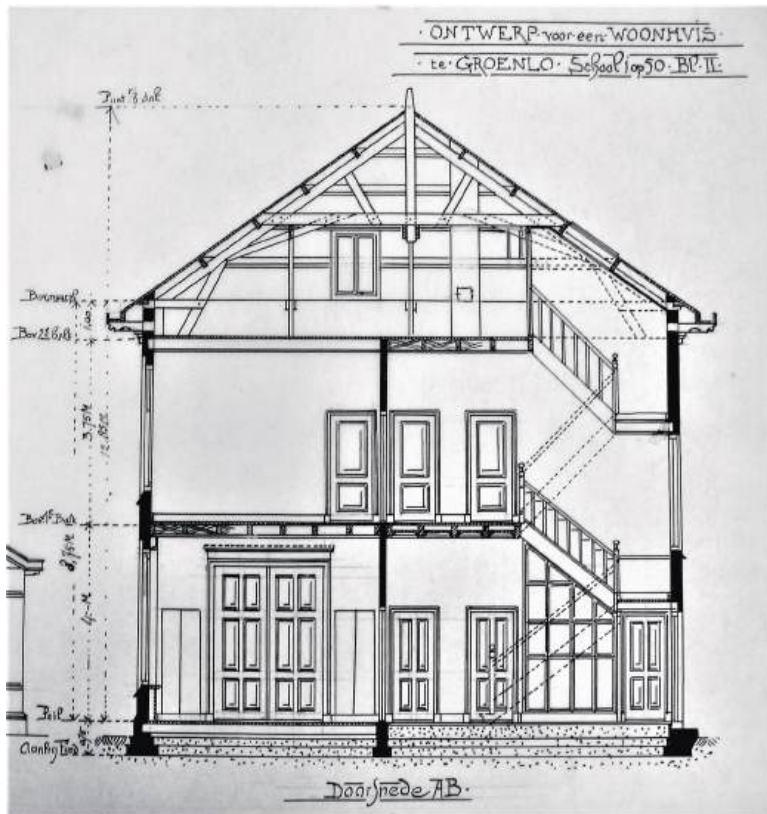
Detail (afgetopt) schoorsteenkanaal in rechterzijgevel

bijkeuken aan de achtergevel en een grote aanbouw over twee bouwlagen met beneden een kinderkamer en boven een logeerkamer.

Ook hier tekent Jan als basis een tentdak met een zadelkapje in de voorgevel en een schilddak op de rechter aanbouw. Hij wil de verticaliteit benadrukken door het toepassen van een geveltop met schijnspar, pironen op de nokeinden, dakkapellen met zadeldaken, hoge schoorstenen en verticale baksteenaccenten in de gevels.

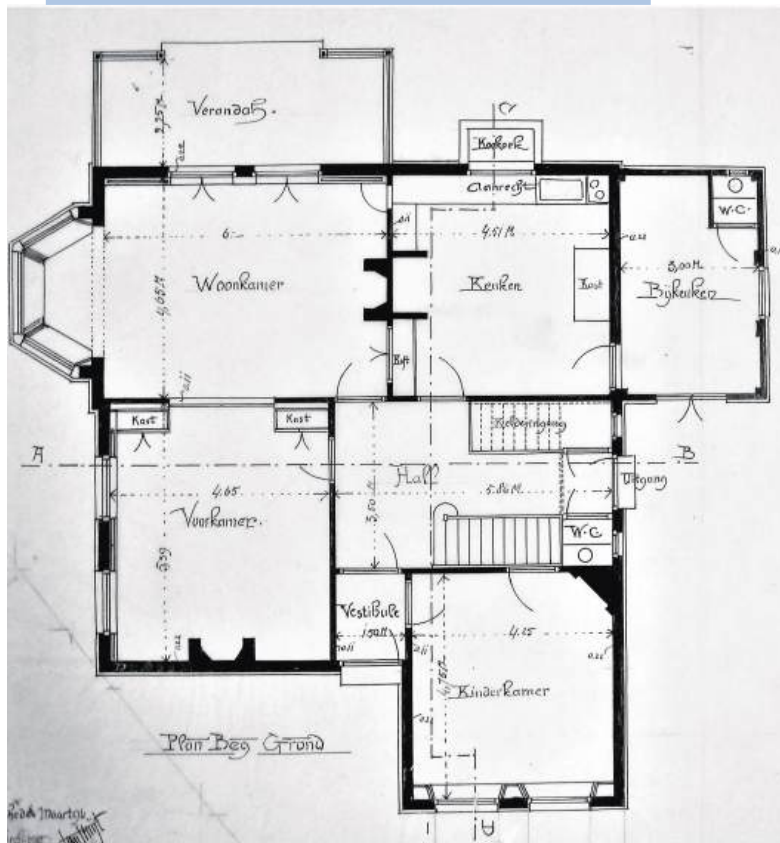
Gerrit is vanaf 1909 raadslid in Groenlo en wordt in het voorjaar van 1913 wethouder. Jan Stuyt zal ook door dit contact een aantal opdrachten voor de gemeente krijgen.

Gerrit Oosterholt overlijdt op 3 maart 1919 in Groenlo. Ruim twee jaar later overlijdt zijn vrouw Esther, op 30 november 1921. Jacobus (Jacques) en Bertha blijven samen in het huis wonen totdat zij het in 1938 verkopen aan de familie Wallerbosch. In de jaren 50 wordt het huis verkocht aan de ABTB die er een kantoor in vestigt en fors ingrijpt in de gevelopeningen en een aanbouw plaatst. Omgedoopt tot GIBO-groep houdt het deze functie tot eind jaren 90. De villa komt in handen van een makelaar die het huis 'weer als nieuw' wil laten lijken, waardoor het metselwerk wordt gestraald en het voegwerk ingrijpend vernieuwd. De laatste en huidige eigenaar is een particuliere zorginstelling die in 2012 ook weer forse ingrepen pleegt en ook nog meer historische details laat verdwijnen.

Ontwerp doorsnede
(bron NAI toegang STUY-129)

Ontwerp plattegrond
(bron NAI toegang STUY-129)

Tegeltableaus met bouwjaar 1894, gesloopt in 2012

Restanten van de tegeltableaus in de puincontainer 2012

*Ontwerp rechterzijgevel 'aan den weg naar Lichtenvoorde'
(bron NAI toegang STUY-129)*

*Ontwerp voorgevel 'Stadszijde'
(bron NAI toegang STUY-129)*

*Ontwerp linkerzijgevel 'Winterswijkseweg'
(bron NAI toegang STUY-129)*

Eerste Openbare Lagere School *Hoek Lievevelderstraat en Nieuwstad* *(Afgebroken in 1954)*

Beeld vanaf de Lievevelderstraat eind jaren 40 (bron coll Stadsmuseum Groenlo)

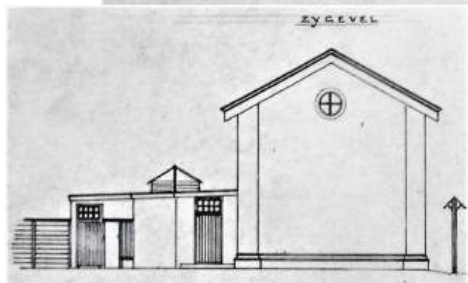
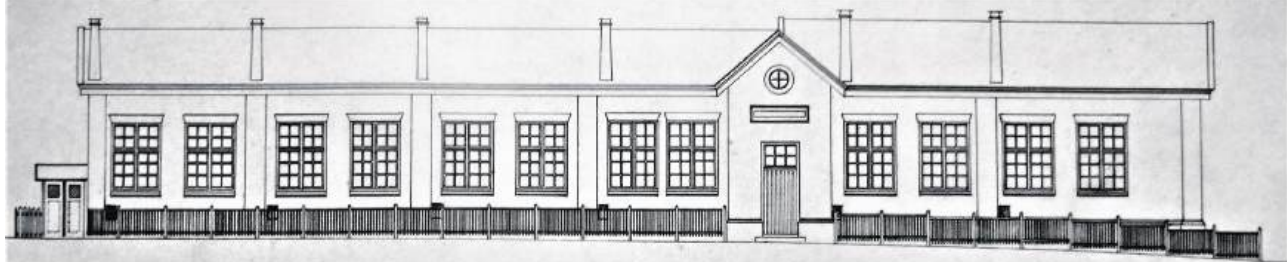
Jan Stuyt komt naar Groenlo om de Eerste Openbare Lagere school aan de Nieuwstad te verbouwen. Deze school, gebouwd in het midden van de 19de eeuw, behoorde eerst toe aan het katholieke kerkbestuur. Om 25 procent rijkssubsidie voor de verbouwing te kunnen krijgen, moet de school in gemeentehanden komen. Dat gebeurt en er wordt in 1901 besloten tot een verbouwing van de bestaande school. Die gaat uit van een uitbreiding en modernisering van de gevels. Op de schaarse foto's van deze zogenaamde 'Stoepschool' (vanwege de hoge stoep door het hoogteverschil in de straat)

is deze verbouwing nergens terug te vinden. Opvallend is dat een situatietekening met daarop de uitbreiding pas in mei 1902 wordt gemaakt. Al met al lijkt het erop dat het ontwerp nooit is uitgevoerd. Er zijn ontwikkelingen op onderwijsgebied die er uiteindelijk toe leiden dat de school in 1910 wordt vervangen door een nieuwe openbare lagere school aan de Nieuwestraat. Deze school wordt in 1926 een bijzondere school, namelijk de RK Canisiusschool. De oude school aan de Nieuwstad krijgt andere bestemmingen, zoals een opslagruimte, een gymlokaal en in de Tweede Wereldoorlog wordt het ingericht als distributiekantoor. Het gebouw wordt in 1954 afgebroken in ruil voor een woonwinkelhuis op de hoek met de Lievevelderstraat en 5 gemeentelijke huurwoningen.

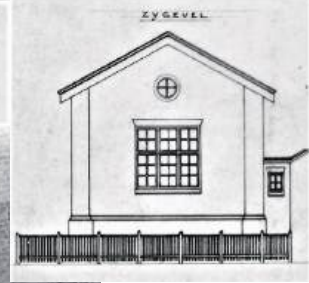

*Het vervangende
woningbouwcomplex uit
1954. Foto uit 1995 (bron
coll Stadsmuseum Groenlo)*

Ontwerp gevelaanzichten februari 1901 (bron NAI toegang STUY-17)

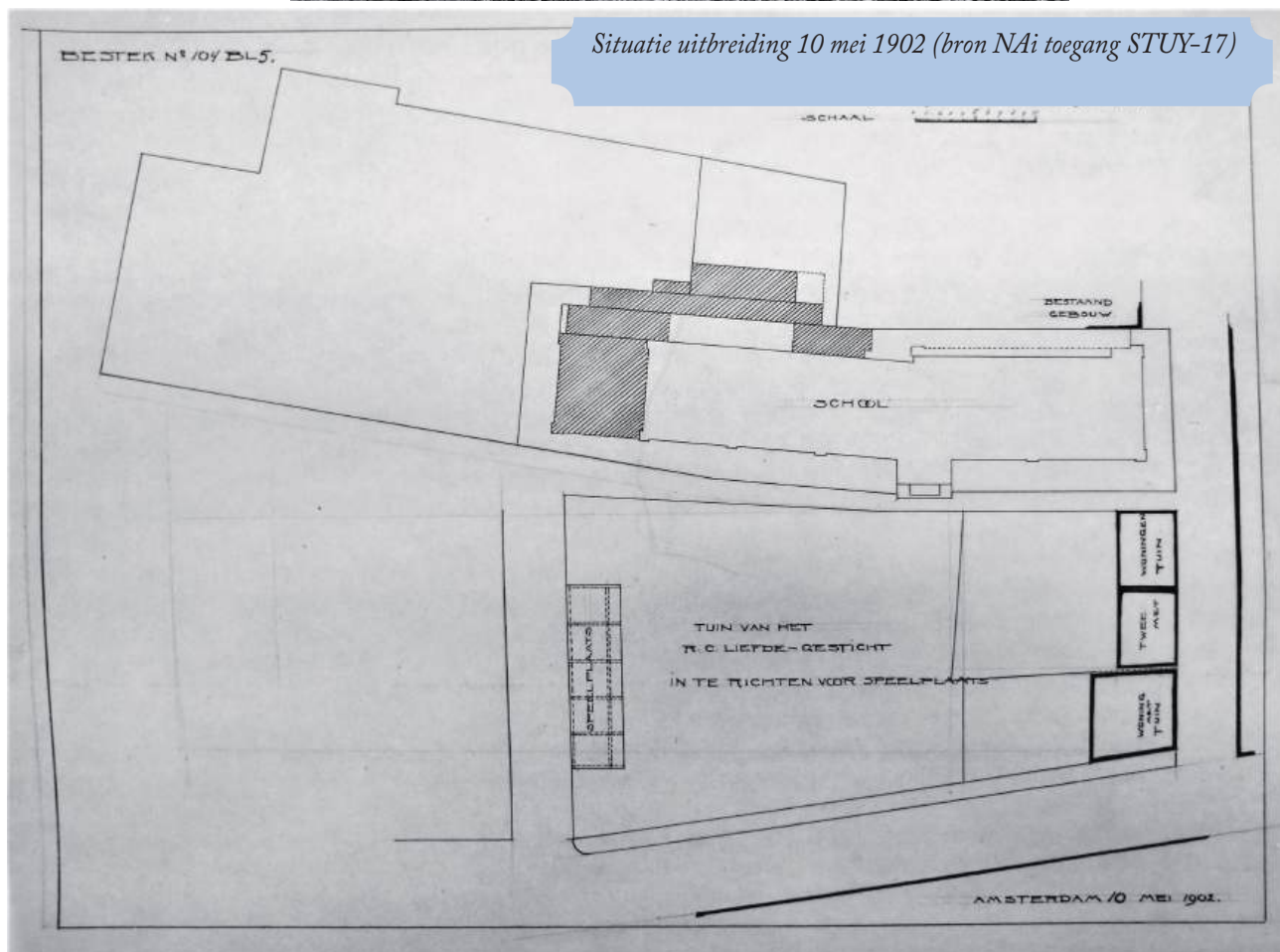
ONTWERP TOT VERBOUWING DER
GEMEENTE SCHOOL TE GROENLO
JOS. CUYPERS & JAN STUYT ARCHTSEN
SCHAAL 1:1000

Schoolklas van de
Openbare school in
1903
(bron coll Stads museum
Groenlo)

Situatie uitbreiding 10 mei 1902 (bron NAI toegang STUY-17)

Woonhuis Pastoor Van Haagen

Lichtenvoordseweg 16

(Afgebroken 1986)

Pastoor-deken Petrus van Haagen (1847-1933) wordt in 1899 benoemd en mag direct aan de slag met de gestarte voorbereidingen voor de bouw van de nieuwe kerk. Daarover later meer. Als er

voldoende geld bijeen is gebracht voor de bouw en het kerkbestuur gronden en huizen aankoopt voor de benodigde ruimte, vraagt Van Haagen aan Jan Stuyt om een nieuwe woning voor hem te ontwerpen. Dat lijkt vreemd, omdat bij de nieuwe kerk ook al een pastorie wordt gebouwd. Van Haagen denkt waarschijnlijk al aan zijn aanstaande

afscheid als pastoor, want hij zal de nieuwe pastorie aan de Nieuwstad nooit bewonen. Het ontwerp wordt in november 1903 gepresenteerd. Het perceel, gelegen op het zogenaamde "Kerkveld" aan de Lichtenvoordseweg is eigendom van het kerkbestuur.

De villa gaat uit van een vierkante plattegrond met een blokvormige opbouw en een rondlopend schilddak met een afgeplat middengedeelte. Aan de rechterzijde is een kleine uitbouw en aan de achterzijde een veranda. Het geheel is bijzonder sober van karakter en kent maar weinig decoratieve elementen. Dit ontwerp valt daardoor juist op tussen de ontwerpen die Jan Stuyt, al dan niet in samenwerking met Joseph Cuypers, in deze periode maakt.

Pastoor van Haagen treedt in 1905 al af als pastoor, maar blijft tot 1927 deken van het dekenaat Groenlo. Pastoor Smit (de daadwerkelijke bouwpastoor) is de eerste bewoner van de nieuwe

Ontwerp voorgevel 1903
(bron NAI toegang STUY-131)

WOONHUIS TEGROENLO
SCHAAL: 1 : 50

pastorie bij de Calixtuskerk, terwijl Van Haagen aan de Lichtenvoordseweg blijft wonen. Van Haagen wordt ziek en verblijft vanaf oktober 1930 langdurig in het plaatselijke Sint Vincentius Gasthuis. Hij overlijdt daar op 22 april 1933.

Notaris Wolters koopt in 1930 zijn huis en bouwt aan de rechterzijde een kantoor aan. Na het overlijden van Wolters in 1941 en de Tweede Wereldoorlog stichten de paters Maristen in 1948 een RK HBS in Groenlo. Ze betrekken het huis om van daar uit de school te beginnen, aanvankelijk vanuit barakken achter het huis. Na 10 jaar vindt de grote nieuwbouw plaats op de hoek van de Deken Hooijmansingel en de Lichtenvoordseweg. De bedoeling was in eerste instantie om uiteindelijk de schoolgebouwen in Lievelede (of zelfs Lichtenvoorde) te bouwen, maar de school bleef in Groenlo en ging RK Scholengemeenschap Marianum heten.

Het 'patershuis', zoals het als snel na 1948 in de volksmond ging heten, is in het voorjaar van 1986 gesloopt. De plaats van de villa blijft onbebouwd en is nu onderdeel van de binnentuin van het Marianum.

*Start RK HBS Marianum ca. 1950
(bron H. Broshuis)*

*Nieuwbouw Marianum 1959
(bron H. Broshuis)*

Het 'Patershuis' in de jaren 70

H. Sint Calixtuskerk met Pastorie

Kerkstraat / Nieuwstad

De Waterstaatskerk, waarvan het oudste gedeelte uit 1784 stamt en die in 1818 en in 1838 is uitgebreid, wordt toch echt te klein voor de groeiende katholieke Grolse parochiegemeenschap. In 1888 begint men daarom al met een 'penningvereniging' voor de inzameling van geld. Dit verloopt nogal rommelig en ongestructureerd. Na het overlijden van pastoor Bosman, begint de nieuwe pastoor Petrus van Haagen na zijn benoeming in 1899 meteen met een betere inzameling. De kerk moet worden gebouwd schuin achter de Waterstaatskerk, tegen de Lange Wal nu Kerkwal. Grond en huizen worden daarvoor aangekocht.

Stuyt en Cuypers krijgen het werk mede vanwege de contacten sinds Enschede en Jan's werk voor de gebroeders Wiegerinck en zwager Oosterholt. Hein Wiegerinck is op dat moment ook kerkmeester. In november 1901 verschijnen de eerste schetsen voor de nieuwe kerk en op 20 april 1902 maakt pastoor Van Haagen bekend f 50.000 bij te dragen uit een gift van zijn hoogbejaarde moeder, waarmee de bouw mogelijk gemaakt wordt.

De laagste inschrijver voor de bouw is architect-aannemer Jacques van Groenendael uit Hilversum. Hij heeft al vaker met Cuypers en Stuyt samengewerkt. Of dit van invloed was bij de

AANBESTEDING.

Op 3 JANUARI 1907 zal door de Architecten JOSEPH CUYPERS en JAN STUYT, namens het R. K. Parochiaal Kerkbestuur St. CALIXTUS te GROENLO, in de Vincenziuszaal aldaar, des morgens te HALF TWAALF, worden

aanbesteed :

De bouw van eene KERK met TOREN, SACRISTIE en PASTORIE.

Bestek en Teekeningen zijn, vanaf 10 December a. s., à Tien Gulden per stel verkrijgbaar bij den Uitgever FERD. BANNING te Groenlo. (10454)

Aanwijzing in loco 20 December a. s., des morgens te HALF TWAALF op het terrein.

— De bouw van eene R. K. Kerk met toren, sacristie en pastorie, te Groenlo, onder beheer van de architecten Joseph Cuypers en Jan Stuyt, te Amsterdam, is opgedragen aan onezn plaatsgenoot den heer Jac. van Groenendael zijnde de minste van 13 inschrijvers.

Advertentie
aanbesteding
van het werk
(bron De Tijd,
8 december
1906)

Mededeling
gunning van de
kerkbouw (bron
De Gooi en
Eemlander 9
januari 1907)

Vooraanzicht met pastorie 1908
(bron coll Stads museum Groenlo)

L.R.
V.

No. 4076. Uittg. G. J. Wiegerinck, Groenlo.

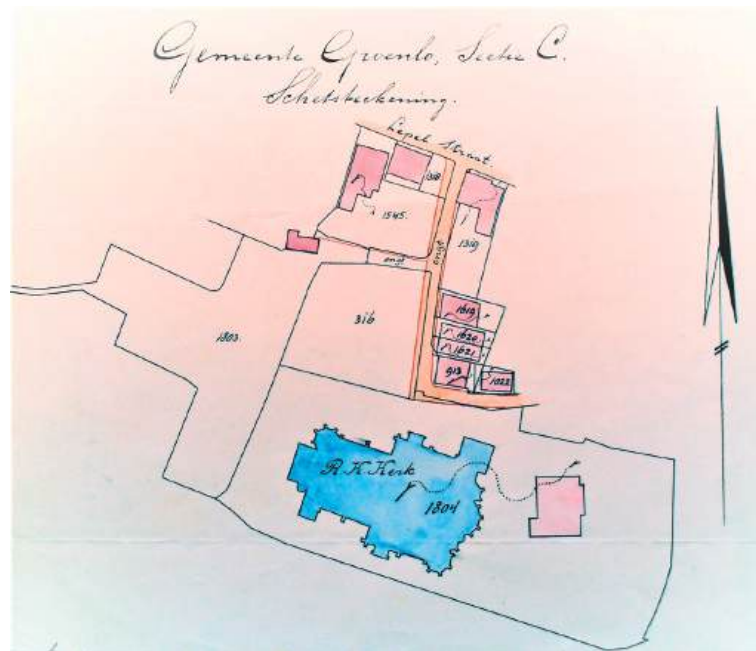
Pastorie met H. Calixtuskerk — Groenlo.

aanbesteding, is onbekend. De bouw start direct na de aanbesteding op 3 januari 1907 en op 7 mei 1907 wordt een oorkonde ingemetseld in een van de pilaren. Op 16 juli 1908 was de kerk af en op 25 juli 1908 ingewijd.

De kerk is een zogenaamde kruisbasiliek, geïnspireerd op de late Nederrijnse gotiek. Het is een laat voorbeeld van een kerk in het oeuvre van de architectencombinatie Cuypers-Stuyt.

Het gebouw heeft een vijfbeukig koor en diagonaal geplaatste, vijfzijdig gesloten kapellen op de hoek van de zuidelijke zijbeuk en naast de toren. De hoge toren (van ca. 76 meter) is versierd met nissen en wordt begeleid door een veelhoekige traptoren. De achthoekige naaldspits en heeft een topkoepel met peer.

Het interieur wordt sterk bepaald door geprofileerde bakstenen pijlers met net- en stergewelven. Zoals in veel kerken worden ramen en schilderingen in latere fasen aangebracht, vaak na giften of inzamelingen. De vijf gebrandschilderde ramen in het koor komen van Otto Mengelberg en stammen uit 1910. In de Jozefkapel en de aangrenzende Calixtuskapel zitten vijf ramen uit 1914, vermoedelijk ook van Mengelberg. De ramen in het schip zijn van Joan Colette, gemaakt tussen 1925 en 1935. Colette

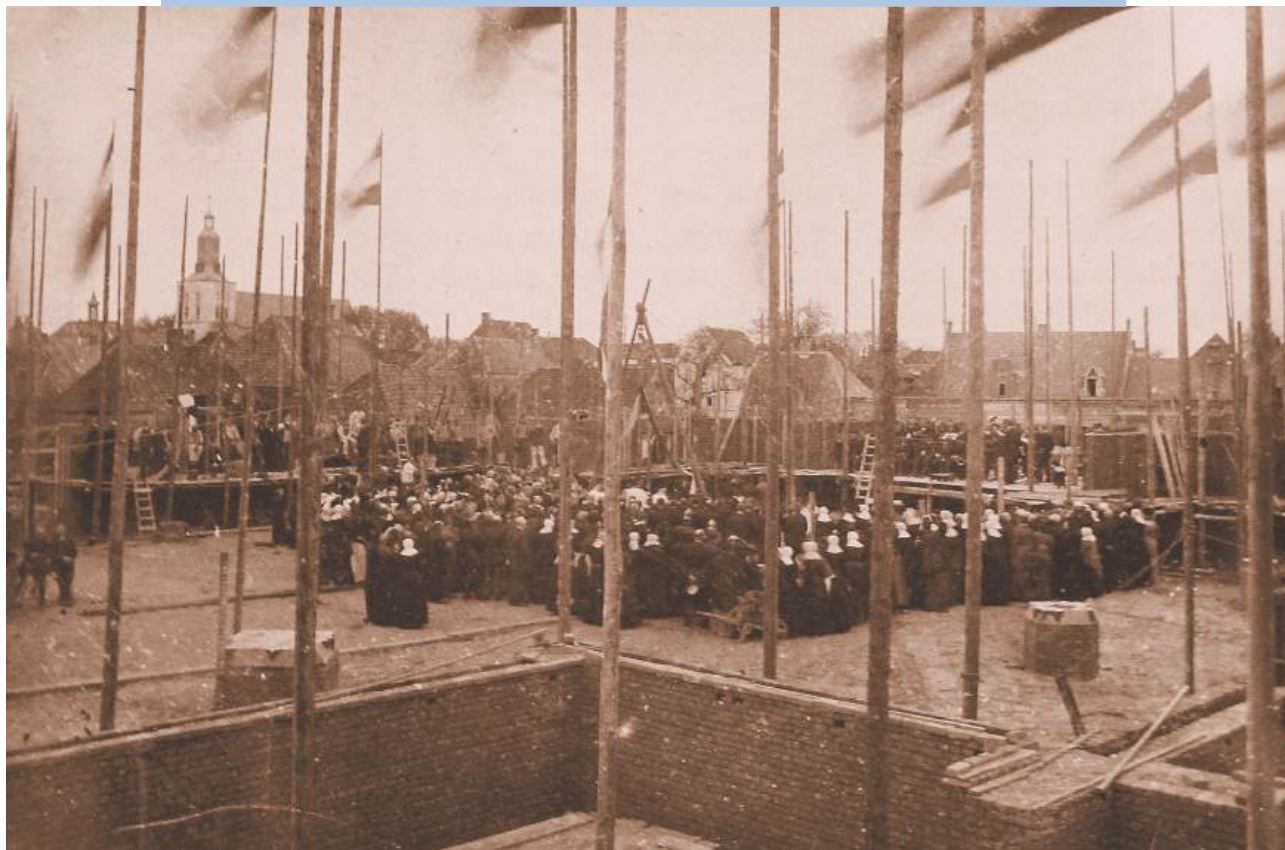

Situering kerk (bron ECAL)

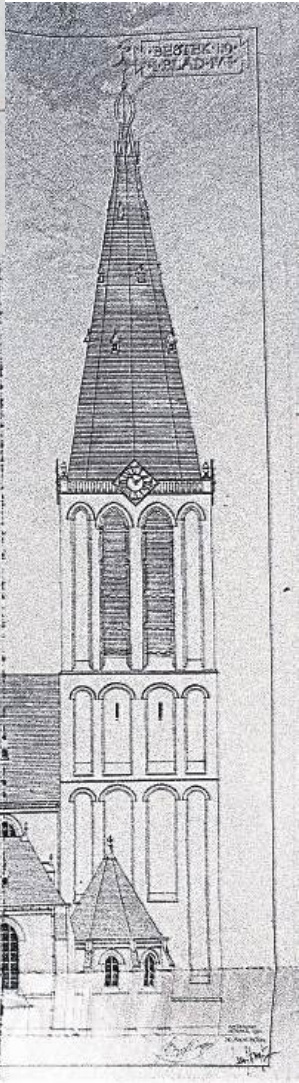
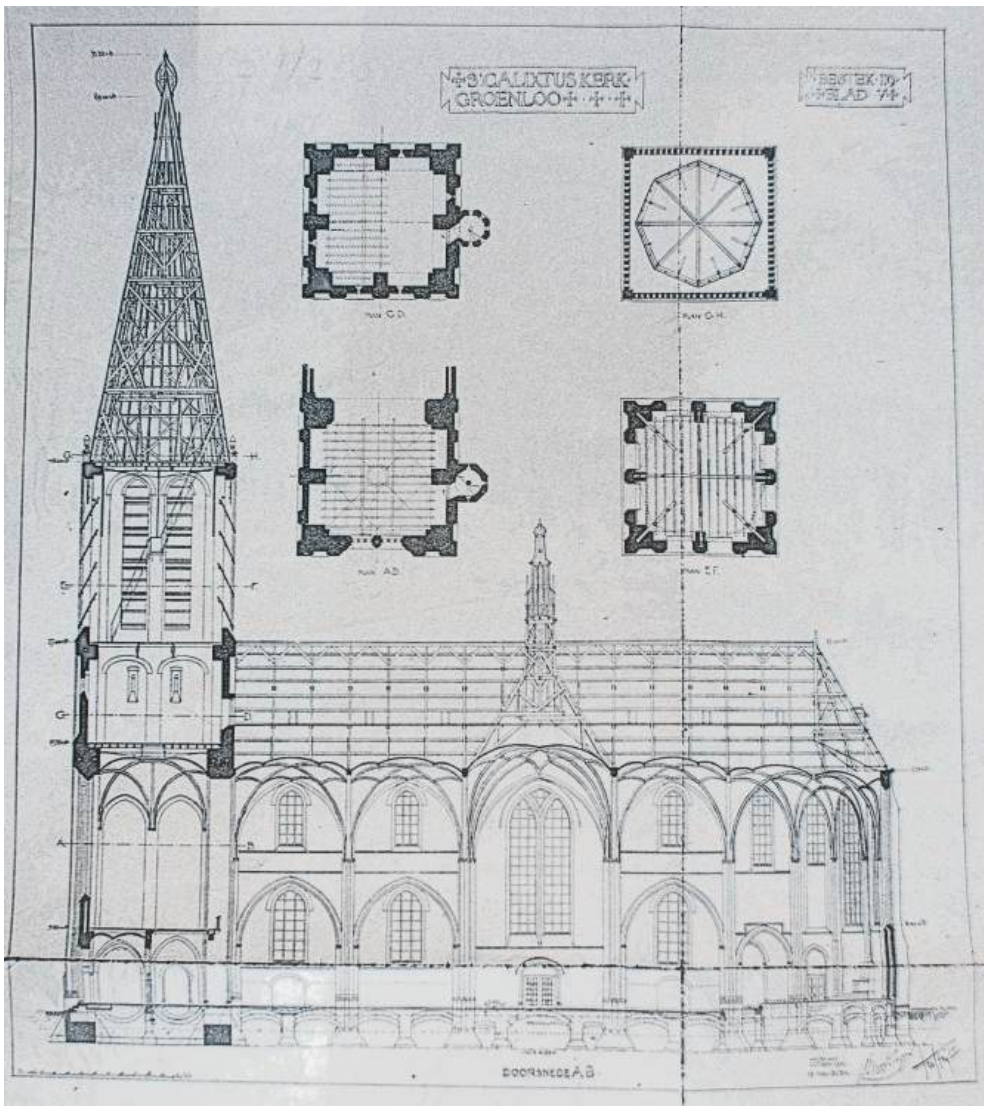
vervaardigt ook de monumentale muurschilderingen in de kerk tussen 1927 en 1932.

In de westgevel, boven de orgeltribune, een groot raam van Gerard ten Horn (1944). Ook de ramen in de zuidelijke transeptgevel en in de noordelijke transeptgevel zijn van ten Horn. (1950 en 1952).

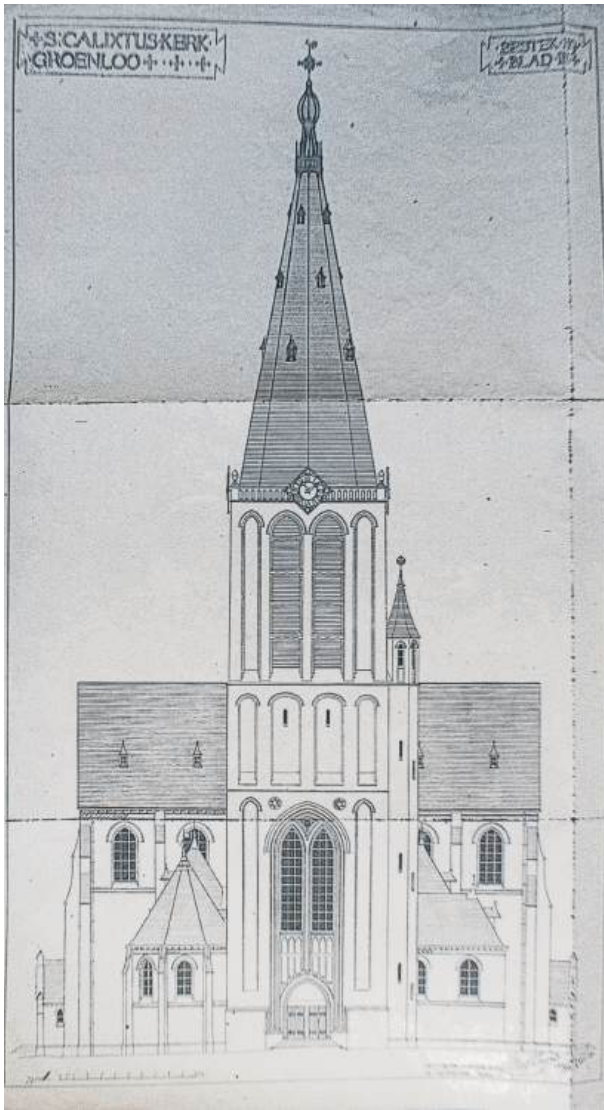
Eerste steenlegging april 1907 (bron een eeuw RK Calixtus)

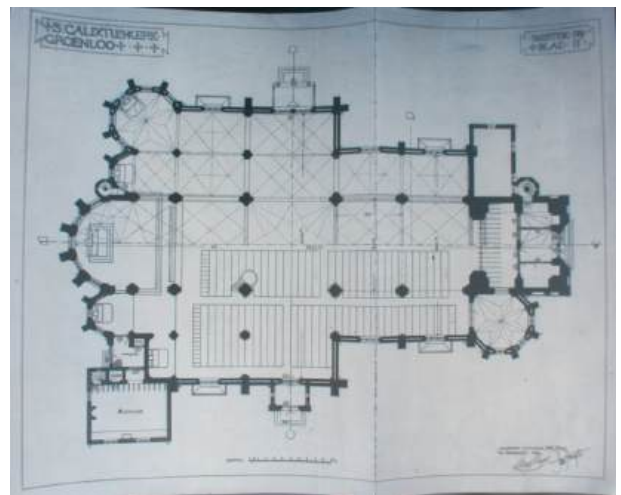
Doorsnede
(bron ECAL)

Noordgevel
(bron ECAL)

Westgevel (bron ECAL)

Plattegrond
(bron ECAL)

Dwarsdoorsnede (bron ECAL)

JOSEPH TH. J. CUYPERS,
CIVIEL-INGENIEUR
ARCHITECT V. N. KATHOLIEKE KERK
"HET GINT HAVEN DE REIJDELIJK."
JAN STUYT
ARCHITECT.

AMSTERDAM, VOORJAAR II den 28^{en} Januari 1909.

het R. K. Par. Kerkbestuur van d. K. Calixtus te Groenlo
Debet aan:
Joseph Cuypers en Jan Stuyt, Architecten

Door honorarium voor ontwerp, over. en toezicht op den bouw van deze kerk, met sacristie en pastorie, aangemerkt voor	f 123.500.-	
Stroom van kerk, pastorie enz 2.495.000. in f 10.90 toe		f 29.191.-
		f 152.691.-
verhuud ontwerp enz. dtd: 12 Juli 1907	f 256.-	
" dtd: 16 November 1907	" 22.74.10	" 4830.10
		f 159.171.10
af Aenderwerk	Jannen	f 204.21
	Blijff	f 100.966.09
voorschoten ons konst 4.6% of	f 7312.47	
ontrop in ontwerpen 2 konst 1907	f 3664.74	
1 Aug. 1908	3116.98	6581.22
Blijff per saldo		f 731.25
gege: Levens houdend een en dertig gulden vijf en twintig ckl. -		

Eindafrekening architecten bouw Calixtus 28 januari 1909 (bron ECAL)

Muurschildering van Joan Collette uit 1932 (bron Diana Nieuwold, Kerkfotografie.nl)

Muurschildering van Joan Collette uit 1927 (bron Diana Nieuwold, Kerkfotografie.nl)

Zicht op westportaal (bron Diana Nieuwold, Kerkfotografie.nl)

Villa Adriana

Eibergseweg 1

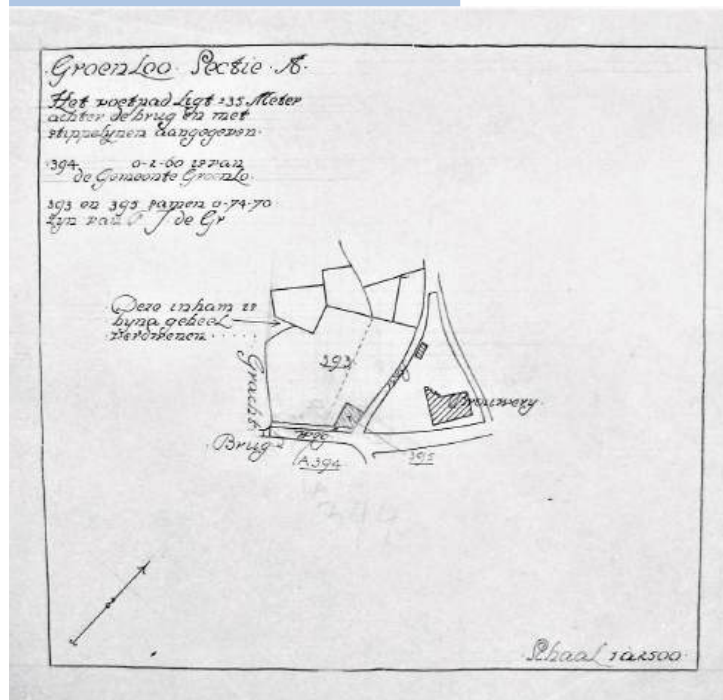
De familie De Groen staat in de 19de eeuw al bekend als brouwersfamilie. Theo J. de Groen, geboren op 30 december 1862, woont in Zevenaar waar zijn opa al brouwerij "De Kroon" bestierde en zijn vader brouwerij "De Lelie".

Theo trouwt met Adriana Luyben en werkt als brouwmeester bij bierbrouwerij De Boog aan de Oudegracht in Utrecht. Hij woont tegenover de brouwerij. Uit een erfenis die zijn vrouw Adriana in 1893 krijgt, koopt Theo in 1895 de matig opererende brouwerij "De Klok" van de familie Harperink aan de Eibergseweg. Het gezin komt eind december 1896 naar Groenlo en vestigt zich eerst aan de Mattelierstraat 6, tegenover de Oude Calixtuskerk in Groenlo.

De brouwerij was in 1876 verhuisd van de binnenstad naar de Eibergseweg en begint onder De Groen's leiding eindelijk te groeien.

Rond de eeuwwisseling woont het gezin De Groen inmiddels in huis Basten Asbeck aan de

Situatie bouwperceel 1909
(bron NAI toegang STUY-129)

Ontwerp voorgevel 1909
(bron NAI toegang STUY-129)

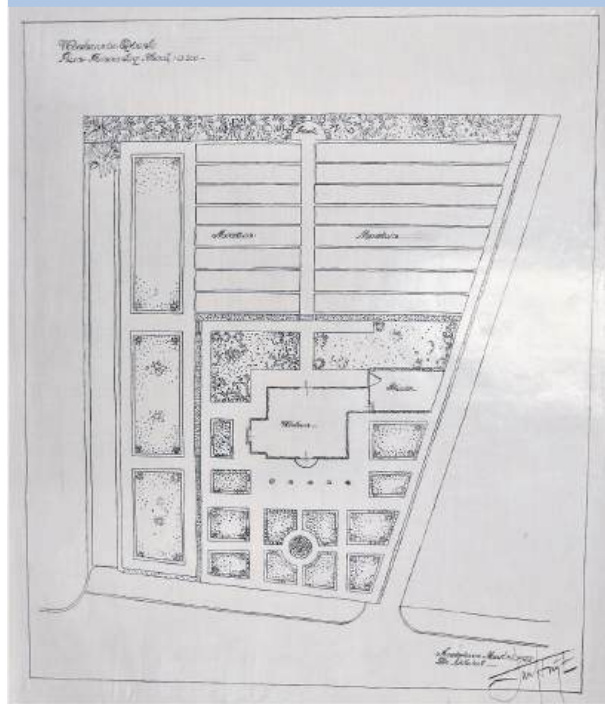

Nieuwestraat 20. Al snel raakt Theo betrokken bij het politieke en maatschappelijke leven van de stad. Hij is lid van het RK kerkbestuur en wordt raadslid en wethouder. Grote ontwikkelingen zoals de bouw van een gasfabriek, een postkantoor, een kantongerecht en van de nieuwe katholieke kerk maakt hij van dichtbij mee. Op 4 maart 1906 sterft zijn vrouw Adriana. Theo blijft met zijn kinderen achter.

Rond de oplevering van de Nieuwe Calixtuskerk vraagt hij Jan Stuyt om een huis voor hem te ontwerpen, aan de Eibergseweg op een perceel net buiten de stadsgracht en dichtbij zijn brouwerij. Jan Stuyt heeft inmiddels zijn samenwerking met Joseph Cuypers beëindigd en richt zich wat minder op kerkelijke ontwerpen. Onder de villa's die Stuyt in de jaren na de ontbinding van het compagnonschap met Joseph Cuypers ontwierp, zijn er verschillende van het inmiddels bekende Hollandse-baksteenbouwtype.

Op 10 april 1909 legt Clasina, de oudste dochter van Theo, de eerste steen van de villa die als eerbetoon is genoemd naar zijn vrouw, Adriana. Stuyt ontwerpt ook de tuin rond het huis, maar die wordt niet

*Tuinplan 1908 (gedeeltelijk uitgevoerd)
(bron NAI toegang STUY-129)*

Ville Adriana voorgevel in 2012

volgens tekening aangelegd. De villa is in schoon metselwerk opgetrokken op een bijna vierkante plattegrond en heeft twee bouwlagen met kap. Het dak is een hoog afgeknot schilddak en is bedekt met geglazuurde gesmoorde romaanse pannen. Op de vier nokeinden staan schoorstenen met kap. Aan de linkerkant wordt de gevel op de begane grond in beslag genomen door een serre die oorspronkelijk veel kleiner was en tot tweemaal toe is vergroot, voor het laatst in 1957. Op de serre staat een houten balustrade die qua vormgeving is gekopieerd van het origineel. In de rechterzijgevel bevinden zich twee grote trappenhuisvensters, waarbij de bovenste door de daklijst heen schiet. De aanbouw aan deze zijde, was oorspronkelijk ook veel kleiner en is ook vergroot.

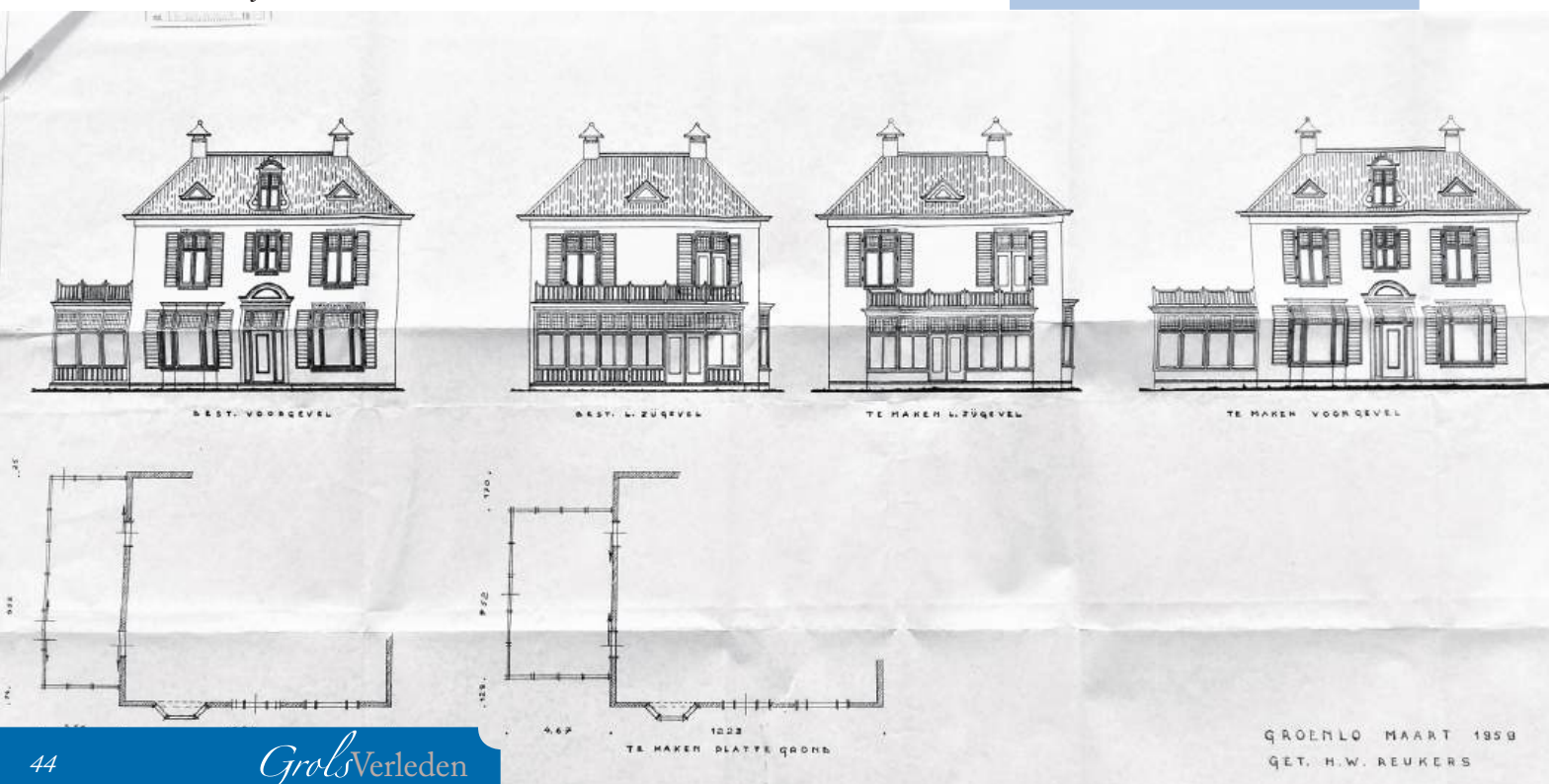
Theo overlijdt in 1923 en de nog ongetrouwde zonen Andries en Piet blijven alleen achter.

Als zoon Cobus de brouwersopleiding in Berlijn afrondt en in 1924 trouwt met Henriëtte Hulshof gaan zij het huis bewonen. In 1970 overlijden zowel Cobus als Henriëtte. Tot de jaren 70 woont de familie De Groen nog in het huis, waarna ze het verkopen aan advocatenkantoor De Jonge en Peters, later JPR. Zij breiden het pand achterzijde geleidelijk in drie fasen uit, allen ontworpen door architect Herman van der Heijden uit Groenlo. Hierbij is de villa aan de buitenzijde ontzien, maar van binnen rigoureuus aangepakt. Van het oorspronkelijke interieur is nog maar weinig overgebleven. In 2017 moeten de moderne aanbouwen wijken voor de bouw van een kleinschalige speciaalbierbrouwerij, op initiatief van de neven Andries en Frans de Groen en Jos Oostendorp. De villa wordt een proeflokaal en brouwerijwinkel.

Circa 1915 (bron Vakmanschap is Meesterschap 1990)

Bouwtekening verbouwing serre 1959 (bron ECAL)

GROENLO MAART 1959
GET. H.W. REUKERS

luchtfoto ca. 1930 met tuin (bron onbekend)

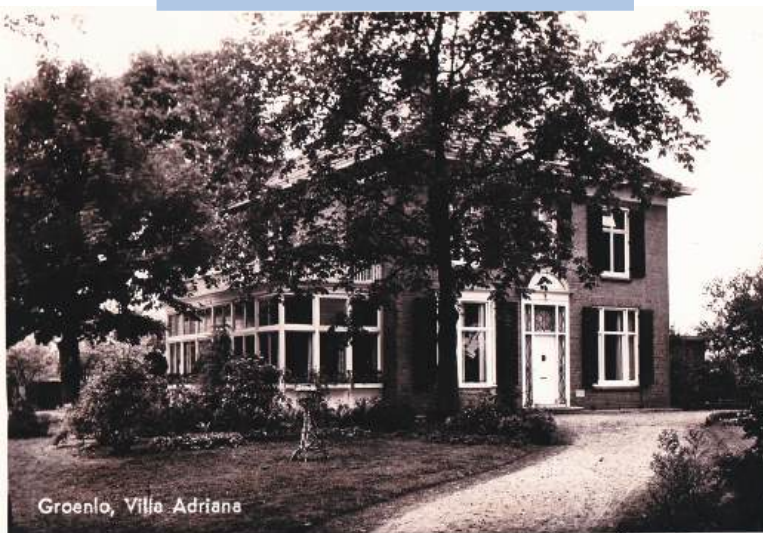

Aanzicht vanaf Canisiusschool jaren 20-30

*Zicht vanaf de Nieuwe poort, ca. 1915
(bron ECAL)*

Vooraanzicht begin jaren 50

Groenlo, Villa Adriana

*Zicht vanaf de brug ca 1950 (bron
coll Stadsmuseum Groenlo)*

Een aantal kenmerken van de villa's van Stuyt.

De serie villa's en herenhuizen die Jan Stuyt in dertig jaar ontwierp, vertoont veel variatie. De vroege villa's zijn samengesteld uit verschillende bouwdelen met elkaar rakende of snijdende daken, zoals het kantoor van de steenfabriek en villa Sonnevancx. Daarna komt de Hollandse baksteenbouw, die uit één bouwblok bestaat, met een schilddak dat vaak aan de bovenkant afgeplat is soms onderaan iets naar buiten zwenkt. Dit zien we bij de eerste RK pastorie, villa Adriana en Huize Grol). Maar de strakke blokvorm wordt daarbij naar de smaak van de tijd verzacht door ronde of veelhoekige platte aangebouwde serres.

Alle kenmerken in één beeld; de boog, de driehoek en de bol

De villa's van Stuyt hebben over het algemeen een vrije groepering van vertrekken. Dat geldt ook voor de panden die er aan de buitenkant zo streng geordend uitzien. De klassieke symmetrie van de buitenkant wordt dus in de indeling van het huis niet doorgezet. Heel

vaak hebben de huizen een grote 'hall', een element dat is overgenomen uit de Engelse landhuisbouw. Andere vertrekken zijn de woonkamer, de keuken die via een opdienruimte in verbinding staat met de eetkamer, de slaapkamers voor de familie en de wc. Naarmate het huis groter is, treffen we verder aan: een badkamer, slaapkamertjes voor het personeel, een knechtenkamer, een biljartkamer, een herenkamer, ruimten voor verwarming en brandstoffenopslag en soms ook een rijwielenbergplaats

De meeste villa's hebben erkers en luifels. Vooral bij de ontwerpen uit de eerste tien jaren komt nogal eens een portaal voor bij de ingang, vaak met een boog. Ook loggia's met bogen worden meerdere keren toegepast. De villa's in klassiek Hollandse

Bogen met tegeltableau's

stijl zijn over het algemeen uitgerust met luiken en vierkante schoorstenen op de nokhoeken, zoals villa Adriana en Huize Grol. Dakkapellen komen in diverse vormen voor: 'wenkbrauw', rond, zadeldak, plat en driehoek. De driehoekige dakkapellen zijn beslist een handelsmerk van Stuyt. Hij past ze

Boog boven deur

vaak toe en dat is voor villa's in het begin van 20ste eeuw best zeldzaam. Ook de ruitvorm kunnen we bij Stuyt terugvinden, hij gebruikte ter versiering vaak

een in de wand gemetselde ruitvorm, soms gevuld met pleisterwerk of een tegeltableau, soms gevuld met een zwart-wit schaakbordpatroon. Een sierend element dat Stuyt veel gebruikt is de bol of 'stuiter', misschien verwijzend naar zijn achternaam? Ze komen voor op schoorstenen (Adriana en Grol) en dakkapellen met pironen (Sonnevancx), maar ook op hekjes van entreepartijen, op balustrades van balkons (Adriana) en bij toegangspoorten (de huidige pastorie).

Driehoeken, ruiten en cirkels en bollen zijn eenvoudige vormen die Stuyt gebruikt om zijn villa's te verlevendigen. Maar hij heeft, net als De Bazel en Berlage wel een neiging tot het versoberen van de vorm, hij geeft meer aandacht voor de hoofdvorm door overvloedige details weg te laten. Hij laat daarmee de liefde voor de vlakke wand goed zien.

Detail metselwerk, kort voor sloop in 1989 (bron ZSOM Omroep Groenlo)

Zijn villa's zijn zowel in hoofdvorm als in ornamentering terughoudend. Misschien daardoor juist wel passend voor het karakter van de Achterhoek(er). Niet te gek, niet te opvallend, maar wel eerlijk, duurzaam en goed.

De 'stuiter' van Stuyt

Restauratie Stadstoren

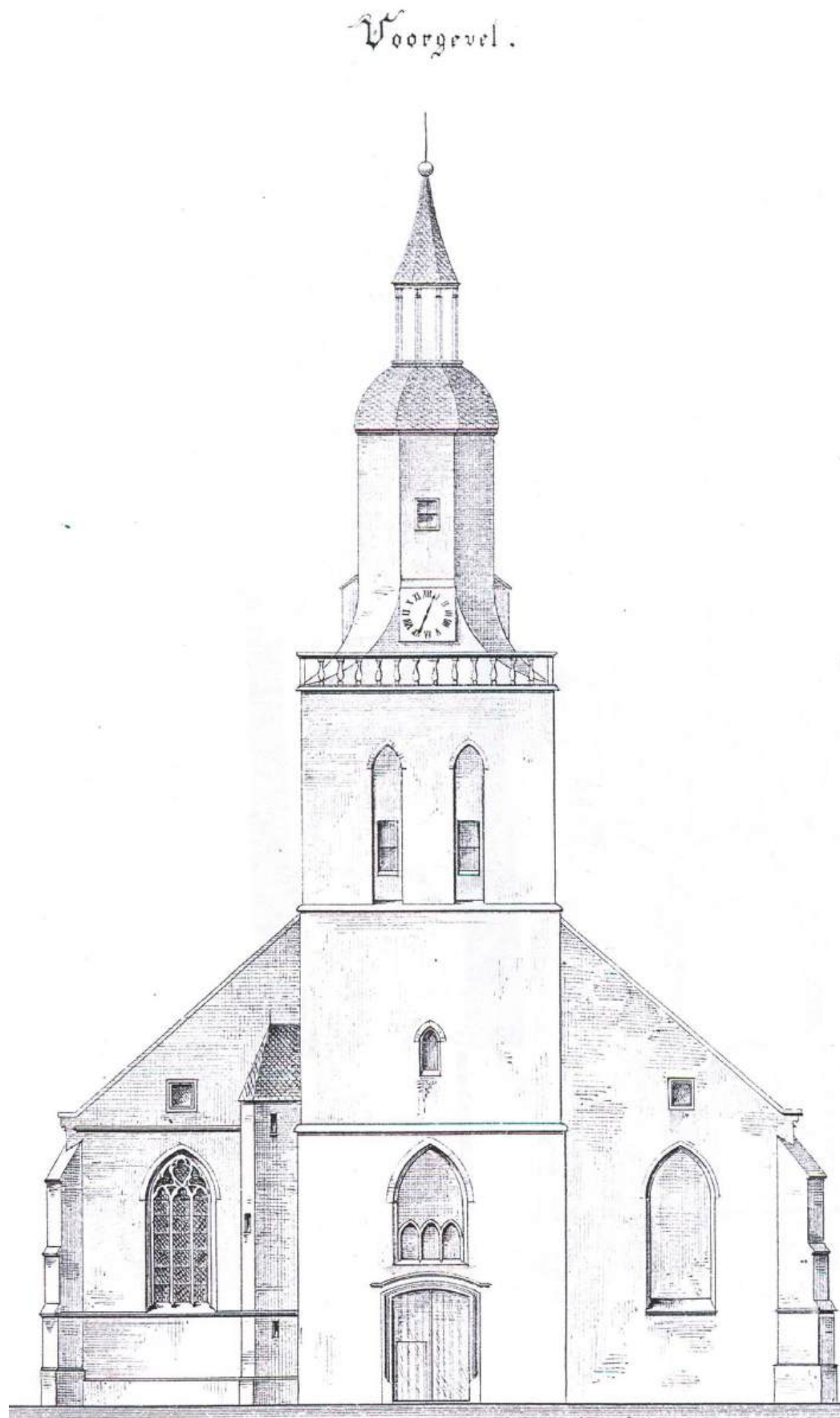
Mattelierstraat 5

De Oude Calixtus is in haar lange bestaan meerdere malen gerestaureerd. De toren behoort sinds 1798 (Bataafse Republiek) tot de burgerlijke gemeente. Bij een blikseminslag in 1836 stort de oude spits in en brandt de toren volledig uit. Naar de mode van deze tijd wordt een nieuwe spits ontworpen, die verrassend veel overeenkomsten heeft met de spits die door een ingenieur van Waterstaat werd ontworpen voor de katholieke kerk.

Nadat de kerk en de toren rond 1870 volledig zijn 'gecementeerd' is in 1915 een nieuwe restauratie nodig. Jan Stuyt wordt daarvoor gevraagd op het moment dat hij ook de burgemeesterswoning schetst. Van deze restauratie is (nog) geen tekening voorhanden.

Toch is er rond deze periode wat gebeurd. In januari 1915 wordt de toren bekeken, waarschijnlijk om offertes uit te brengen. Loodgieter Johannes Polman uit Zutphen is samen met zijn gelijknamige zoon van 19, die leidekker is, bezig in de open lantaarn van de toren als het noodlot hun treft. Door de slechte staat van de balustrade breekt deze af en vader Polman moet toezien hoe zijn zoon 40 meter naar beneden valt en ter plaatse overlijdt. Een langslappend proces tegen de gemeente Groenlo volgt. De restauratie van de toren blijft uit. Pas nadat de kerk in 1949-1951 wordt gerestaureerd, kan de toren, die in een zeer slechte staat is, niet meer achterblijven. Pas in 1953 begint de restauratie van de stadstoren, naar ontwerp van Jan Jans uit Almelo.

Opmeettekening uit 1927 van de RDMZ. De balustrade aan de voet van de spits heeft er nooit gezeten. (bron Oude Calixtus)

Burgermeesterswoning

Huize Grol

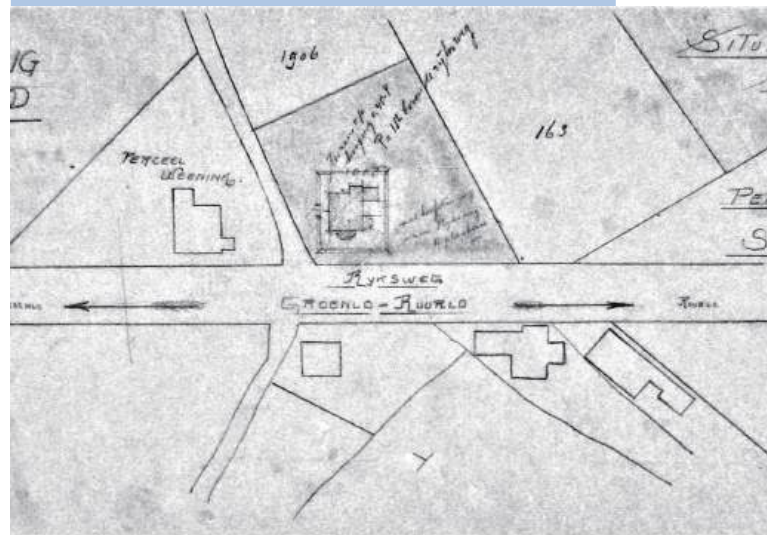
Ruurloseweg 11

De gemeente Groenlo kende nooit een officiële ambtswoning. Burgemeesters woonden op verschillende plaatsen in Groenlo, meestal in een herenhuis in de binnenstad of een villa net buiten de vestinggracht. Burgemeester Kraakman (Theodoor Johan Anne Kraakman, *Curacao, 9-5-1880, ovl. Heiloo, 4-2-1958) is in 1911 geïnstalleerd en blijft aan tot het eind van de Tweede Wereldoorlog.

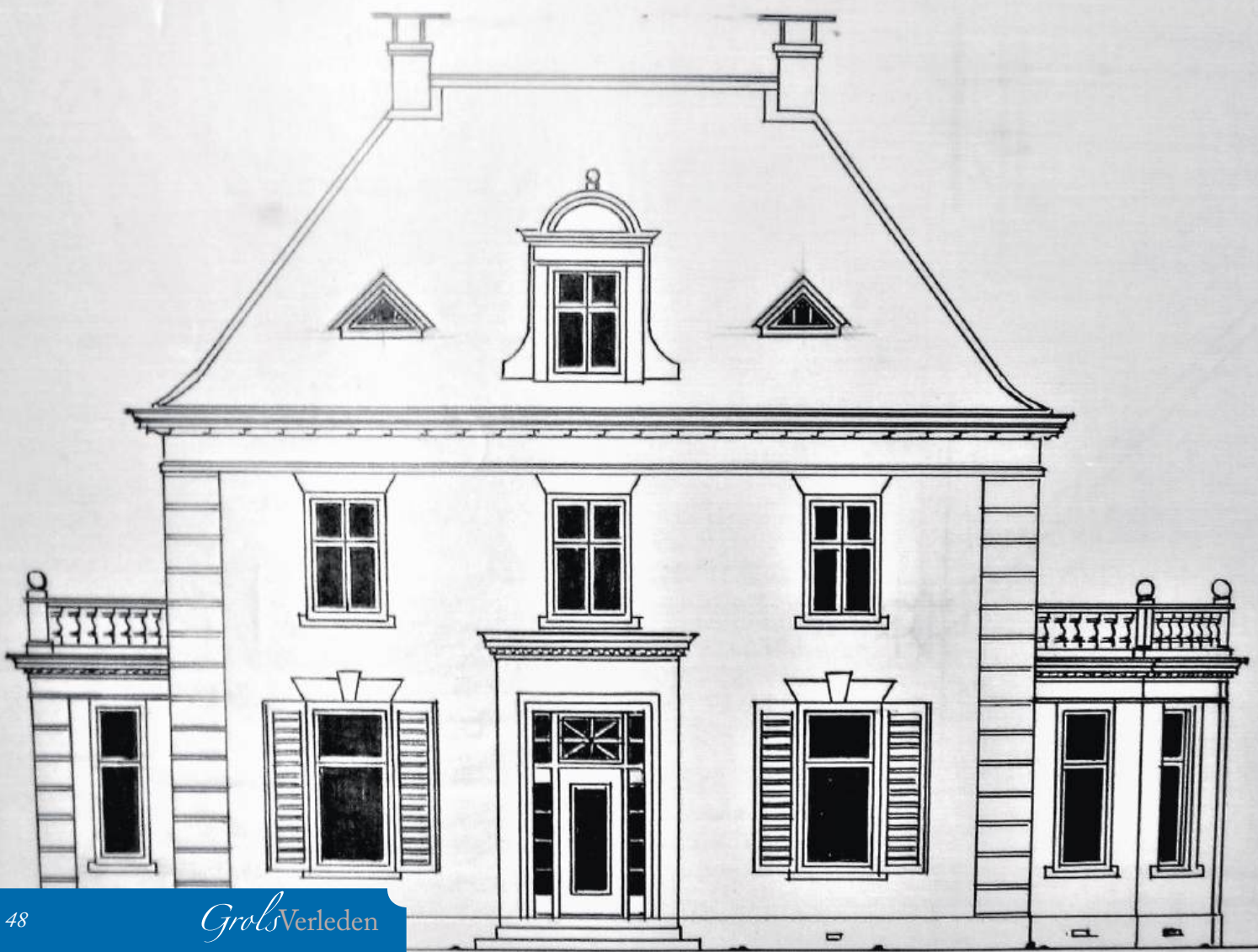
In het voorjaar van 1916 werd besloten tot de bouw van een burgemeesterswoning. De gemeenteraad gaat akkoord met een lening van f16.500,-- voor de aankoop van een perceel en de bouw van de ambtswoning. Er wordt een perceel gekocht aan de Ruurloseweg, net voorbij de Papendijk aan de Rijksweg Zutphen-Winterswijk.

Jan Stuyt heeft in Groenlo, met name ook door de bouw van Nieuwe Calixtus, een goede naam opgebouwd en wordt door het gemeentebestuur

Eerste voorstel situering met de voorgevel naar de Papendijk (bron NAI toegang STUY-130)

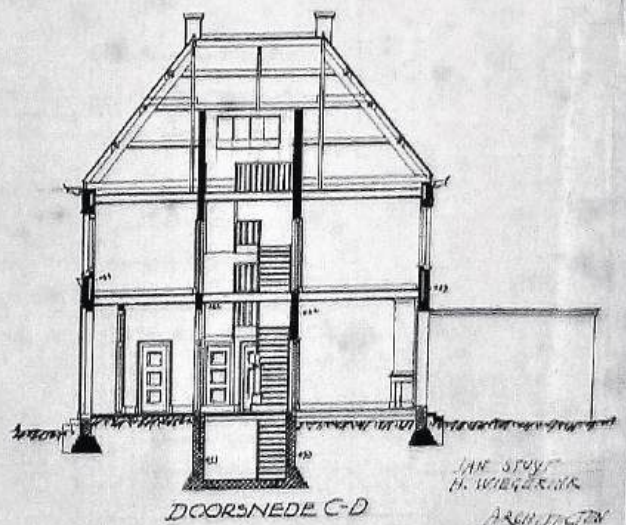
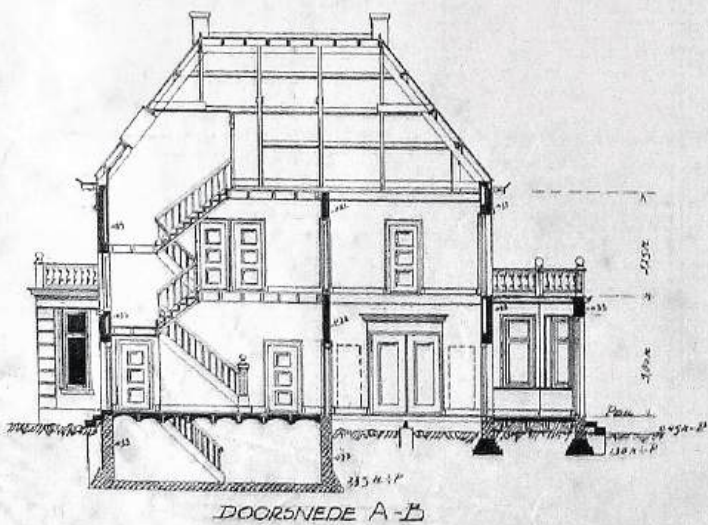
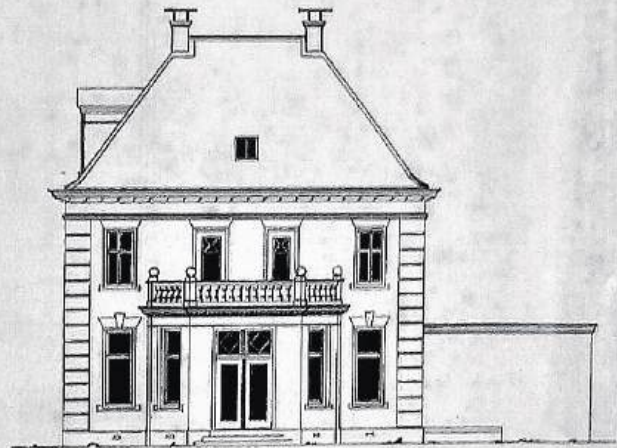
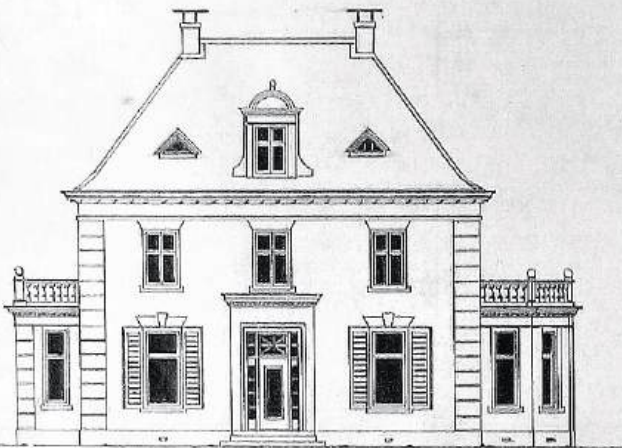
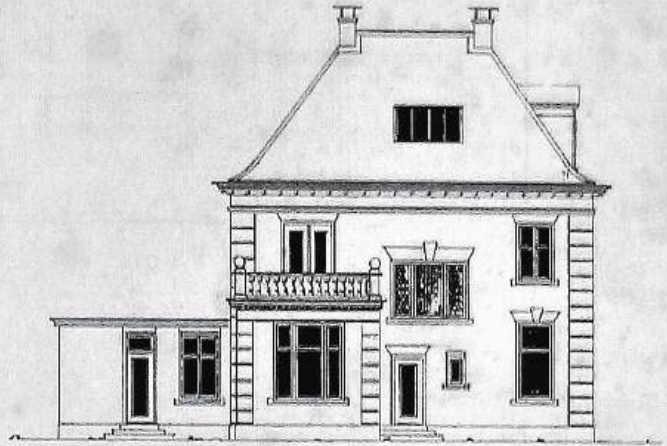
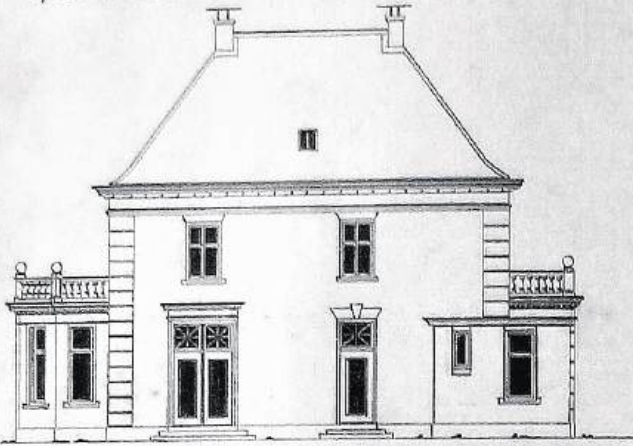

Ontwerp voorgevel 1916
v(bron NAI toegang STUY-130)

BURGEMEESTERWONING ·
GROENLO ··· SCHAAL 1:100 ·

BESTEK N° 197
BLAD N° II

Ontwerp woonhuis door Stuyt en Wiegerinck (bron NAI toegang STUY-130)

gevraagd een ontwerp te maken. Hij werkt voor dit ontwerp samen met de Grolse architect en tekenleraar Johannes Henricus Josephus (Henri) Wiegerinck (* Groenlo 12-08-1879, † Groenlo 11-2-1938). Henri was zoon van Antonius Wiegerinck, logementhouder van De Zwaan (hoek Beltrumsestraat / Notenboomstraat) en neef van de bekende aannemer-broers. Hij heeft zeer veel in Groenlo getekend en ook zijn zoon A.Th.A.J. Wiegerinck (* Groenlo 12-3-1911, † Wezep 1957) wordt architect.

Of Stuyt zat te wachten op een nieuwe opdracht uit Groenlo weten we niet, maar dat hij erg druk was is wel bekend. Het lijkt alsof hij een schetsontwerp heeft gemaakt, dat door Wiegerinck verder is uitgewerkt. Het tekenwerk lijkt dan ook niet op de stijl van Stuyt. In eerste instantie ligt het huis met de voorgevel nog aan de Papendijk, maar later wordt het een kwartslag gedraaid naar de voormalige Rijksweg, de huidige Ruurloseweg.

Ook dit huis is gebaseerd op een vierkante plattegrond met een symmetrisch hoofdvolume van twee bouwlagen en een rondlopend schilddak. Op de hoeken van de nok prijken ook hier vier schoorstenen. De in verhouding met oudere ontwerpen wat kleine raamopeningen hebben diep terugliggende vensters met buitenluiken. In het

bovenlicht van de voordeur de toepassing van de kenmerkende diagonale roeden.

De eerste bewoner werd dus het burgemeestersgezin Kraakman. Theo Kraakman is de langstzittende burgemeester van Groenlo ooit; van 1911 tot 1945. Aan het eind van de Tweede Wereldoorlog worden spanningen hem teveel en hij meldt zich in september 1944 ziek. Bouma, een NSB-er, wordt burgemeester. Na de oorlog wordt wethouder en bierbrouwer Kobus de Groen waarnemend burgemeester totdat H.J. Schoemaker in 1946 wordt benoemd.

Schoemaker wordt de tweede bewoner van de ambtswoning. In 1955 wordt jonkheer mr. E.M. van Nispen tot Pannerden de derde en laatste burgemeester op Huize Grol. In 1964 wordt een nieuwe ambtswoning gebouwd op de Dael en wordt Huize Grol aan een particulier verkocht. Het huis komt verrassend genoeg niet op de gemeentelijke monumentenlijst. Alle eigenaren respecteren de monumentale kwaliteit van het huis. Een monumentenstatus is niet altijd nodig om een

Eerste steenlegging met burgemeester Kraakman, samen met het gemeentebestuur en de bouwvakkers. (bron coll Stadsmuseum Groenlo)

monument
t e

Huize Grol bijna gereed, op de voorgrond de vaklui (bron coll Stadsmuseum Groenlo)

behouden.

*Aanzicht vanuit de
Papendijk, 2012*

*Vooraanzicht nog even
zonder zonneblinden,
2012*

Nieuwe RK Pastorie

Nieuwstad / Kerkwal

Op 16 april, paaszaterdag 1932 ontstaat kortsluiting in de pastorie. Deze brandt vervolgens volledig uit. Er vallen geen slachtoffers, maar de schade is groot en wordt ook veroorzaakt door het late optreden van de Groenlose brandweer. Het is paasweekend en de uitruk verloopt uitermate stroef. Het kerkbestuur neemt een besluit voor herbouw. Jan Stuyt, inmiddels 64 jaar oud, is nog volop aan het werk als hij de opdracht krijgt voor een nieuwe pastorie. Hij kiest niet voor een identieke herbouw, maar voor een modern, maar sober gebouw. Vanuit architectonisch oogpunt zelfs enigszins achterhaald. Het ontwerp wordt in mei 1933 gepresenteerd en het kerkbestuur vindt het prima. De fundering en de kelder van de bestaande pastorie worden hergebruikt en in de loop van 1934 wordt de pastorie weer in gebruik genomen. In de eerste week van juli 1934 stuurt Jan Stuyt zijn allerlaatste declaratie, duidelijk in een moeizaam handschrift. Een week later, op 11 juli 1934, sterft hij onverwacht na een kort ziekbed in Den Haag. Dit is kort nadat hij zijn boek over zijn bouwkundige denkbeelden had gepubliceerd.

De oude pastorie na oplevering in 1908
(bron coll Stedsmuseum Groenlo)

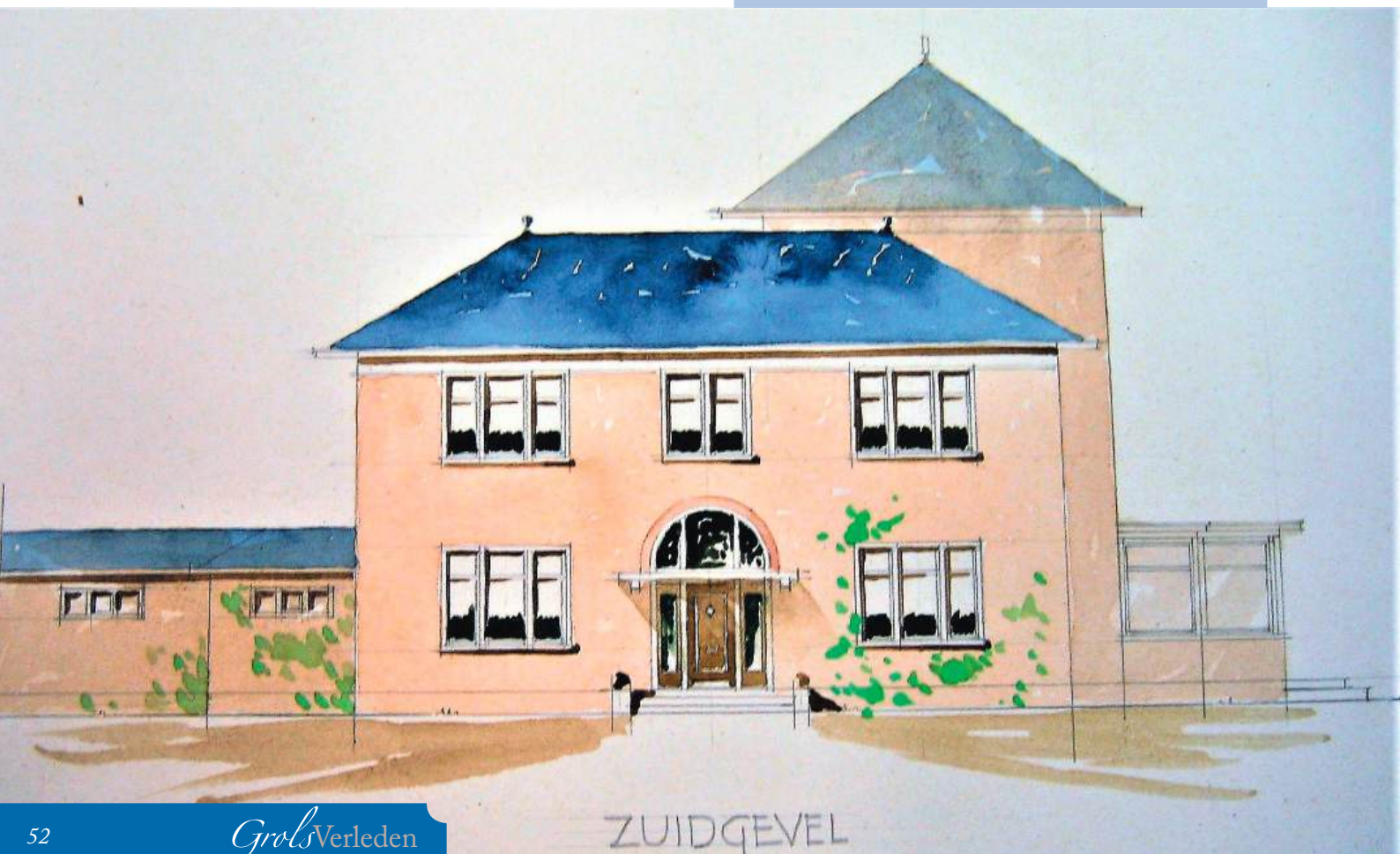

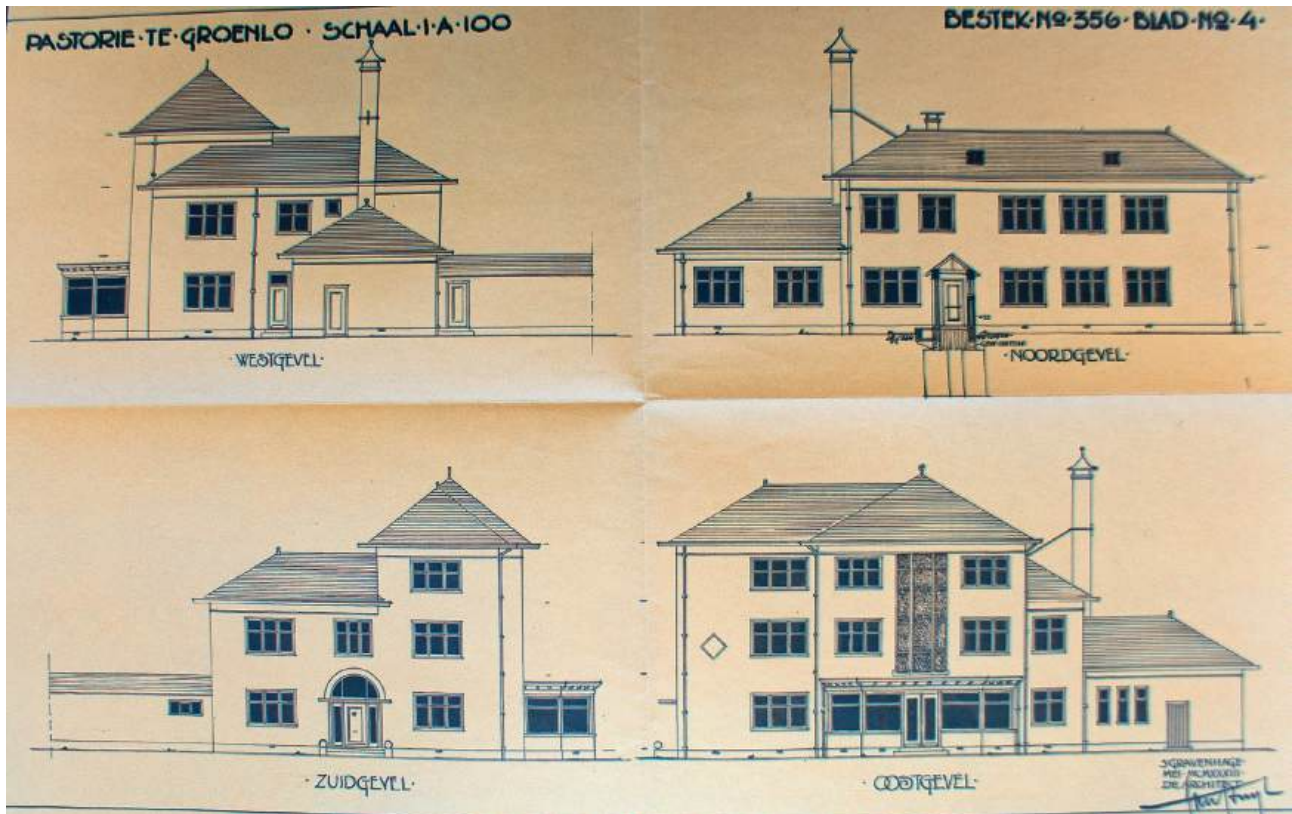
Artikel (bron Dagblad
De Tijd, 20 april 1933)

DE R.K. PASTORIE TE GROENLO is door brand
totaal verwoest.

Schetsontwerp voor een nieuwe pastorie
(bron NAI toegang STUY-16).

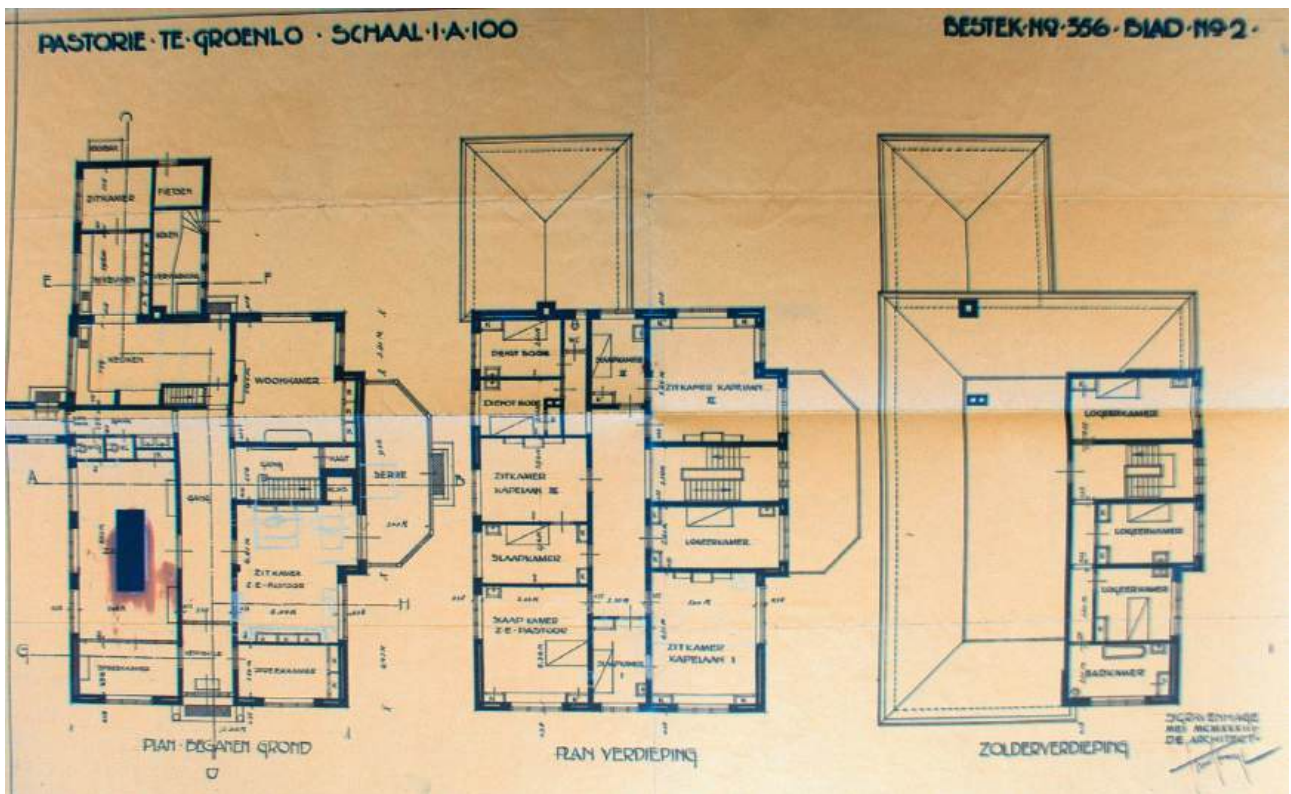
Ontwerp gevels (bron ECAL).

*Aanzicht vanuit
zuidoost.*

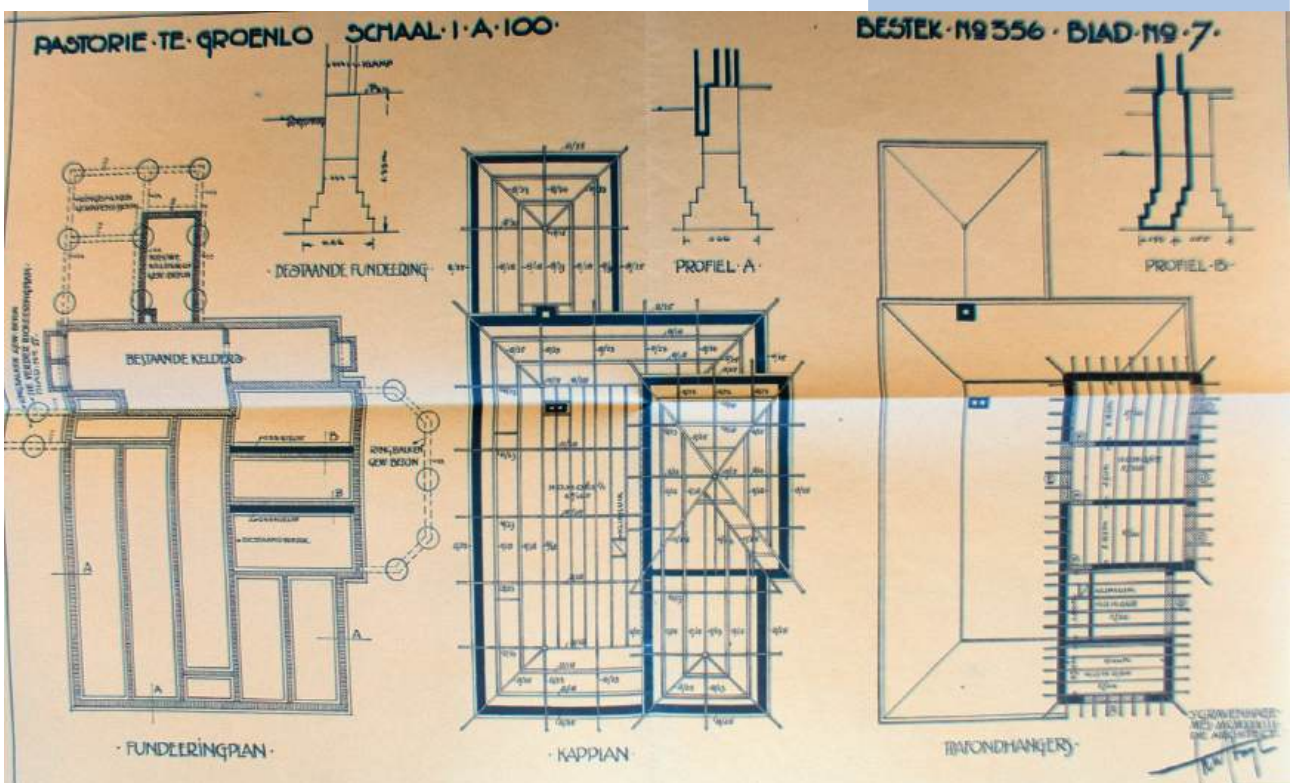
*Aanzicht vanuit
zuidwest.*

Ontwerp plattegronden (bron ECAL)

Constructietekening (bron ECAL)

JAN STUYT
ARCHITECT
BEZVIDENHOVT-195
S'GRAVENHAGE

S'GRAVENHAGE Juli 1934

het R.C. Provinciaal Rekestreum
S. Calixtus Gronlo

DEBET

aan JAN STUYT
Architect

S'Gravenhage

Promocarium bene Pastori Gronlo
melunief vaning nota 12 Oct 1933

hierop is reed ontvanger

voordt thans is te declareren

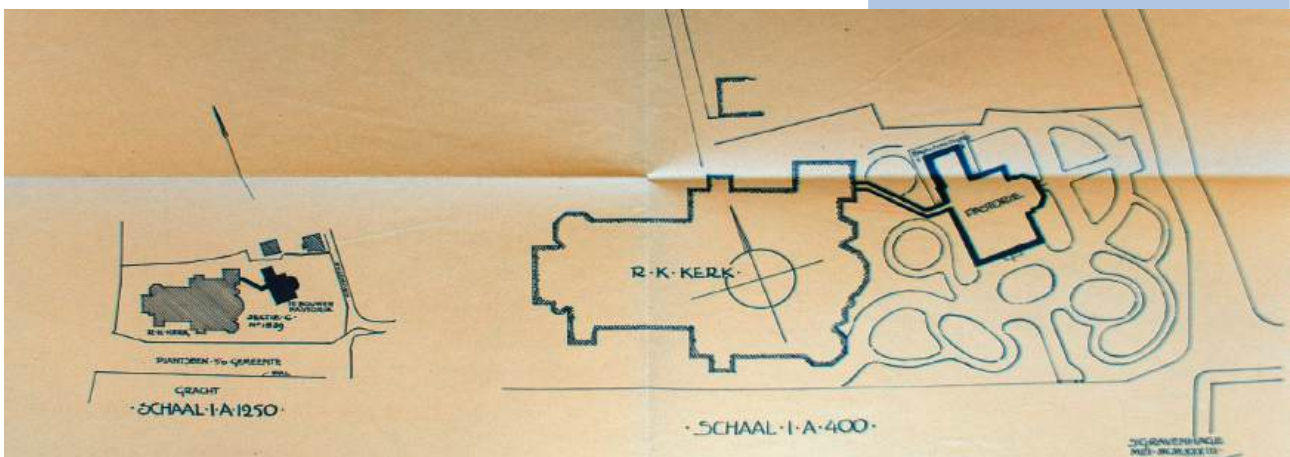
f 3489.05

. 1744.52

f 1744.52

De laatste declaratie van Jan Stuyt, juli 1934 (bron ECAL)

situatietekening (bron ECAL)

Jan Stuyt (1868-1934) aan het eind van zijn leven (bron Agnes van der Linden)

Nawoord

Wat kunnen we nu zeggen over Stuyt's bijdrage aan de architectuur in Groenlo? Landelijk gezien heeft Jan Stuyt uiteindelijk geen 'school' gemaakt, zoals bij architecten als De Bazel en Berlage wel het geval was", zegt architect H.M. Kraaijvanger in een artikel in 1934. "Hij had te veel werk om handen om steeds origineel te zijn en hij was daarom dan ook vaak richtingloos".

Met name zijn contacten in de kerkelijke wereld via bijvoorbeeld Alphons Ariëns, de ondernemende families Wiegerinck en Oosterholt via zijn zus Esther en zijn aanstelling bij het bureau van Cuypers hebben met name in het begin van zijn carrière geholpen zijn naam te vestigen en faam te verwerven. Of 'Groenlo' daarin een bepalende en doorslaggevende rol heeft gespeeld is niet zo scherp af te tekenen. Voorop blijft staan dat zijn gebouwde oeuvre omvangrijk en veelzijdig is. Maar een internationaal werkende architect die in een betrekkelijke landelijke plaats als Groenlo voor meerdere opdrachtgevers (bedrijven, overheid én kerk) en gedurende een langere periode ontwerpen heeft gemaakt, is wel bijzonder.

Over de schrijver:

Roy Oostendorp (1974, Groenlo) is specialist erfgoed voor de lokale overheid in de Achterhoek en heeft in het verleden gewerkt voor de gemeente Groenlo en Oost Gelre, onder andere als monumentenambtenaar. In 2011 is hij afgestudeerd aan de Hogeschool Utrecht in de richting Bouwhistorie, Restauratie en Monumentenzorg. Daarnaast heeft hij in 2013 Dulcken erfgoedadvies opgericht.

Bronvermelding:

Literatuuroverzicht

Broshuis, H.: *“De betekenis van de RK HBS Marianum te Groenlo van 1948 tot 1968 vanuit emancipatorisch perspectief”* Scriptie Cultuurwetenschappen, augustus 2007. Oudheidkundige Vereniging Groenlo, 2008.

Emmens, K, e.a.: *“De Oude Calixtuskerk te Groenlo, tussen Utrecht en Münster”*, Uitgever Stichting Matrijs Utrecht, 2005. ISBN 90 5345 274 5.

Gardeniers, J.: *‘Aanloop tot de bouw van een nieuwe kerk’*, hoofdstuk uit *“Groenlo, een eeuw RK Calixtus”*, Oudheidkundige Vereniging Groenlo, 2008 : ISBN/EAN 978 90 801225 8 1.

Goudeau, J. en Linden, van der, A., e.a.:

‘Jan Stuyt (1868-1934); een begenadigd en dienend architect’. Stichting Nijmeegse Kunsthistorische Studies, Nijmegen, februari 2011: ISBN 978 94 91226 01 4.

Groen, de, Ru: *“400 jaar karakter”*, Krikke Special Books, 2015: ISBN 978 90 47618 99 7.

Hooimeijer, F. en Pronkhorst, A.: *“Berlage, een bouwmeester in beeld”*, Atrium/Icob BV, Alphen a/d Rijn, 2002: ISBN 90 6113 954 6.

Smit, V.: Artikelen: *‘In 1983, 75 jaar Calixtuskerk’*, pagina 45-68 en *‘Uit de school geklapt, deel II’*, pagina 182-198 uit: *“Groenlo in de verte”* verzameling historische artikelen. Oudheidkundige Vereniging Groenlo, december 1993: ISBN 90 801225 02 1.

Vemer, W.P.: *“Kroniek van Groenlo”*, Stichting Grolsch Museum Groenlo, 1966.

Gemeente Oost Gelre: Monumentenlijst Groenlo; *‘Redengevende beschrijving Eibergseweg 1 Groenlo’*.

Rijksdienst v/h Cultureel Erfgoed: Monumentenregister; *‘Rijksmonument 18163, omschrijving Kerkstraat 8 Groenlo’*.

Archiefonderzoek

Erfgoedcentrum Achterhoek Liemers (ECAL), Doetinchem, toegangen:

0139 Gemeentebestuur Groenlo, (1793) 1811 - 1932 (1952), Bevolkingsregister 1830-1940

0139 Gemeentebestuur Groenlo, (1793) 1811 - 1932 (1952), Bouwvergunningen 1922-1932

Digitale bronnen

www.industriespoor.nl/steenfabriekfow.htm

Koninklijke Bibliotheek Den Haag: www.delpher.nl

Stadsmuseum Groenlo via www.museumgroenlo.nl

— Door den territoriaal bevelhebber is toestemming verleend tot het houden der kermis te Groenlo. Voor het eerst sedert 1913 zal dus weer in Groenlo de kermis gehouden worden.

Krantenknipsels uit 1916

Verzameld door Peter te Plate

Beste Lezers.

Het leek ons als oudheidkundige vereniging eens leuk om te kijken hoe het er in en rond Groenlo zo'n 100 jaar geleden aan toe ging. In dit geval hebben we dit gedaan aan de hand van de kranten die iets vertellen over Groenlo in het jaar 1916.

Honderd jaar geleden zaten we midden in de eerste Wereldoorlog, Nederland was neutraal maar zoals u in een aantal artikelen kunt lezen, waren de gevolgen natuurlijk ook in Groenlo als grensgemeente te merken.

Deserteurs die hun heil zochten in Nederland, de afgekondigde staat van beleg en de aanhoudingen van smokkelaars. Ook opvallend "Door den territoriaal bevelhebber is toestemming verleend tot het houden der kermis te Groenlo", dit is dan voor het eerst sinds 1913 dat er weer kermis mag gehouden worden in Groenlo. Daar naast zijn er natuurlijk de dagelijkse besommeringen zoals we deze nu ook kennen. Mensen trouwen en overlijden, er worden "Keuken-Werkmeisjes" gezocht, maar dan met dit verschil, adverteren was alleen voor de gefortuneerden weggelegd. Wist u overigens dat het hoofdbestanddeel van Groenlo's trots met de wichelroede is gevonden?

Wij wensen u veel leesplezier en zouden van u graag vernemen of wij deze rubriek met artikelen van ruim 100 jaar geleden als een vast onderdeel moeten opnemen in ons Grols verleden.

U kunt uw reacties mailen naar de redactie van dit blad (*zie colofon*).

Advertenties in 1916:

Wegens onverwacht huwelijk der tegenwoordige, vraagt Mevrouw LASONDER—HESSELINK, te Groenlo (Vredenhof), met 1 Nov. a.s. of eerder, een [48j

Keuken-Werkmeisje,

P. G. v. g. g. v. Loon der tegenwoordige f 140, buiten verval.

—: Groenlosche —: Stoom-Vleeschwaren- en Conservenfabriek **SIEMERINK-HARPERINK,** GROENLO (Gelderland).
Teleph. Interc. No. 35.
Vraagt onze prima gerookte VLEESCHWAREN en CONSERVEN.
Wij garandeeren PRIMA QUALITEIT. 2/10

Burgerlijke stand in 1916:

De Heer en Mevrouw 52249.6
EUGÈNE FORNIER—NYST
hebben de eer kennis te geven van de geboorte van hun Zoon
WILLY.
Groenlo, 14 October 1916.

Getrouwd:

I. TRIJBITS
en
B. VAN SON,

die, mede namens wederzijdsche Familie,
hunnem hartelijken dank betuigen voor
de vele blijken van belangstelling bij
hun huwelijk ondervonden.

Groenlo,

6 September 1916.

Apeldoorn,

(36529)

Heden overleed in den onderdom
van bijna 83 jaar, onze geliefde
Echtgenoot, Moeder, Behuwd- en
Grootmoeder

J. HEIJMANS—STIBBE.

Uit aller naam,
D. HEIJMANS Iz.

Groenlo, 6 Slwaan 5676.

Groenlo, 7 Juni 1916.

305

Verloofd:

JO HEIJMANS

2391

en

HARRIE H. HEIJMANS,

Nijmegen.

Groenlo.

Ontvangdagen: 16 en 17 September,
Verlengde Hezelstraat 121.

GROENLO, 19 Dec. In 't verslag be-
treffende het jubileum **D. I. Helmans**, is
vergeten te vermelden, dat aan den heer
Helmans ook namens de gemeente een
presidentshamer met silver gemonteerd
en voorzien van inscriptie is aangeboden.

Uit Helmond zijn vertrokken:

Anna Wijnhoven dienstbode, naar Horst.
G. Besems, z. b., naar Tilburg.
F. van Woensel, bakker, naar Hoogwoude.
Henri Maas, sigarenmaker, naar Stratum.
C. Stoeffe, fabr. arbeider, naar Dusseldorff.
Antje de Jong, onderwijzeres, naar Asten.
A. Hartering, bakker, naar Tilburg.
F. van Duren, dienstb., naar Hilversum.
J. Kuijpers, bakker, naar Cuijk.
A. de Jong, kellner, naar Groenlo.
A. Verhappen, dienstb., naar Woensel.
Wed. H. v. d. Boogaert, z. b., naar Son.
Gerard Kersten, z. b., naar Nijmegen.
Maria Sabel, dienstb., naar 's-Hage.

Herinneringsdatums.

(Nadruk verboden.)

15 April 1879. Dood van **Dr. Laurens
Lasonder**, den Stamvader van den
Groschen tak der familie **Lasonder**.
Hij was een zoon van **Engbert La-
sonder** en **Johanna Pennink** en
alhier geboren den 13 April 1802.
Na zijne promotie tot Doctor in de
Letteren werd hij Rector der Latijn-
sche School te Groenlo en later
Schoolopziener in 't vijfde district
en Lid van de Provinciale Staten in
Gelderland. Van zijne 10 kinderen
zijn de meest bekende: het oudste,
Dr. Egbert Heimerik Lasonder, oud-
Hoogleraar in de Theologie aan de
Universiteit te Utrecht, overl. in
1886, en het jongste, **Derk Marie
Jaen Lasonder**, oud-Inspecteur van de
Registratie en Officier in de
Orde van Oranje-Nassau.

ROEKELO, 5 Mei. De heer **J. A.
Aalders**, stationschef bij de **H. S. M.**
alhier, is met ingang van 2 Juni over-
geplaatst naar Groenlo.

Huizen en Aanbestedingen in 1916

Goedkope woningen.

De Raad der gemeente Groenlo heeft besloten
eene subsidie van het Rijk aan te vragen ten
bedrage van f 43.000 voor den bouw van goed-
kope woningen.

Een burgemeestershuis.

Te Groenlo heeft de gemeenteraad besloten,
voor de Burgemeester een huis te laten bouwen,
omdat voor deze aldaar geen behoorlijke woning
was te vinden.

GROENLO.

— Dinsdag vergaderde de raad, waarin afwe-
zig waren de heeren de Groen en Harperink.

Het kohier van den hoofdelijken omslag
dienst 1916, is vastgesteld tot een bedrag van
f 12608 of ruim f 1200 hooger dan verleden
jaar. Bij het opmaken van dit kohier is voor de
eerste maal gebruik gemaakt van de cijfers der
Rijksinkomstenbelasting. Het vermenigvuldi-
ningscijfer, dat vorig jaar 1.5 bedroeg, zal
thans bedragen 1.4.

Ten behoeve van den bouw eener burgemees-
terswoning werd besloten, van den heer **H.
C. Th. Waanders** aan te koopen een perceel
grond aan den Ruurlooschen weg, en zulks voor
f 1600.

Op verzoek van het comité bracht de Raad
een kleine wijziging in de voorwaarden waarop hij
in 1911 concessie verleende voor den aanleg en
de exploitatie van 'ten Sjoontramweg Boreculo—
Winterswijk—Duitsche grens.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 5en Juni** 1916, des na-
middags ten 3 ure, zal in het Hotel „de Pelikaan“
te Groenlo, namens de Firma **D. S. Heijmans**
te Groenlo, worden aanbesteed:

Het bouwen van een Slachthuis ter
oppervl. van pl. m. 1000 M², op een
terrein nabij het emplacement der
H. IJ. S. M. te Groenlo.

Het bestek met 3 teekeningen is tegen betaling
van f 15 verkrijgbaar ten bureaue van de Archi-
tecten en worden op den dag der besteding, mits
zij in ongeschonden staat ingeleverd worden, tegen
betaling van f 10 per stel teruggenomen.

Aanwijzing op den dag der besteding, des na-
middags 1 uur.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij
de Architecten
GEER. WOLFF en **Th. J. v. ELSBERG**, Almelo.

WINTERSWIJK.

— Onze plaatsgenoot de heer **H. J. Huis
kamp**, is laagste inschrijver voor het bouwen
van een heerenhuis aan de Beltrumsche straa-
te **Groenlo**, voor rekening van Mevr. **Wed.
Fournier—Wiegerink**, zulks zonder bijlevering
der steenen.

Te huur gevraagd

tegen November voor man en
vrouw, zonder kinderen, een

Burgerwoonhuis

met grooten Tuin.

Brieven onder lett. **R. Boek-
handelaar G. J. WIEGERINCK**,
Groenlo.

Aanbesteding.

Op Dinsdag 28 September e.k., des
middags 12 uur, zal door de Firma
M. S. HEIJMANS te Groenlo in het
„Hotel DE ZWAAN“ aldaar worden
aanbesteed:

Het afwerken van
2 Gebouwen, welke
hoofdzakelijk in ge-
wapend beton wor-
den opgetrokken en
het maken van
annexe werken op
haar fabrieksterrein
te Groenlo.

Bestek en teekening zijn vanaf
Dinsdag 19 Sept. e.k. ten kantore van
den Architect te Enschede verkrijgbaar
à f 12.— per stel en worden na ont-
vangst van een postwissel à f 12.15
franco toegezonden.

Bij de televiering der biljetten werden
bestek en teekening van de inschrijvers
teruggenomen à f 10.— per stel.

Aanwijzing op het bouwterrein op
den dag der besteding, des voormid-
dags 9 uur.

Nadere inlichtingen geeft
AREND G. BELTMAN,
Civ. Ing. & Architect.
Enschede, 14 September 1916.

Justitieel in 1916

EIBERGEN, 7 Juni. Gisteravond drong
een twaalfstal beschonken polderwer-
kers een café in de buurtschap Lind-
velde, onder deze gemeente binnen en
eischten daar zonder betaling drank
van den bewoner **L.**, die alleen thuis
was. **L.** voldeed aan hun verlangen.
Hij achtte zich alleen niet in staat zich
tegen hen te verzetten. Nauwelijks
echter waren zij een oogenblik gezeten
of erger tooneelen volgden. Zij gooiden
met de glazen en sloegen alles kort en
klein wat onder hun bereik kwam.
Geen glas bleef er heel. Alles werd
vernield. Zeifs de kozijnen werden uit
hun verband gerukt.

Een buurman van **L.** schoot op het
hulpgeroep toe, waardoor het **L.** nog
gelukte aan de handen der vanden
te ontkomen.

Toen de gemeenteveldwachter ver-
scheen, dreigden de indringers met
hun messen, zoodat de veldwachter
zes revolvershotsen loste, waarvan vijf
doel troffen. De politie uit Groenlo
bracht weldra hulp en zoo konden de
woestelingen in arrest worden gesteld.
Twee van hun moesten ter verpleging
in het ziekenhuis alhier worden opge-
nomen. De verwondingen bleken niet
levensgevaarlijk.

van 1 jaar en 6 maanden. — **J. W. B.**, 36 j., arbe-
der te Groenlo, hebbende verzet gedaan tegen het
vonnis d.d. 23 Aug. 1916, waarbij hij wegens ver-
voer van goed in buitenwaartsche richting werd
veroordeeld tot f 25 boete subs. 30 d. hecht. Dit
vonnis thans bekrachtigd, behalve ten aanzien
der straf en deze veranderd in f 10 boete subs. 20
d. hecht.

RECHTSZAKEN.

Hof te Arnhem.

2 Nov. Het Hof heeft heden de volgende arresten gewezen:

Bevestigd worden drie vonnissen der rechtbank te Zutphen, het eerste van 20 Sept. en de beide anderen van 27 Sept. j.l., waarbij D. W. ter H., arbeider te Groenlo, wegens diefstal van 6 koeien werd veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf.

S., 28 j., arbeider te Winterswijk; J. W. B., 36 j., schoenmaker te Groenlo, hebbende verzet gedaan tegen vonnis d.d. 6 Sept. 1916, waarbij zij wegens poging tot verboden uitvoer en wegens poging tot omkoop van waren veroordeeld ieder tot 6 maanden gev.straf. Dit vonnis thans vernietigd en beklagden veroordeeld ieder tot 3 maanden gev.straf. —

f 12 boete subs. 24 dagen hechtenis. — Ter zake van poging tot verboden uitvoer: J. D. C. F., 36 j., groentenhoer te Groenlo, tot 7 dagen gev.straf. —

Notarieel in 1916:

Notaris VOMER te Groenlo zal aldaar **MAANDAG 10 JULI**, om 3 uur, in de „Moriaan” verkoopen voor de Heeren GEBRS. CORNELISSEN:

Het Erve RUIMZICHT
bij GROENLO,

ingezet f 21621.—.

WEILAND
in den Hollerhoek,
f 11775.

Veilingboekjes gratis verkrijgbaar. 686

Notaris VEMER

te GROENLO

zal aldaar **Maandagen 26 Juni** en **10 Juli**, om 3 uur, in de Moriaan

verkoopen:

Voor de Heeren Gebrs. Cornelissen:

De Boerenplaats „Ruimzicht”

bij Groenlo, aan den Rijksweg, 18-03-0, ook in 2 ondermassa's en 8 perceelen;

14-60-70 Weiland

in den Hollerhoek bij Groenlo, onder Eibergen, ook in 3 ondermassa's en 6 perceelen.

Boekjes met kaarten zijn gratis verkrijgbaar ten kantore van Notaris Vemer te Groenlo.

Landerijen.

Notaris VEMER te Groenlo zal **Woensdagen 20 October** en **3 November**, om 11 uur, in het Zwijnshoofd te Groenlo,

VERKOOPEN:

Een Huis met Tuin,
bij Groenlo, 0.37.50.

Weiland de Epsweide,
0.41.20.

De Tramweide aan den Aaltenschen weg, **geschikt voor Bouwplaatsje**, 5.47.60.

Weiland de Melkweide,
2.89.35.

Weiland met Loods, de Grootte Schapenweide,
3.84.60.

Weiland de Kleine Schapenweide, 0.96.80.

Alles bij Groenlo en aan den Rijksweg naar Winterswijk.

Notaris VEMER

te GROENLO,

zal **Woensdagen 26 Januari** en **9 Februari**, om 3 uur, bij WOPEREIS-TOEBES te Zieuwent,

verkoopen:

Voor de Erven Ten Brundel—
Haverkamp,

HEIDE,

in de Halsche heide onder Zelhem, 7.06.60, **geschikt voor Boerderij**, ook in 3 perceelen.

„Groenzicht”.

Notaris P. T. VOS te Lichtenvoorde zal **Woensdag 28 Juni e.k.**, voorn. 11 uur, in de Moriaan te Groenlo

verkoopen:

Voor den heer F. J. Reijers:

De voor eenige jaren nieuw gebouwde, naar de eischen des tijds ingerichte

Model-Boerderij het „Groenzicht”,

gunstig gelegen nabij Groenlo op ca. 5 min. van den grintweg Eibergen, bestaande uit huis, bouw- en weiland groot 14.54.80 H.A., in massa, ondermassa, 2 blokken en 5 perceelen.

Ingezet op f 13153.

Hoogste stand f 13405.

Inlichtingen ten kantore van voorn. Notaris, bij den heer F. BUIJNINK te Lichtenvoorde en bij Notaris VAN ROMONDT te Didam.

Zwaar gemest Heelgras.

De Notaris P. J. S. VAN BIJLEVELT te Sillevolde, is voornemens op **Woensdag 21 Juni 1916**, 's namiddags 4½ uur, in het hôtél Jansen te Didam,

publiek in perceelen te verkoopen:

Voor de Erven van Mevr. J. M. W. Melchers te Groenlo.

6.47.80 hectare zwaar gemest Heelgras, in de weide „de Heggemunt” onder Angerlo en de **Naweide** verpachten.

Aanwijzer Chr. Meulenbeek.

Bij akte, 11 Januari 1916 door notaris Johannes Petrus Vemer, te Groenlo, verleden, is door de heeren Samuel Heymans, Meijer Heymans en Joseph Heymans, exportslagers te Groenlo, aangegaan eene vennootschap van koophandel onder de firma D. S. Heymans, gevestigd te Groenlo.

Haar doel is de handel in varkens en vee, en de producten daarvan, levend, geslacht of verwerkt, zoowel voor in- als uitvoer, het drijven eener exportslagerij en alles wat met een en ander verband houdt.

Zij is aangegaan voor onbepaalden tijd.

Ieder vennoot is bevoegd voor de vennootschap te handelen en die aan derden of derden aan haar te verbinden en de firma te teekenen.

Tot het verkrijgen, vryreemden of bezwaren van onroerende zaken, het aangaan van verbintenissen van meer dan duizend gulden in eens en het voeren van rechtsgedingen wordt de toestemming van alle vennoten vereischt.

(345)

Territoriaal Commando in Overijssel enz

Algemeene Bekendmaking No. 37.

Aanroepen van Motorvoertuigen.

Bij Koninklijke Besluiten van 8 September 1914 No. 36 (Staatsblad No. 448), van 25 September 1914 No. 12 (Staatsblad No. 460), van 31 juli 1915 No. 71 (Staatsblad No. 361), van 3 December 1915 No. 39 (Staatsblad No. 487) en van 22 Januari 1916 No. 70 (Staatsblad No. 56) zijn de ondervolgende gemeenten in Staat van Beleg verklaard: Gramsbergen, Hardenberg (stad), Hardenberg (Ambt), Avereest, Ambt Ommen, Stad Ommen, Den Ham, Hellendoorn, Vriezenveen, Almelo, Wierden, Borne, Ambt-Delden, Stad-Delden, Diepenheim, Goor, Markelo, Rijssen, Tubbergen, Ootmarsum, Denekamp, Weerselo, Oldenzaal, Losser, Enschede, Lonneker, Hengelo (O.), Haaksbergen, Eibergen, Groenlo, Lochem, Laren (G.), Vorden, Neede, Ruurlo, Zelhem, Angerlo, Borculo, Doesburg, Ambt-Doetinchem, Stad-Doetinchem, Hummelo, Hengelo (G.), Winterswijk, Aalten, Lichtenvoorde, Wisch, Dinxperlo, Gendringen, Bergh, Wehl, Didam, Zevenaar, en Herwen en Aerdt.

De Territoriaal Bevelhebber in Overijssel enz. te Zwolle, uitoefenende het Militair Gezag in het in staat van beleg verklaarde gebied, brengt in herinnering, dat, zoolang de oorlogstoestand niet is ingetreden, het aanroepen van een automobiel of van een motorrij wiel tijdig te voren geschiedt.

De schildwacht stelt zich daarbij midden op den weg, en geeft eenige malen achtereen het teeken „Halt”, door een arm loodrecht omhoog te brengen.

Bij duisternis wordt het teeken „Halt” gegeven door met een lantaarn met roodgeverfd glas te zwaaien.

Automobilisten en motorrijders zijn verplicht onmiddellijk gevolg te geven aan het sein van „Halt” door posten of patrouilles gegeven zulks ook in hun eigen belang, wijl zij zich anders blootstellen aan lijfsgevaar. Immers, wanneer aan het herhaalde sein om halt te houden geen gevolg gegeven wordt, moet de militair van zijn vuurwapen gebruik maken.

Zwolle, 29 Januari 1916.

De Territoriaal Bevelhebber in Overijssel enz.
G. A. VAN DER BRUGGHEN.

Over de grens. — Te Groenlo zijn drie Fransche soldaten aangekomen die sedert de dagen van Maubouge in Duitsche krijgsgevangenschap vertoefden. — Te Winterswijk kwamen twee Fransche en twee Engelsche militairen over de grens.

— Door den territoriaal bevelhebber is toestemming verleend tot het houden der kermis te Groenlo. Voor het eerst sedert 1913 zal dus weer in Groenlo de kermis gehouden worden.

Publicatie.

Territoriaal Commando in Overijssel enz.

Algemeene Bekendmaking No. 51.

De Territoriaal Bevelhebber in Overijssel enz., uitoefenende het Militair Gezag in de Gemeenten:

Gramsbergen, Hardenberg (Stad), Hardenberg (Ambt), Avereest, Ambt-Ommen, Stad-Ommen, Den Ham, Hellendoorn, Vriezenveen, Almelo, Wierden, Borne, Ambt-Delden, Stad-Delden, Diepenheim, Goor, Markelo, Rijssen, Tubbergen, Ootmarsum, Denekamp, Weerselo, Oldenzaal, Losser, Enschede, Lonneker, Hengelo (O.), Haaksbergen, Eibergen, Groenlo, Lochem, Laren (G.), Vorden, Neede, Ruurlo, Zelhem, Angerlo, Borculo, Doesburg, Ambt-Doetinchem, Stad-Doetinchem, Hummelo, Hengelo (G.), Winterswijk, Aalten, Lichtenvoorde, Wisch, Dinxperlo, Gendringen, Bergh, Wehl, Didam, Zevenaar en Herwen en Aerdt,

welke gemeenten in staat van beleg zijn verklaard,

overwegende, dat het wenschelijk is bepalingen in het leven te roepen, betreffende

DE REGISTRATIE EN HET
VERBLIJF VAN DESERTEURS
gelet op de bepalingen van de Wet

Smokkelaars aangehouden.

Eergistermorgen werd door de grenswacht in de buurtschap Holterhoek bij Groenlo een bendé smokkelaars aangehouden, bestaande uit ongeveer 30 man, die een groote partij van geslachte varkens, spekvet enz. enz. vervoerden. De inbeslaggenomen waren vertegenwoordigen een waarde van ongeveer 6000 mark. Na de aanhouding werden nog hier en daar waren gevonden, die in der haast door de smokkelaars waren weggeborgen. De aangehoudenen kwamen allen uit Zutphen. Het zijn oude bekenden.

Smokkelen.

De kommiezen te Winterswijk hebben Dinsdagavond 2 koeien in beslag genomen, die gesmokkeld zouden worden. Hunne collega's te Groenlo deden hetzelfde met 6 koeien. Bovendien werden daar 2 grenswachtsoldaten geverbaliseerd, die 200 pond meel over de grens trachten te brengen. Te Winterswijk kreeg zekere Th. een proces-verbaal, omdat hij eene groote hoeveelheid spek, rijst, boonen en olie wilde smokkelen.

Provincie Overijssel.

ZWOLLE, 1 Dec. De territoriaal bevelhebber in Overijssel heeft aan J. H. Kuenenger, landbouwer en E. H. Ditters, hotelhouder te Groenlo, H. Peters, caféhouder te Berculo, D. J. Bussing, arbeider te Langel, gem. Bergh, L. J. M. Peters, zonder beroep te Berculo, W. Reijnier, arbeider te Arnhem, wier aanwezigheid voor de rust en de algemeene veiligheid wordt geacht gevaarlijk te zijn, het verblijf binnen het in staat van beleg verklaarde deel van zijn ambtsgebied ontzegt.

Aan E. Veltrop te Ambt-Hardenberg en G. J. Beld te Ootmarsum is vergund in het hun ontzegt gebied terug te keeren.

Aan G. J. A. Nijland te Groenlo, J. R. Striekwild te Terborg, gem. Wisch, J. B. Nuij te 's-Heerenberg, gem. Bergh en G. Sniiders te Ootmarsum, is vergund in het hun ontzegt gebied terug te keeren.

De territoriaal bevelhebber in Overijssel heeft aan H. W. Vreemann, D. J. Verbeek, P. Dekker, G. Ruiten, allen beroepsmokkelaars te Dinxperlo, en K. J. Hurrelbrinck, zonder beroep te Doesburg, het verblijf binnen het in staat van beleg verklaarde deel van zijn ambtsgebied ontzegt.

Aan H. L. Brockötter te Groenlo, A. Brinkman, G. Boonk, J. A. Keppels en A. Schonewille te Enschede; A. Berenpas, J. Greven, J. Ilohan, Th.

Baars, Geesje de Boer en R. Verbeek te Lonneker; Thj. J. Bauhuis te Aalten, F. M. Eiks te Lossers, G. van Remmen te Berg en J. Th. Tolhuisen te Arnhem is vergund in het hun ontzegt gebied terug te keeren.

— De landbouwer W. bezig gras te maaien in het Hupselsche veld ontdekte in de vroege een tweetal personen die later bleken uit een Duitsch kamp ontvluchte Fransche krijgsgevangenen te zijn. Meer dan 8 maanden waren ze gevangen geweest; sedert 8 dagen waren ze ontvlucht. Groot was hun vreugde toen zij vernamen op Hollandsch gebied te zijn. Via Groenlo zijn zij naar Rotterdam vertrokken.

Overheid en Nieuws in 1916:

Boringen.

Te Groenlo zijn in de laatste dagen boringen naar water gedaan op plaatsen, die door den man met de wichelroede waren aangewezen op gronden onlangs aangekocht door den heer van Gelderen uit Enschede, die daar een fabriek denkt te bouwen. De uitkomsten beantwoordden aan de aanwijzingen door de wichelroede.

De boringen werden verricht door de Vulcaanmaatschappij te Leeuwarden, die ook naar water zal boren op een terrein van de bierbrouwerij van den heer de Groen te Groenlo.

Ook de Rijksboringen naar delfstoffen in deze streken zullen waarschijnlijk weer hervat worden.

Statenverkiezingen.

De R. Kath. Kiesvereenigingen te Groenlo en Lichtenvoorde hebben voor het district Ruurlo candidaat gesteld de heeren L. A. M. van Basten Batenburg te Lichtenvoorde en J. H. Helmich te Baak beiden afr. Kath.

RAAD VAN STATE.

Oproeping van belanghebbenden.

De vice-president van den Raad van State, voorzitter der afdeling voor de geschillen van bestuur, roept bij deze op de onbekende belanghebbenden, in zake van het beroep, ingesteld door mr. E. W. Prak, te Groenlo, tegen het besluit van burgemeester en wethouders dier gemeente van 15 November 1915, waarbij aan de N. V. Groenlosche Graan- en Kunstmesthandel aldaar en hare rechtverkrijgenden voorwaardelijk vergunning is verleend tot oprichting van eene loods tot berging van verschillende kunstmeststoffen op het perceel kadastraal bekend gemeente Groenlo, sectie A, n°. 2469, om — zoo zij dit noodig achten — hunne memoriën en bewijsstukken in te zenden aan den Raad van State te 's-Gravenhage, vóór 10 April 1916.

Tot dien dag liggen de stukken ter inzage ter secretarie van den Raad van State.

De Vice-President, Voorzitter der Afdeling voornoemd,
(1690) VAN LEEUWEN.

Verder Handelsberichten, geschriften van In-
Uit- en Doorvoer, enz.

Ook was ingekomen een verzoek, om te willen bevorderen, dat de laatste trein van Winterswijk naar Groenlo—Neede, ook aansluiting krijgt op Hengelo. De secretaris, die dit verzoek reeds ter kennis had gebracht aan de betreffende Maatschappij, had als antwoord daarop ontvangen, dat tot groot leedwezen niet aan het verzoek kon worden voldaan.

Hierna ging de Kamer over in geheime zitting.

In 1915 bedroeg in verschillende gemeenten van het ambtsgebied de sterfte:

Groenlo, aantal inwoners op 1 Januari 1916: 3201; sterftcijfer 49, tegen 63 in 1914.

ZUTPHEN, 13 April 1916.

Aardappelen	per H.L.	f 3.— à f 3.25
Eieren	per 100 st.	„ 6.50 à „ 7.50
Boter	per $\frac{1}{8}$ v.	„ 31.50 à „ 32.—
Boter	per kilo	„ 1.48 à „ 1.64
Varkens (levend)	„ „	„ 0.80 à „ 0.92
Idem (dood)	„ „	„ 0.96 à „ 1.04

BORCULO, 13 April 1916.

Boter	per kilo	f 1.30 à f 1.60
Eieren	„ „	„ 1.10 à „ 0.—

GROENLO, 11 April 1916.

Boter	per kilo	f 1.56 à f 0.—
Eieren	„ 100	„ 7.25 à „ 7.50

AALTEN, 11 April 1916.

Boter	per kilo	f 1.45 à f 1.50
Eieren	„ „	„ 1.20 à f 0.—
Eieren per 100 stuks	„ „	„ 0.— à f 0.—

MARKTPRIJZEN.

DOETINCHEM, 14 Juli 1916.

Boter	per kilo	f 0.— à f 0.—
Eieren	„ 100	„ 6.60 à „ 6.80
Eieren	„ kilo	„ 1.15 à „ 0.—
Aardappelen	„ mud	„ 0.— à „ 0.—

GROENLO, 4 Juli 1916.

Boter	per kilo	f 1.52 à f 1.54
Eieren	per 100	„ 6.50 à „ 6.75

ZUTPHEN, 6 Juli 1916.

Aardappelen	per 5 kop	f 0.30 à f 0.35
Eieren	per 100 st.	„ 6.80 à „ 7.25
Boter	per $\frac{1}{8}$ v.	„ 30.50 à „ 31.—
Boter	per kilo	„ 1.44 à „ 1.58
Varkens (levend)	„ „	„ 0.80 à „ 0.96
Idem (dood)	„ „	„ 0.90 à „ 1.08

Sport in 1916:

Sport en Wedstrijden.

WIELRIJDEN.

De Hima-rondrit 1916.

Ruurlo, 10 uur.

Precies op tijd vertrokken we uit Enschede. De wegen waren hard bevroren. Overal werden de rijders toegewuifd door de landsbevolking. In Groenlo en Ruurlo was veel belangstelling.

Mr. Henri Isaac Swaving, kantonrechter te Groenlo van 1844 tot 1861.

Door Joop Ottink

Inleiding

Wie is deze persoon aan wie W.P. Vemer in zijn *Kroniek van Groenlo*⁽¹⁾, in de lijst met notabelen uit de geschiedenis van Groenlo, als uitzondering op de regel, een aantal regels wijdt. We lezen er: *Mr. Henri Isaac Swaving. Notariszoon uit Zutphen. In een*

*Afb.1 - Mr. Henri Isaac Swaving.
(Bron: Groenlo, Verleden in Beeld.)*

*misvormd lichaam huisde een grote edele ziel. Bekwaam Rechtsgeleerde, man van uitgebreide kennis en ontwikkeling. Met Professor Kern van "Kernheim" voltooide hij het Sanskriet woordenboek. Hij woonde bij juffrouw Egberts aan de Markt en was Heer van Heidebloem en Erica. Aan Swaving werd reeds in een aantal eerdere publicaties van de Oudheidkundige Vereniging Groenlo aandacht besteed. Zie hiervoor onder ander, *Grols Verleden*⁽²⁾ en *Groenlo, het verleden in beeld*.⁽³⁾ Het ontbrak echter tot nu toe aan een overzicht van zijn gehele levensloop in het algemeen en wat specifieker tot de aangelegenheden die samen hingen met zijn verblijf in en om Groenlo. Dit artikel wil daarin voorzien. (Afb.1)*

Het is vaak moeilijk om een juist en volledig beeld van een persoon weer te geven uit een periode waarin weinig werd vastgelegd. Van Mr. Swaving bestaat echter een levensschets⁽⁴⁾ die door een tijdgenoot en geestverwant van hem is geschreven en die bovendien zelfs een aantal jaren plaatsgenoot van Swaving is geweest. Het schrijven is van de hand van professor H. Kern, de latere hoogleraar in het Sanskriet (Indische of Indo-Arische taal) die gedurende zijn jeugd jaren bij zijn ouders in Groenlo woonachtig was op huize Kernheim aan de Winterswijkseweg. Van Kern zelf wordt later geschreven⁽⁵⁾: *Geboren 6 april 1833 te Poerworedjo (Java), waar zijn vader officier was, ging met zijn ouders en woonde met hen in Groenlo. Eerst daar en later te Doesburg en Zutphen, was hij een leerling van de gymnasia, en werd in 1851 student te Leiden. Door de woonplaats van zijn ouders, tevens die van de kantonrechter, later aldaar grondbe-*

zitter, Mr. H.J. Swaving, ontstond een nauwe vriendschap met deze uitmuntende taalkenner, wiens grote invloed op de ontwikkeling van de jonge Kern altijd een dankbare herinnering is gebleven. Ook in zijn latere leven heeft Kern nog menig bezoek aan Swaving gebracht. (Afb.2)

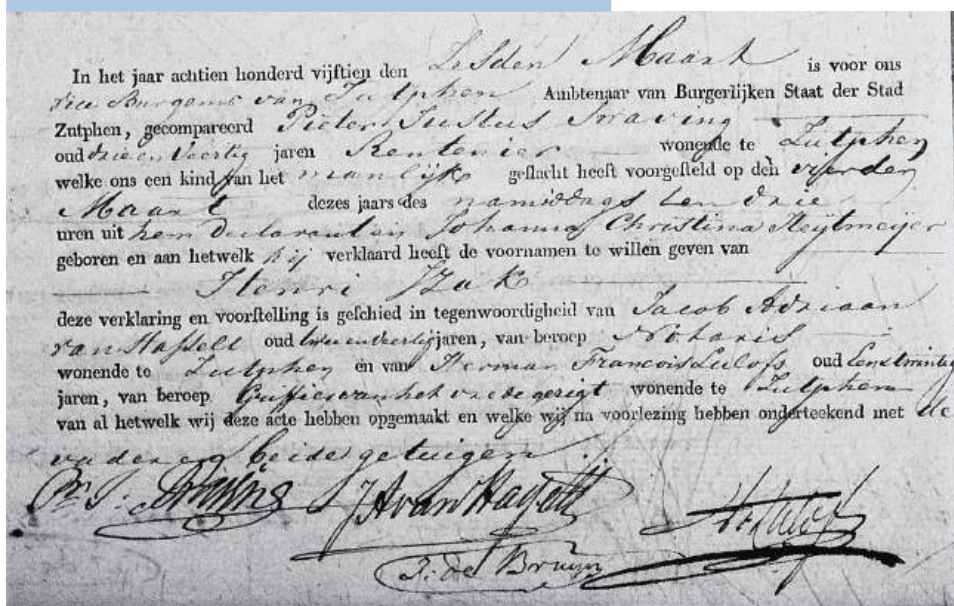
Afb.2 - Prof. Johan Hendrik Caspar Kern Taalkundige en Oriëntalist, "Er ligt nog in het groene hout in greep van wal en grachten een oude veste van weleer" Met deze woorden beschrijft prof. Kern in 1853 de oude vestingstad Groenlo (DBNL).

Uit de levensschets van Mr. H.I. Swaving, zoals deze is opgetekend door professor H. Kern, kunnen we het volgende opmaken.

Geboorte en opleiding

Henri Isaac Swaving, geboren op 4 maart 1815 te Zutphen, was de jongste zoon van Dr. Pieter Justus Swaving, Burgemeester van Zutphen, en Johanna Christina Heytmeier.⁽⁶⁾ (Afb.3)

Afb.3 - Geboorteregister gemeente Zutphen (ECAL).

Opgroeiende in dit vooraanstaand milieu genoot hij het voorrecht van een gedegen opvoeding en scholing. Na het doorlopen van de lagere school kwam hij in 1825 op het toen vermaarde instituut van L. Adré. Hier verbleef hij tot 1829 om vervolgens naar de Latijnse school te gaan met destijds aan het hoofd Rector Lenting, de latere hoogleraar aan de universiteit van Groningen. In 1835, op twintigjarige leeftijd, schreef Swaving zich in aan de Universiteit te Leiden voor de studie rechten. Nog voordat Swaving met zijn studie aanving verscheen er al een literair artikel van zijn hand met de titel: *Opgave van eenige in Gelderland gebruikelijk woorden.*⁽⁷⁾ Een werk dat lang zijn waarde heeft behouden en waaruit blijkt dat hij al vroeg een buitengewone belangstelling voor de taalkunde had. Om een goed beeld te vormen van zijn studententijd moet men in gedachten houden dat het in die dagen in Nederland een tijd was van grote verandering en vernieuwingen. Een staatkundig herstel van ons vaderland, de losscheuring van de zuidelijk provincies en de gebeurtenissen in België. Het waren de jaren van 1830-40 waarin een "jong Holland" op kwam. Het is in die tijd dat Swaving zijn studie voltooide en die Nederland een groot aantal vernieuwingen bracht. Ook de literaire wereld was sterk aan verandering onderhevig en bracht een aantal vernieuwers die de letterkunde een nieuwe, vrijere richting hebben gegeven en die onze taal en letterkunde op een bredere grondslag vestigden. Ook Swaving mag zeker mede tot één van de grondleggers op dit gebied gerekend worden.

Wie nu verwacht dat Swaving een student was die enkel en alleen zijn tijd aan de rechtenstudie wijdde heeft dit verkeerd ingeschat. Uit het schrijven van

H. Kern blijkt dat hij een fervent deelnemer was aan alles wat er in die tijd in de studentenwereld omging. Wij lezen van professor Kern verder:

In spijt van zijn zwak gestel en zijne lichaamsgebreken bewoog hij zich daarin met groote gemakkelijheid, want aan niet alledaagsche schrandtheid en kennis paarde hij eene groote mate van gevatheid en snedigheid. Wee degene die zich verstoute eene spottende aanmerking op zijne

lichaamsgestalte te maken! Zelfs de dikhuidigsten onder de spotters wist hij met de pijlen van vernuft zóó te treffen, dat zij afdropen om den aanval nooit weder te herhalen. Gaarne gezien in allerlei kringen, behalve de saaie, en een vriend van gezelligheid, bracht hij minder tijd op zijne kamer door dan menigeen met een ernstige studie bestaambaar achtte, doch zij die hem meer van nabij kenden, wisten dat hij ook te zijner tijd met lust en ijver kon studeren.

Naast zijn studie rechten voelde Swaving zich ook zeer aangetrokken tot de literaire wereld. Zijn kennis van de vaderlandse letterkunde werd zeer hoog geacht, zelfs zodanig dat weinig leeftijdsgenoten zich met hem hebben kunnen meten. Naast het Nederlands was zijn bekendheid met de Franse, Duitse en Engelse literatuur groot, zelfs zo groot dat hij er ook enige wetenschappelijke artikelen in voortbracht. Minder omvattend was zijn kennis van de Italiaanse en Spaanse letterkunde hoewel ook daarin weinig personen zich in die tijd met hem konden meten. Verder had hij een bijzondere grote belangstelling voor het Zweeds en het Deens waarbij hij de Frithjofs Saga (een gedichtencyclus uit 1825 van de Zweedse dichter/bisschop Esaias Tegner gebaseerd op een IJslandse sage) tot zijn meest favoriete gedicht rekende. En vanzelfsprekend ontbraken ook de klassieken uit de oudheid niet waarbij Horatius, bekend van Latijnse poëzie, in zijn beleving het hoogst stond aangeschreven.

Dit nu lezende, zou men haast geneigd zijn te denken dat letterkunde meer de primaire studie van Swaving zou zijn maar niets was minder waar. Zijn studie rechten heeft in het geheel niet geleden onder

de buitengewone belangstelling die hij had voor al deze literaire zaken. Hij was een trouw volger van de colleges van Thorbecke, de latere staatsman, en hij sprak jaren later nog altijd met bewondering over de geestkracht van zijn leraar (Afb.4). Hoewel zijn achting voor Thorbecke groot was, stak Swaving echter zijn gedachten en soms ook zijn ongenoe-gen naar het scheen bepaald niet onder stoelen of banken. Thorbecke was zijn promotor toen Swaving na verdediging van zijn academisch proefschrift: *De jure, quod vulgo dicitur Dominum Litterarrium* op 3 juli 1841 de graad van Jurist Universitair Doctor verwierf. Hierna vestigde hij zich als jonge meester in de rechten in zijn geboortestad Zutphen. Dit bleef Swaving tot hij op 22 januari 1844, dan 28 jaar oud, benoemd wordt tot kantonrechter te Groenlo. In de twee voorafgaande jaren aan zijn benoeming tot kantonrechter verloor Swaving achtereenvolgens in 1842 zijn vader en in 1843 zijn moeder.

Komst naar Groenlo

Uit gegevens van bevolkingsregister van Groenlo blijkt dat Swaving zich in februari 1844 laat inschrijven op het adres Markt No.79 als inwonend persoon bij de familie Egberts.⁽⁸⁾ (Afb.5) De hoofdbewoner is op dat moment Johannes Heere Egberts, bakker van beroep en weduwnaar van Anna Mechteld Varenhorst, overleden op 17 maart 1835, en op dat moment gehuwd met Johanna Frederica Rae (te). Het pand op de Markt 79 was gesitueerd op de locatie waar in het jaar 1907 het post en telegraafgebouw is gebouwd en thans in 2017 bekend als restaurant Frederick Hendrick. De dochter van

Afb.4 - Prof. Johan Rudolph Thorbecke, promotor van Swaving. Onder leiding van Thorbecke kwam de nieuwe grondwet van Nederland uit 1848 tot stand.
Foto van: Wikipedia.

Afb.5 - Bevolkingsregister Groenlo, familie Egberts met Swaving als inwonende (ECAL).

VOLGNUMMER.	NAAM.	VOORNAMEN.	DAGTEKENING EN JAAR DER GEBORTE.		GEBORTEPLAATS. (met aangeving der provincie voor inschrijvingen of van het land voor vreemdelingen.)	BURGERLIJK STAAT. O. (Ongelukkig.) H. (Gehuwd.) W. (Weduwen staal.)	GODSDIENST. (Iedere secte bepaald op te geven.)	BEROEP OF MIDDELEN VAN BESTAAN. Iedere soort bepaald aan te duiden.
			DAGTEKENING.	JAAR.				
x	Egberts	Johannes Heere	18	1800	Zutphen	H.	Evangelisch	Bakker
x	"	Anna Mechteld	17	1835	Zutphen	W.	Evangelisch	Weduwnaar
x	"	Johanna Frederica	18	1811	Zutphen	H.	Evangelisch	Bakker
x	"	Swaving	18	1816	Zutphen	H.	Evangelisch	Rechtsgeleerde
x	"	Anna Mechteld	17	1835	Zutphen	W.	Evangelisch	Weduwnaar
2	Swaving	Johanna Frederica	26	1819	Zutphen	H.	Evangelisch	Bakker

Afb.6 - Kadastrale kaart Gemeente Groenlo, Sectie C, Blad 1, de Stad, detail van de Markt. Huis familie Egberts, sectie-nummer 195, toen lokaal gekend Markt 79 (ECAL).

Egberts, Egberdina Aleida geboren op 9 september 1825 dan 18 jaren jong en het tweede kind uit het gezin van 6 kinderen, treedt als dienstbode bij Swaving in dienst. Gedurende zijn gehele ambtsperiode te Groenlo, van 1844 tot januari 1861, blijft Swaving al die jaren op dit adres ingeschreven staan (Afb.6). Op het schilderij "Gezicht op de Markt te Grol" van een nog jonge in Groenlo wonende H.G. van der Kraan (1812-1883), geschilderd voor het jaar 1836, staat het woonhuis van de familie Egberts geheel links afgebeeld (Afb.7).

Over het verblijf van Swaving in Groelo schrijft professor Kern, wij lezen letterlijk: *Het stille landstadje waar Swaving de beste jaren zijns levens zou doorbrengen, kan voor jonge, levensluchtige mensen, vooral indien zij gewoon zijn zich in geleerde kringen te bewegen, weinig bekoorlijks te hebben. Zoo zou men allicht meenen, doch de welbespraakte en luimige kantonrechter vond in zijne nieuwe omgeving genoeg ontwikkelde personen die in staat waren zijne talenten te waarderen. Hij voelde zich in dat oord dan ook weldra zoo goed thuis, dat hij binnen twee jaar tijds twee boerenplaatsen aankocht. De grootste van de twee, in de wandel bekend als 'De Pogge' werd door den nieuwen landbeer herdoopt en ontving den naam van 'De Heidebloem'*

Afb.7 - Detail van het schilderij "gezicht op de Markt te Grol" van H.G. van der Kraan. Het huis van de familie Egberts, hier geheel links op het schilderij. Collectie Stadsmuseum Groenlo (in bruikleen van de gemeente Oost Gelre).

Aankoop plaatsen of erven

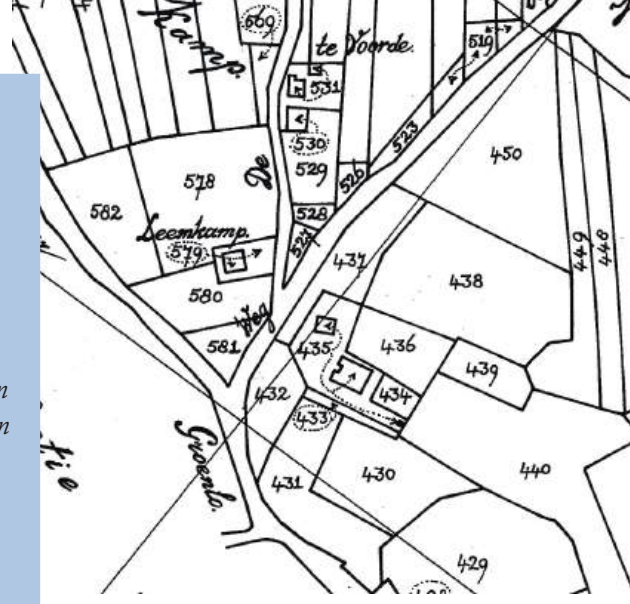
Uit studie naar de aankoop van deze boeren plaatsen of erven komt het volgende naar voren. Het eerste erf met een aantal bijbehorende percelen dat door Swaving op 5 april 1845 werd aangekocht is het erf

Plaatselijke Afdeling.		AANDUIDING DER INGEZETEN		
STRAAT, STEEG, GRACHT, enz.	Nummers der huizen.	NAMEN EN VOORNAMEN.	OUDEDIEN.	Geboorteplaats.
	75	De Poortsteuf / Steens Plas, 23	12	Groenlo
		Nemberg / Sluiscote.	28	Deiende.
		Verde / steuf / Ganet / Jan.	27	Groenlo
		" Joanne	11	"

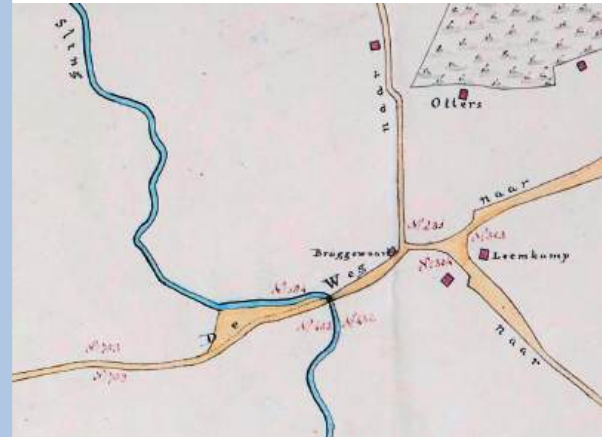
Afb.8 - Bevolkingsregister Groenlo, Ten Voorde, Volkstelling (ECAL).

genaamd "Te Voorde" gelegen op de Roelofskamp in het Schependom Groenlo.⁽⁹⁾ (Afb.8) De locatie waar dit erf ooit stond is thans terug te vinden in de gemeente Groenlo gelegen in de driehoek van de Vredenseweg en de Veldweg, de laatste bekend als de weg naar de "Schietbaan" en in die dagen de "Leemsteeg" geheten. Het was destijds bekend als Schependom B75, en kadastraal gekend onder de Gemeente Groenlo Sectie A (Afb.9-10-11). In de notariële akte van verkoping worden Johannes Theodorus te(r) Voorde met zijn vrouw Elisabeth Mombarg als de eigenaren genoemd.⁽¹⁰⁾ Verder worden Engelbart en Fredrikus (Fredericus) te(r) Voorde, beiden broers van Johannes, als mede-eigenaren

Afb.9 - Kadastrale kaart, Gemeente Groenlo, Sectie A, Blad 2, Ooster Es, detail Te(n) Voorde, percelen 528 t/m 531 en 569. (KAG). Noorden links boven.

Afb.10 - Geografische kaart uit 1810, W.J. Liefman, de later erve Te(n) Voorde hier nog Leemkamp geheten. Bron: Het Gelders Archief.

Afb.11 Kadastrale kaart 1811-1832 verzamelplan Groenlo Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

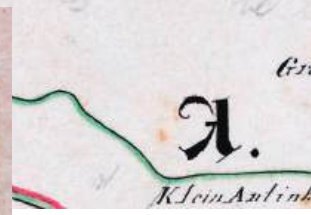

Waarna men is overgegaan tot de verlijning in masja van de vier percelen hierop papier onder nummer vijftien, zestien, zeventien en achtien om te schrijven, alles onder de daarbij gemaakte bepalingen, zoo van de te betalen lasten, de afnavaar, ding, als alle andere bedingen tot welk eenfals ander men zich heeft degen wel expresselijk refereerd.

Deze Masja is ingezet doordt Heer Henri Juk Swaving verzooids, op acht hon. dertig en dertig gulden.

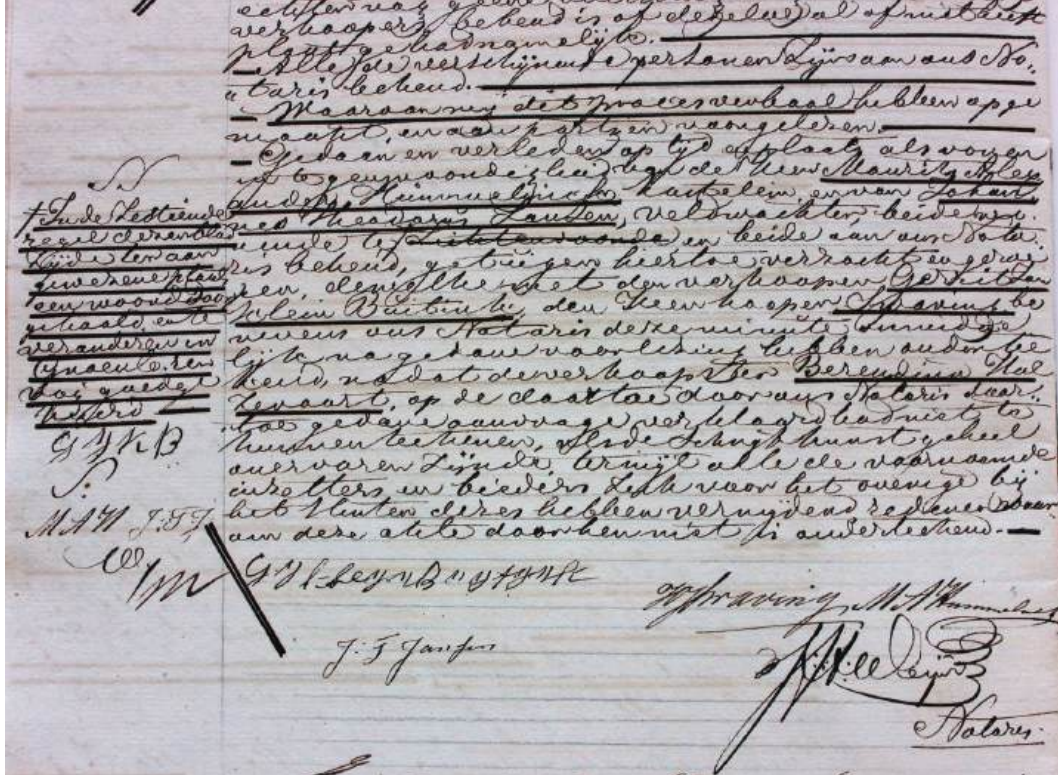
Waarvoor aan hem na gheworden braad den koop is gegund, die hij heeft geacep. teerd en hierna voorlyzing getekend.

Officiarij.

Afb.12 - Notariële akte, aankoop Te(n) Voorde door Swaving⁽⁹⁾ (ECAL).

genoemd. De verkoping behelsde de verkoop van het gehele erf "Te Voorde" met alle bijbehorende percelen. Het gedeelte waar Swaving een bod op uit bracht, betrof het perceelnummer 531, zijnde een erf met daarop een boerderij met schuur, en enkele omliggende percelen met de nummers 528, 529, 530 en 569. Het geheel had een totale oppervlakte van ruim 26 are. Het ingezette bedrag door Swaving werd bij opbod niet meer verhoogd zodat hij voor het bedrag van Fl. 836,- (gulden) de eigenaar werd van het plaatsje "Te Voorde" welke hij daarna hernoemde tot "Het Sta in de Weg" Deze wat vreemde naamgeving is mogelijk te verklaren doordat de weg waaraan het "te Voorde"

Afb.15 - Notariële akte, aankoop Klein Buitink door Swaving⁽¹¹⁾ (ECAL).

No. der Huizen	Hoofden der Huisgezinnen.	Hunne Kinderen.	Inwone Person
32	Garrit Jan Klein Buitink		
	Berendina Hulsevogt		
		Anna Antje	
	Klein Buitink alias Pogge		Huisnr. 32

Afb.13 - Bevolkingsregister Beltrum, Garrit Jan Klein Buitink alias Pogge (ECAL).

gelegen was enigszins met een boog om het erf heen liep (Afb.12).

Het tweede erf met percelen dat door Swaving, 3 maanden later op 16 juli 1845, werd aangekocht, is het eerder genoemde erf "Klein Buitink" alias "De Pogge"⁽¹¹⁾ (Afb.13). De locatie waar het erf gelegen was, is terug te vinden in het buurtschap Avest, en na de gemeentelijk herindeling van 2005 gelegen binnen de huidige gemeentegrens van Oost Gelre, gelegen in de hoek van de Deventerkunsweg, Ruitersweg en Laarbergweg. Dit is thans de boerderij van de familie Zemann aan de Deventerkunsweg 15. Het erf "Klein Buitink" alias "De Pogge"⁽¹²⁾ stond

destijds bekend onder Avest nummer H32, namen van wegen werden toen nog niet gevoerd, en kadastraal bekend gemeente Beltrum Sectie B, 2^e blad (Afb.14). In de notariële akte van verkoping worden als eigenaren genoemd Gerrit Jan Klein Buitink en diens huisvrouw Berendina Hulsevogt (ook aangeduid als Hulsevoort). Na biddingen per perceel werd door Swaving op de generale massa een bod gedaan van Fl. 4350,- (gulden) dat niet meer werd verhoogd, waardoor Swaving eigenaar werd van het erf met bijbehorende 37 percelen met een totale oppervlakte van 10 hectare (Afb.15). Hij hernoemde dit erf tot "De Heidebloem". De bewoners van het erf, drie generaties Klein Buitink, verlaten de boerderij op 30 augustus 1845, anderhalve maand na de aankoop door Swaving, en verhuizen naar Pruisen. In de jaren die hier op volgen, heeft Swaving het erf gestaag verder uitgebreid van 10 naar ruim 25

Afb.14 - Kaart van de Gemeente van Beltrum, Plan voor het kadaster 1828, detail. Onder de naam van de buurschap Avest het erf Klein Buitink. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

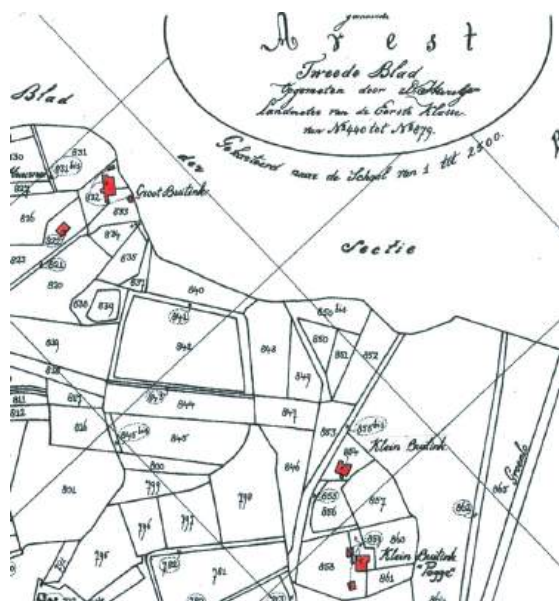
hectare met de aankoop van diverse percelen onder ander uit de Mark van Avest.⁽¹³⁻¹⁴⁾ Op geringe afstand van “De Heidebloem” bevonden zich in die tijd nog de restanten van de Hollandsche Schans uit de circumvallatielinie van 1627.

Raadsel

In de Kroniek van Groenlo doet de auteur W.P. Vemer, zoals we in de inleiding al lasen, de intrigerende melding dat Swaving, heer van “De Heidebloem” en “Erica” zou zijn geweest. Nu wetende van de aankoop van de twee erven, “Het Sta in de Weg” en “De Heidebloem”, hoe dan nu te verklaren dat Swaving heer van “Erica” zou zijn geweest? Er doet zich het opmerkelijke feit voor dat in de directe nabijheid van het erf “Klein Buitink” alias “De Pogge”, op nummer H31, zich een tweede erf bevond dat eveneens de naam Klein Buitink droeg. Als bewoner en eigenaar van deze boerderij stond op dat moment vermeld Johannes (Jan) Klein Buitink⁽¹⁵⁾ (Afb.16). De beide erven “Klein Buitink” zijn naar alle waarschijnlijk-

N ^o . der Huizen.	Hoofden der Huisgezinnen.	Hunne Kinderen.	Inwonende Personen.	Hunne Kinderen.	Dienst- bo
23	Jan Klein Buitink				
	Johanna Buitink				
	Willem Buitink				
			Johanna Buitink		
			Martha Klein Buitink		
					Somme 31

Afb.16 - Bevolkingsregister Beltrum, Jan Klein Buitink (ECAL).

Afb.17 - Kadastrale kaart Gemeente Beltrum, sectie B, blad 2. De beide erven Klein Buitink en het erve Groot Buitink (KAG)

heid afsplitsingen van het oude erf “Groot Buitink”, thans Ottink, Huurninkallee 4, iets westelijker in Avest gelegen (Afb.17). Dit tweede erf “Klein Buitink” wordt later vernoemd tot “Erica”. Heidebloem en Erica (=winterheide) zijn beide namen die naar heide verwijzen en daar er verder in de nabije omgeving geen enkele boerderij is die een dergelijke naam draagt zou het voor de hand kunnen liggen dat deze beiden namen van de hand van Swaving zijn. Echter voor het feit dat “Erica” op enig moment tot het eigendom van Swaving heeft behoord, dan wel dat hij er vruchtgebruiker van zou zijn geweest, zijn tot op heden geen aanwijzingen gevonden. Zowel in de gegevens over de aankopen dan wel in de nalatenschap van Swaving alsmede onderzoeken in het kadaster hebben geen gegevens opgeleverd die in deze richting duiden. Waar Vemer zijn bewering op heeft gebaseerd, is helaas door hem niet opgetekend. De gegevens over de latere verkopen van “De Heidebloem” en “Erica”, verderop in dit artikel, zullen een ander licht op deze zaak werpen.

Huidige bebouwing van “Het Sta in de Weg” en “De Heidebloem”

Wanneer we naar de huidige bebouwingen op de gemelde locaties kijken, moeten we ons realiseren dat, ondanks de uiterlijke ouderdom, dit niet meer de oorspronkelijke boerderijen zijn. Uit onderzoek is gebleken dat beide toenmalige boerderijen inmiddels verdwenen zijn.

“Het Sta in de Weg” raakt in 1926 onbewoond als door de eigenaren-bewoners van dat moment, de familie Sellink-Klumper, een nieuwgebouwde boerderij naast “Het Sta in de Weg” in gebruik wordt genomen. Er worden een aantal pogingen ondernomen om aan het boerderijtje een andere bestemming te geven waaronder een plan van de Grolsch bierbrouwerij om het aan te kopen om er vervolgens een café in op te richten. Al die plannen stuiten echter op grote bezwaren en het gebouw raakt verder in verval en wordt uiteindelijk in het jaar 1983 geheel gesloopt. Volgens dhr. H Sellink, zoon van de laatste bewoner-eigenaar, is een deel van het gebintwerk uit de boerderij opnieuw verwerkt in een woonhuis te Eibergen (afb.18-19-20).

In het jaar 1870 wordt er op “de Heidebloem” door Swaving een bijbouw gerealiseerd. Zo ontstaat er een tweede wooneenheid die aansluit op het bestaande gebouw. Beide blijven tot 1902 bewoond tot

Afb.20 - Veldweg / Vredenseweg Groenlo, "Het Sta in de Weg" stond links van de huidige woonboerderij, foto auteur.

Afb.18 - "Het Sta in de Weg" enige jaren voordat het geheel gesloopt werd. (foto H.Sellink, Groenlo)

Afb.19 - Een boerderij uit Beltrum in het Openlucht museum te Arnhem, in spiegelbeeld zeer sterk gelijkend op "Het Sta in de Weg". Bron: Het Gelders Archief Arnhem.

Afb.21 - Achterzijde van de "De Heidebloem", foto van de familie Pasmaan Eibergen.

Afb.22 - Huidige boerderij "De Heidebloem", gezien vanaf de Deventerkunsweg, foto auteur.

de laatste bewoners, de familie Lansink, het oudste deel verlaat. In de hierop volgende jaren raakt dit deel in verval en wordt uiteindelijk het meest oude deel van "De Heidebloem" rond 1923 afgebroken. In de hierop volgende jaren wordt dit tweede deel verder uitgebreid en deels herbouwd waardoor van de oorspronkelijke "Heidebloem" weinig meer over is gebleven (Afb. 21-22).

Van het erve "Erica" kunnen we nog melden dat deze eind 1874 in verval is geraakt en dat er aan de andere kant van de dan aanwezige Deventerkunsweg een nieuwe boerderij gebouwd is. Dit is thans het oude en onbewoonde deel van Deventerkunsweg 13 waarvan de laatste bewoner de heer H.Pasmaan

Afb.23 – Huidige Boerderij "Erica", foto auteur.

was. De huidige eigenaren van het erve "Erica", bestaande uit de oude boerderij met schuren en een in 1970 nieuw aangebouwd woonhuis, zijn Eef Klein Gebbink en Anne te Luke (Afb.23).

Reden van aankoop van "De Heidebloem" en "Het Sta in de Weg"

Hoewel Swaving deze twee plaatsen of erven aankocht heeft hij er zelf op geen van beiden ooit ingeschreven gestaan. Hij blijft, zoals we inmiddels weten, gedurende zijn hele ambtsperiode, ingeschreven op het adres aan de Markt te Groenlo. Wat dan wel de redenen van Swaving geweest zouden kunnen zijn voor de aankoop van deze erven zo ver buiten de grenzen van de stad Groenlo laat zich alleen maar raden. Eén van de redenen zou kunnen zijn dat er in de directe nabijheid van met name "De Heidebloem" "veel 'woeste gronden', zoals toen geheten, gelegen waren. Deze opvatting wordt mede onderbouwd als we verder lezen in de schets van Kern over Swaving: *Ten tijde van de aankoop strekten zich rondom de boerenhofstede en den akker vrij uitgestrekte heidegronden uit, met wier bepoting en ontginning Swaving onmiddellijk eenen aanvang maakte. Het in 1845 begonnen en in de volgende jaren voortgezette werk is hem tot zijn dood eenen bron van levensvreugde geweest, en toen hij later zijn standplaats Groenlo met Zutfen verwisseld had, bracht hij den ganschen zomer door op de hem steeds dierbaarder geworden Heidebloem. In het boek waarin hij aantekening hield van het aantal boomen elk jaar geplant en opgekomen vindt als motto de volgende regels uit de Leeuwendalers (= toneelstuk van Vondel, JO), die volkomen uitdrukken wat hij op zijne schepping in de heide gevoelde:*

***De huisman mint veel meer zijn opgequeeke plant,
En die meste en snoeide om weelgh op te komen,
Dan aengekochten gront, bezet met oude boomen;
Zoo hangen wij ons hart aen 't geen wij zellefs bouwen.***

***En zou een woeste bijl dien stam ter neder houwen,
Zij ging eerst door ons hart, dan door dien jongen stam.***

Dit gelezen hebbende mogen we misschien wel stellen dat het beschikbaar zijn van de "woeste gronden" één van de, zo niet, de hoofdreden van de aankoop zal zijn geweest.

Ontginning en aanleg bossen

Als we een blik werpen op Historische Atlas Achterhoek Liemers 1843-1845, opgemaakt voor de aanstelling van Swaving in Groenlo, is duidelijk herkenbaar dat de gebieden links van de huidige Laarbergweg, voorheen Oude Borculoseweg en daarvoor de Deventerkunsweg, veelal zijn ontgonnen terwijl aan de rechterzijde duidelijk enkel "woeste gron-

Afb.24 - Links van de naam Arest het erve Klein Buitink, nog wat verder links het erve Groot Buitink. Midden boven wordt de "Hollandsche" schans aangegeven. (Bron: zie tekst)

den" zijn te vinden (Afb.24). Kijken we vervolgens op de Grote Historische Atlas van Gelderland 1905 dan kunnen we vaststellen dat links en rechts van de Laarbergweg een aantal bossen is aangelegd, die doorsneden en omzoomd zijn met paden waardoor de indruk ontstaat van een parkachtige indeling. Lokaal was dit bekend als het "Richtersbos" (Afb.25). Naspeuringen naar het boek waar door Kern naar verwezen wordt, zijn helaas niet succesvol geweest. Naar de inhoud van het boek kunnen we dus helaas alleen maar gissen. De woeste gronden (heidevelden) rond dit erf stonden ten tijde van de invoering van het Kadaster in 1832 in de OAT (=oorspronkelijk aanwijzende tafel) op naam geregistreerd van "de erven van de Marke Avest". Daar de verdeling

Afb.25 - In het midden duidelijk herkenbaar "De Heidebloem" met de daar omheen aangelegde bossen welke doorsneden worden door paden (Bron: zie tekst).

van de woeste gronden in Beltrum en omliggende gemeentes eerst ruim na de Markewetten van 1847 en 1886 echt op gang kwamen is het aannemelijk dat Swaving al een voorschot op deze verdelingen genomen heeft. Als we tenslotte op de Grote Provincie Atlas Gelderland/Achterhoek kijken komen we tot de constatering dat deze bossen inmiddels zijn geroid en dat het gehele gebied is ontgonnen en ingericht is als weide en landbouwgronden

Afb.26 - Het gebied rechts van de Laarbergweg nu geheel ontgonnen en alle bossen van Swaving zijn verdwenen, welke doorsneden worden door paden. (Bron: zie tekst).

(Afb.26). De benaming van Heidebloem vinden we thans nog terug voor de boerderij en een aantal veldnamen (Afb.27).

Functie van kantonrechter

Het is hier niet aan de orde om de gehele geschiedenis en inrichting van de Nederlandse rechtspraak op te voeren. Hierover zijn immers al vele boeken en artikelen gepubliceerd. Wij beperken ons slechts tot de hoofdlijnen uit de tijd van Swaving.

Op 1 oktober 1838 werd de Wet op de samenstel-

Afb.27 - "De Heidebloem" en "Erica" (Bron: Boerderij en Veldnamen in Eibergen).

ling der rechterlijke macht en het beleid der justitie voor het Koninkrijk der Nederlanden van kracht. Deze wet vormde, tot er in 2013 een nieuwe wetgeving ingevoerd werd, samen met vele wijzigingen, de basis voor de organisatie van de rechterlijke macht in Nederland.⁽¹⁶⁾ Zij kwam in de plaats van de tot 1838 geldende Franse wetgeving waarmee de vrederechters (1811-1838) en die van de politierechtbanken, welke afzonderlijk naast elkaar functioneerden, vervangen werden door kantongerechten die voorgezeten werden door een kantonrechter. De taak van de kantonrechter was te verdelen in de eigenlijke rechtspraak, bestaande uit strafzaken en civiele zaken. Daarnaast het verrichten van een breed scala aan buitengerechtelijke handelingen, dit zowel in de privaatrechtelijke sfeer, als op publiekrechtelijke terrein, ook wel de oneigenlijk rechtspraak genoemd. De kantonrechter was een alleensprekende rechter die, op voordracht van de rechtbank, door de Kroon benoemd werd. Tot 1877 was dit telkens voor een periode van 5 jaar, na 1877 veranderde dit een benoeming voor het leven. Een functioneel ontslag volgde gewoonlijk bij het bereiken van de zeventigjarige leeftijd. Taken welke tot de buitengerechtelijke handelingen van de kantonrechter behoorden waren onder andere: registratie van akten van coöperatieve vereniging, akten van vennootschap, toezicht op het beheer van voogden en curators, veren ontzegeling van boedels, verlening van beperkte handlichting aan minderjarigen, bewaring van akten van depot, benoeming van schatters van roerende en onroerende goederen. Ook het beëdiging van diverse andere ambtenaren en het optreden als bijzonder opsporingsambtenaar en hulpofficier van justitie behoorde, met veel meer, tot de taken van de kantonrechter. Het is in deze laatste functie dat Swaving een grote rol van betekenis zou spelen en waarbij hij in het gehele land en tot zelfs ver daarbuiten grote faam verwierf.

Huisvesting van het kantongerecht

De kantonale zittingen werden niet gehouden in wat we nu kennen als het voormalig kantongerechtsgebouw dat zich aan de Malibaan bevindt, dat is immers pas in 1909 in gebruik genomen, maar in het stadhuis van Groenlo. In het Gelders Archief bevindt zich het dossier: Ontwerptekening voor het in gereedheid brengen van een lokaal op de tweede verdieping van het stadhuis Groenlo bestemd voor de zittingen der vrederechter, gedateerd 1811, behorende bij een bestek van maart 1811⁽¹⁷⁾. Echter in de

periode tussen het in gebruik nemen van het kantongerecht in het stadhuis op de tweede verdieping en het aantreden in 1844 van Swaving als kantonrechter verandert de situatie omtrent het stadhuis. In het jaar 1836 wordt Groenlo getroffen door een tweetal rampen. Op 12 februari gaat als gevolg van brand door blikseminslag de torenspits van de stadstoren (behorende bij de oude Calixtuskerk) geheel verloren. Later in dat jaar op 9 november raast er een storm met orkaankracht over Groenlo die veel schade veroorzaakt. Hoewel niet exact bekend is hoe hoog de totale schade was en hoe groot hierbij de schade aan het stadhuis was, moge het feit dat het gemeentebestuur heeft moeten besluiten om steun te moeten zoeken bij het Ministerie van Financiën, aangeven dat de financiële nood hoog was. In de daarop volgende jaren, nog voor de komst van Swaving naar Groenlo, verliest het stadhuis haar oude grandeur en de degradatie gaat daarbij zelfs zo ver dat bij een verbouwing die in die periode plaats vindt het stadhuis zelfs haar tweede verdieping en daarmee ook haar prachtige gevel geheel verliest⁽¹⁸⁾

Afb.28 - Het stadhuis alwaar het kantongerecht gezeteld was ten tijde van Swavings ambtsperiode te Groenlo. Het Stadhuis bezat toen slechts één verdieping. (Foto via H. Garstenveld Groenlo / ECAL).

(Afb. 28). De periode van midden dertiger tot eind veertiger jaren wordt gekenmerkt als een tijd van slechte oogsten en veeziekten met als gevolg armoede, ziekte en honger onder de bevolking. De situatie was zodanig ernstig dat er oproer ontstond en het stadhuis zelfs een aantal malen werd bestormd waarbij ook aanzienlijke vernielingen werden aangericht. Uit een briefwisseling in 1865 tussen het gemeentebestuur en het Ministerie van Justitie blijkt dat het kantongerecht bij de eerder genoemde verbouwing naar de eerste verdieping van het stadhuis is verplaatst. In deze correspondentie wordt door het gemeentebestuur een verzoek ingediend tot het

mogen ontvangen van een huursom, tot dan toe werden de ruimtes kennelijk kosteloos ter beschikking gesteld, voor de ruimtes op de eerste verdieping in het stadhuis die dienstbaar werden gesteld tot het houden van zittingen van het kantongerecht. De ruimtes worden daarin als volgt omschreven:⁽¹⁹⁾

- 1^e In de zaal ter linker zijde van den ingang van gemelde gemeentehuis bestemd tot de zittingen van hier gemeld geregt.
- 2^e Een daaraan grenzend vertrek gebezigd wordende tot Griffier huisvest.
- 3e Een kamer bestemd tot de opneming van partijen, getuigen en andere personen voor meergenoemde geregt moete verschijnen.
En zulks onder volgende voorwaarden.....\

Geruchtmakende zaak

Hoewel wij niet in zullen gaan op de persoonlijke zaken waarin Swaving een rol van betekenis speelde is er wel één zaak die aandacht verdiend en die hier zeker vermeld moet worden.

Het is de gebeurtenis in 1846, Swavings tweede ambtsjaar, namelijk de moordaanslag op een bewoonster van Groenlo. Het is in functie van buitengerechtelijke handelingen als opsporingsambtenaar en hulpofficier van justitie dat Swaving een prominente rol in deze zaak innam. Het is mede aan de doortastendheid en vastberadenheid van Swaving te danken dat deze zaak op een juiste manier werd opgelost. Professor Kern schrijft over deze zaak:

Als kantonrechter verwierf Swaving door zijnen bekwaamheid, nauwgezetheid en rechtvaardigheid zich de achting van aanzienlijken en geringen: niet in het minst van de laasten. Al boezemde zijne onaanzienlijke gestalte het ruwe volk geen ontzag in, zodat het hem half spottend, half hartelijk "ons richterken" placht te noemen, in zijne uitspraken stelden allen het grootste vertrouwen en niemand twijfelde of de Grolsche "kantonrichter" was de knapste van de Graafschap. Toch is er een tijd geweest, dat de getrouwe vervulling van zijn ambtsplicht hem onaangenaam berokkende. Het was in de zomer van 1846, toen een moordaanslag, een gruwel zoals afgelegene streken slechts bij naam kenden, de bevolking van Groenlo in rep en roer bracht. Deze gebeurtenis en de afloop ervan is zeer uitgebreid en nauwkeurig beschreven door de heer H.G. Nijman en gepubliceerd in het Grols Verleden, jaargang 1-nummer 1, april 2001. Het voert daarom te ver om deze gebeurtenis nogmaals in detail op te voe-

ren. Het gehele verslag van de gerechtsverhandeling rond deze zaak is bovendien onder andere te lezen op de site GoogleBooks onder de titel "*Regtgeding*

Afb.29 - Voorblad van het verslag van het rechtsgeding tegen Gepkens (Bron Google).

tegen Christianus Gepkens" (Afb.29). Wij lezen van Kern als volgt verder: *doch er kwamen omstandigheden aan het licht die de afgelegde verklaringen eenigszins verdacht maakten, en toen de kantonrechter voor zich zelf de overtuiging kreeg dat de schuldige niemand anders was dan de kapelaan, draalde hij geen oogenblik om met de noodige kracht te handelen en den vermoedelijken dader in hechtenis te nemen. Voor de Grolsche geloofsgenoten van den betichte was het een ongelooflijk feit dat een geestelijke zich zóó zou vergeten hebben: zij*

legden de grootste verontwaardiging aan den dag en namen zelfs eene min of meer dreigende houding tegen het gerecht aan. Doch de vastberadenheid en koelbloedigheid van Swaving, ondersteund door de rechtschapenheid van den Pastoor, die het zijne deed om de opgezweept hartstochten te doen bedaren, kwam hij alle moeilijkheden te boven. Door den verderen loop van het geding werd de kantonrechter van Groenlo schitterend in het gelijk gesteld. Rustig in de overtuiging van zijn plicht gedaan te hebben, kon hij voor eene wijl eene populariteit derven, welke hem na een korte poos in verdubbelde mate ten deel viel. Een voorval dat, zoals we kunnen lezen in het Grol's Verleden, heel wat beroering met zich mee bracht en niet alleen de Grolenaren maar zelfs heel het land en ver daarbuiten velen in zijn greep hield.

Politiek

Buiten de nasleep van boven vermeld feit zijn het ook roerige jaren in Nederland en is er in de Graafschap veel roering op politiek gebied. Ook aan deze strijd tussen voor en tegenstanders van het oude en het nieuwe neemt Swaving met grote passie deel. Hoewel Swaving zich niet als een partijman profileert, was hij een uitgesproken voorstander van diegenen die de vooruitgang en vernieuwing hoog in het vaandel hadden staan. Ook aanvaardt hij op aandringen van, en zich gesteund voelend door de burgerij, een zetel in de Provinciale Staten van Gelderland om zich in te zetten voor de welvaart en voortgang van zijn zo dierbare Gelderland. Herhaalde herkiezingen in latere jaren leveren het bewijs dat hij dit vertrouwen van de kiezers nooit beschaamd heeft.

Taalkundige

Wie nu verwacht dat de agenda van Swaving wel een keer vol is, komt andermaal bedrogen uit. Naast zijn ambtsplicht als kantonrechter, zijn lidmaatschap der Staten, de werkstudies die deze banen met zich mee brengen, zijn liefhebberij als landheer en zijn vele studies die hij nog steeds maakt, vond hij zelfs tijd om zich daarnaast, dit zal omstreeks 1852 zijn geweest, bekend te maken met de nieuwe taalwetenschappen en zich toe te leggen op de studie van het Gotisch en het Sanskriet. Hij bestudeerde nauwgezet de Ulfila (Gotische Bijbel) en menige opmerking die hij daarbij maakte, zou het volgens professor Kern verdiend hebben om in boekvorm uitgegeven

te worden. Later zou Swaving ook intensief samenwerken met professor Kern bij het samenstellen van diens woordenboek van het Sanskriet (Oudindisch). Het is een tevens lange periode waarin Swaving zelf vele opstellen het licht laat zien en waarin hij vele taalwetenschappers ondersteund met zijn kennis en wetenschap. Hij werkte mee aan een groot aantal van hun publicaties en men deed nooit tevergeefs een beroep op hem voor controle en correctie van een script. Zijn grote bezetenheid van de vaderlandse letterkunde en zijn scherpe opmerkingsgave werden door hem gaandeweg dienstbaar gemaakt aan het verzamelen van bijdragen voor het *Woordenboek der Nederlandschen Taal*. Een verzameling waaraan hij totaal meer dan 25 jaren intensief heeft gewerkt en daarmee een grote bijdrage geleverd aan het *Woordenboek der Nederlandschen Taal*. Om de waarde van zijn inbreng te illustreren, citeren wij uit het verslag van 1 Aug 1854 tot 1 Juli 1856, uitgebracht in de vergadering van het Nederlands Letterkundig Congres te Antwerpen op 16 Aug 1856:⁽²⁰⁾ *Voorzeker, aan allen, wier ijver onzen arbeid verlichtte, gevoelt onze Redactie zich ten duursten verplicht; aan allen wordt de betuiging harer erkentelijkheid hier openlijk aangeboden. Maar wie in dit tweetal jaren aan de zaak van het Woordenboek bevordelijk was, niemand heeft zich grootere aanspraak verworven op ons aller dank, dan de hooggeachte Kantonrechter te Groenlo, Mr. H.I. Swaving. Mochten wij hem reeds in ons eerste Verslag als een onzer wakkere bondgenoten vermelden, thans is hij de wakkerste van allen geweest. Niet alleen dat bij de bearbeiding der bovengenoemde schrijvers door hem wel het grootste aandeel werd gedragen, en dat hij ons verder op allerlei wijzen ter zijde stond; maar nog verraste hij ons met eene toezending, in omvang en inhoud even belangrijk. Het was, in een aantal van meer dan 5600 beschreven bladen, de volledige verzameling van alles wat sedert eene reeks van jaren, door hem was aangetekend op zijn doorschoten exemplaar der elf deelen der Weiland's Woordenboek, Voorwaar eene rijke bijdrage. Een schat van allerlei woorden en spreekwijzen, uit oudere en nieuwere schrijvers getrokken, van gedrukte en ongedrukte stukken, tijdschriften, dagbladen, staatspapieren, verslagen, enz. ontleend, of uit het dagnlijksche leven opgevangen; zoowel tot het gebied der dichtkunst en welsprekendheid als tot de meest verschillende takken van wetenschap of bedrijf, wetgeving, regtsgeving, rechtsgeleerdheid, praktijk, handel, nijverheid, nering en hantering, behorende; veelal met aanhalingen en voorbeelden gestaafd, en altijd strekkende om den inhoud van Weiland's werk aan te vullen, te zuiveren en te verbeteren, of althans ruime stof tot leerrijke opmerkingen en nuttige wenken bevattende. Gewis,*

zoo ooit het Nederlandsch Woordenboek tot stand mag komen, dan is daaraan voor immer de naam Swaving verbonden; en wel zij hem van allen, die Neerlands taal op prijs stellen, de warme erkenenis verzekerd.

Vertrek uit Groenlo

In het jaar 1854 werd Swaving benoemd tot lid van de Leidsche Maatschappij, en in 1855 viel hem de dezelfde eer toe met het lidmaatschap van het Historisch Genootschap te Utrecht. We schrijven inmiddels het jaar 1860 als Swaving de opengevallen betrekking van kantonrechter in zijn vaderstad Zutphen aanvaardt. Op 22 januari 1861 laat Swaving zich samen met zijn huishoudster Egberdina Egberts uitschrijven in Groenlo⁽²¹⁾ om zich vervolgens in te laten schrijven te Zutphen op de Markt 382. Hier komen achtereenvolgens ook Johanna Lindner uit Groenlo en Aaltjen Agterkamp, komende van “De Heidebloem”, beide als meid werken⁽²²⁾ (Afb. 30). Ook in Zutphen ontving Swaving al snel grote waardering en achting van de burgerij, dit uitte zich

Afb.30 - Bevolkingsregister Zutphen, Swaving, Egberts, Lindner en A (ECAL).

in het feit dat Swaving al na twee jaar tot lid van de gemeenteraad werd verkozen. Hoewel het voor Swaving zeer aantrekkelijk moet zijn geweest om in Zutphen, de plek waar hij geboren en getogen was, en meer te midden van bloed- en geestverwanten, aan wie hij zeer gehecht was, te kunnen zijn, bleef toch zijn hart hangen aan zijn eerste standplaats en in het bijzonder aan zijn buitengoed. Gedurende de zomermaanden toog hij naar de Heidebloem om er, zij het met korte tussenpozen, het mooiste jaargetijde door te brengen en om er in de frisse heidelucht en dennengeur gezondheid en levenslust op te doen. De kleine huishouding werd dan naar buiten overgebracht; de nodige lectuur van allerlei aard mee genomen en alle overtollige weelde werd de rug toegekeerd. Iets eenvoudigers dan het leven op het buitenverblijf kon hij zich kennelijk niet bedenken. Elke ochtend pleegde Swaving voor dag en dauw een morgenwandeling te maken door de dreven van zijn goed en de omgeving. Thuisgekomen en gesterkt door een goed ontbijt toog hij zich

dan aan het nodige schrijfwerk en andere bezigheden die tot etenstijd doorgingen. Ook hier gingen zijn studies en bijdragen aan menig werkstuk onverminderd voort. De namiddag was bestemd voor gulle ontvangsten van goede vrienden en kennissen uit het naburige Groenlo en omgeving, heren, dames, kinderen, geen van hen keerden ooit onvoldaan naar huis terug. Ook kwamen er familie, kennissen en bezoekers van verre streken naar de Heidebloem. Ook professor Kern mag tot een van de vaste bezoekers worden gerekend. Als we het schrijven van Kern verder volgen lezen we:

Het halfjaarlijkse buitenleven deed geen afbreuk aan Swavings belangstelling in de gebeurtenissen en letterkundige voortbrengselen van den dag. Met onveranderlijke trouw werkte hij voort aan zijne bijdragen voor het Nederlands Woordenboek en een zijner grootste genoegens was het de drukproeven door te zien met zijne opmerkingen te verrijken. Hij blijft zich al die jaren met grote nauwgezetheid voor deze zaak inzetten.

Verblijf op De Heidebloem

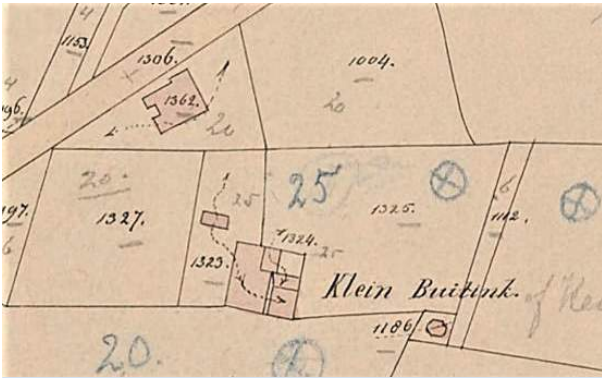
Nu dringt zich de vraag op, gezien het feit dat Swaving niet op “de Heidebloem” woonachtig was, deze was gewoonlijk verpacht en bewoond, hoe zijn verblijf er dan aldaar moet hebben uitgezien. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat Swaving op enig moment, ergens tussen 1855 en 1865, op “de Heidebloem” een koepel heeft laten bouwen.

De navolgende aanwijzingen van het bestaan van deze koepel zijn hiervoor te vinden. Op een van de bladen van het bevolkingsregister van de Gemeente Eibergen (de ge-

Opgaven omtrent het wettig Domicilie.	Aanmerkingen.
19.	20.
	Zie fol 41 Nr. 24 koepel van Swaving

Afb.31 - Bevolkingsregister Eibergen, vermelding van de koepel (ECAL).

meente Beltrum is in 1819 opgeheven en opgegaan in de gemeente Eibergen) vinden we de aantekening: met Koepel van Swaving⁽²³⁾ (Afb.31). Daarnaast is op de kadastrale kaart van 1881-1887 op perceel nr. 1186, juist onder de naam “Buitink”, een bebouwing ingetekend met een duidelijk ronde vorm⁽²⁴⁾ (Afb.32). Gegevens over de exacte afmetingen en uitvoeringen van deze koepel van Swaving ontbreken helaas tot op heden. Het is dan ook niet duidelijk of Swaving en zijn huishoudster Egberts gedurende hun verblijf op “De Heidebloem” in de koepel verbleven dan wel dat zij enkele kamers in de

Afb.32 - Kadastrale kaart, Gemeente Beltrum, Sectie B, Blad 2, periode 1881-1887. De koepel getekend in het perceel 1186 (KAG)

boerderij tot hun beschikking hadden. Wel is duidelijk dat Swaving in de koepel zijn werkruimte moet hebben gehad en dat er vele gasten zijn ontvangen. Bij de verkoping van de nalatenschap van Swaving, zes jaar na zijn overlijden is de koepel nog immer aanwezig en wordt in de akte van verkoop ook als zodanig vermeld.

Wat een ander licht op deze vraag doet schijnen is de beschrijving van een wandeling door Avest. Het is één van de wandelingen door de gemeente Eibergen die gemaakt zijn door M.H. Heuvel (1864-1926), schoolhoofd te Borculo, en opgetekend in zijn boekje Gids voor Eibergen en Groenlo welke in 1920 is uitgegeven. In dit artikel is met name zijn wandeling van Borculo door de buurschappen Lindvelde en Avest naar Groenlo van belang. Wij volgen zijn wandeling vanaf zijn Borculo wanneer hij eenmaal op de verharde weg buiten Borculo is aangekomen.⁽²⁵⁾

Een eenzame weg, die kunstweg van Borculo naar Groenlo. Van dat de grintweg naar Haarlo en Eibergen afslaat, komt men wel haast een uur gaans ver geen huis voorbij; haast altijd is het een heideland met dennen, vaak in mooie partijen.

We slaan een stukje over en lezen vervolgens verder. *Bij de tweede brug vloeit de Hupselsche beek onder den weg door en verdwijnt tusschen 't hout Lindvelde in. Tot aan de derde brug komt ze ons langs den weg tegemoetstroomen. Intusschen merken we gaanderweg, dat we in meer bewoonde wereld komen. Telkens zien we op een afstand een boerenwoning uit het geboomte kijken, vaak met rooden plankgevel, vaak ook met een dwarshuis. Groene donkere steegjes of een dennenlaantje dalen af naar die boerderijen van de buurtschap Avest. Bij 't voormalig Tolhuis, nu verbouwd tot boerderij, slaat een binnenweg naar Groenlo af en in den hoek tusschen dezen en den grintweg liggen de bosschen van de Heidebloem, gesticht door een oud-kantonrechter van Groenlo,*

waar het rood der Amerikaansche eiken zoo fraai afsteekt tegen het donkergroene loof der inlandsche. 't Is daar een mooi stukje natuur. Van den grintweg voert een laantje naar het hek, waarop de naam Heidebloem staat en dat toegang geeft tot het erf. 't Is een oud boerenhuis met een lang rood pannendak; boven de achterdeur lezen we 1824. In den antieken keuken van Heidebloem met haar keitjesvloer ziet men door kleine ruitjes in den boomgaard met de ijmenschuur, waar de oude grootmoeder de koeien hoedt. Terzij aan het huis zijn een paar leege vervallen heerenkamers. Jammer, dat de eigenaar ver weg in Zierikzee woont. Wat een genot, hier op een mooie zomerdag te komen theedrinken in een vriendelijk gemeubileerde kamer en dan te dwalen in de mooie omgeving. Aan den binnenweg is het ook mooi op het erve Laarberg van den heer Lasonder. Nabes het Tolhuis in de heide lagen nog een paar schansen uit den tijd van Groenlo's belegeringen. De eene is geslecht, maar de andere bestaat nog.

Mogelijk zijn de vermelde lege herenkamers de ruimtes geweest waar Swaving en Egberts tijdens hun verblijf op "De Heidebloem" verbleven.

Nog meer familie

Het is al weer 7 jaren dat Swaving met zijn huishoudster in Zutphen woont als in het jaar 1867 een nichtje van Egberdina Egberts, Anna Johanna Elisabeth Maria Egberts, geboren in Benhalang Nederlands Oost Indië bij Swaving in dienst komt als meid⁽²⁶⁾ (Afb.33). Er bouwt zich in de loop der jaren die volgen een hechte band op tussen deze drie per-

Registree- ring en Jaar der Inschrijving:	FAMILIENAAM. (Familienaam der vrouw.)	VOORNAMEN. (Voluit geschreven.)	M (vrouwelijk) V (mannelijk)	Betrekking van elken persoon tot het hoofd van het huishouden. (Wat hij doet voor afkomst.)	Registree- ring en Jaar der Geboorte
2	3	4	5	6	7
	Swaving	Anna Johanna Elisabeth Maria	♀	Meid	1855
	Egberts	Anna Johanna Elisabeth Maria	♀	Meid	1855
19. Octob. 1874	idem	Anna Johanna Elisabeth Maria	♀	Meid	1855

Afb.33 - Bevolkingsregister Zutphen, de komst van het nichtje van Egberdina Aleida Egberts (ECAL).

sonen op die later met name tot uiting komt in de nalatenschap van Swaving. In het jaar 1874 verhuist Anna Johanna naar Groenlo, zij is dan inwonend bij de familie Fischer, winkelier in de Lieverder

straat. Dit is echter maar van korte duur want al na een half jaar keert zij terug naar Swaving en Egberts te Zutphen. Rond deze jaren is Swaving samen met zijn huishoudster en haar nichtje van de Markt naar de Houtmarkt 361 verhuisd. Bij de invoering van de nieuwe rechterlijke organisatie in 1877, Swaving is dan 62 jaren oud, keert de Kantonrechter van Zutphen tot het ambteloze leven terug. Swaving heeft dan inmiddels in 1871 het pand Raadhuissteeg 237 te Zutphen aangekocht en gedrieën verhuizen zij naar dit adres⁽²⁷⁾ (Afb.34).

Afb.34 - Kadastrale kaart Gemeente Zutphen, de Stad, Raadhuissteegje (KAG).

Einde nadert

De krachten van Swaving beginnen geleidelijk aan af te nemen en hij begint, zoals hij zelf opmerkt, zich oud te voelen; zijn opgeruimdheid neemt af en het liet zich toen reeds vooruitzien dat zijn meeste levensjaren geteld waren. De zomer van 1880 zou de laatste zijn die Swaving op zijn dierbare "Heidebloem" doorbracht. Zijn afnemende gezondheid wierp zijn schaduw al vooruit, en eenmaal teruggekeerd in Zutphen bleek al snel dat alle hoop op een herstel ijdel waren. Na een ziekbed van enige weken is Henri Isaac Swaving, op de 25 januari 1881, na een arbeidzaam leven in de ouderdom van ruim 65 jaar, ongehuwd en kinderloos, te Zutphen overleden en aldaar begraven op de Algemene Begraafplaats aan de Warnsveldseweg 105. Zijn lichaam is bijgezet in het familiegraf, grafnummer 475, alwaar ook zijn vader en moeder almede nog enkele andere familieleden begraven liggen⁽²⁸⁾ (Afb.35-36).

Afb.35 en 36 - Algemene begraafplaats Zutphen, westelijke deel, graf nummer 476. Het linker graf is dat van Mr. Henri Isaac Swaving (foto's auteur).

Erfenis

Bij de opmaak van de nalatenschap van Swaving blijkt dat hij een olografische (zelf opgesteld) testament, gedateerd 29 mei 1879, heeft gedeponerd bij de notaris te Zutphen. Hierin heeft Swaving te kennen gegeven zijn nalatenschap als volgt wenste te verdelen:⁽²⁹⁻³⁰⁾

Zijn broer Willem Justes voor 1/5 deel.

De drie kinderen van zijn overleden zuster Christina Elisabeth Swaving, weduwe van Maurits Jacob van Löben-Sels, ieder voor 1/15 deel.

Zijn zuster Henriette Sandrina Swaving, weduwe van Ernst van Löben-Sels, voor 1/5 deel.

De drie kinderen van zijn overleden zuster Maria Louise Swaving, weduwe van Maurits Jacob van Löben-Sels, ieder voor 1/15 deel.

De drie kinderen van zijn overleden broeder Philips Christiaan Swaving, ieder voor 1/15 deel.

Voorts is in voornoemd olografisch testament door Swaving vastgelegd dat aan navolgende personen het volgende gelegateerd wordt:

Aan Meuffrouw Egberdina Aleida Egberts:

1^e het vruchtgebruik van een woonhuis in de Raadhuissteeg te Zutphen alsmede het vruchtgebruik van "de Heidebloem" met alle daarbij behorende gronden, totaal ruim 24 hectare, gelegen in de buurschap Avest, gemeente Eibergen.

2^e een maandelijks legaat van Fl. 30,- (gulden) of een jaarlijks legaat van Fl. 360,- (gulden) ter hare keuze en voor de duur dat zij ongehuwd en onverzorgd zal zijn.

Aan Mejuffrouw Anna Johanna Elisabeth Mary Egberts:

voor het geval dat zij Nederland met der woonmocht willen verlaten om haar familie in de Oost Indië op te willen zoeken, dat ter bestrijding van de reiskosten en uitzet een som van Fl. 1000,- (gulden) En voor het geval dat zij in Nederland mocht blijven, de opvolging in het jaarlijkse of maandelijks legaat, hiervoor aan hare

dit is ruim een maand voor zijn overlijden, nog een aanvulling op zijn olografisch testament gemaakt waarin hij het volgende heeft laten vast leggen:

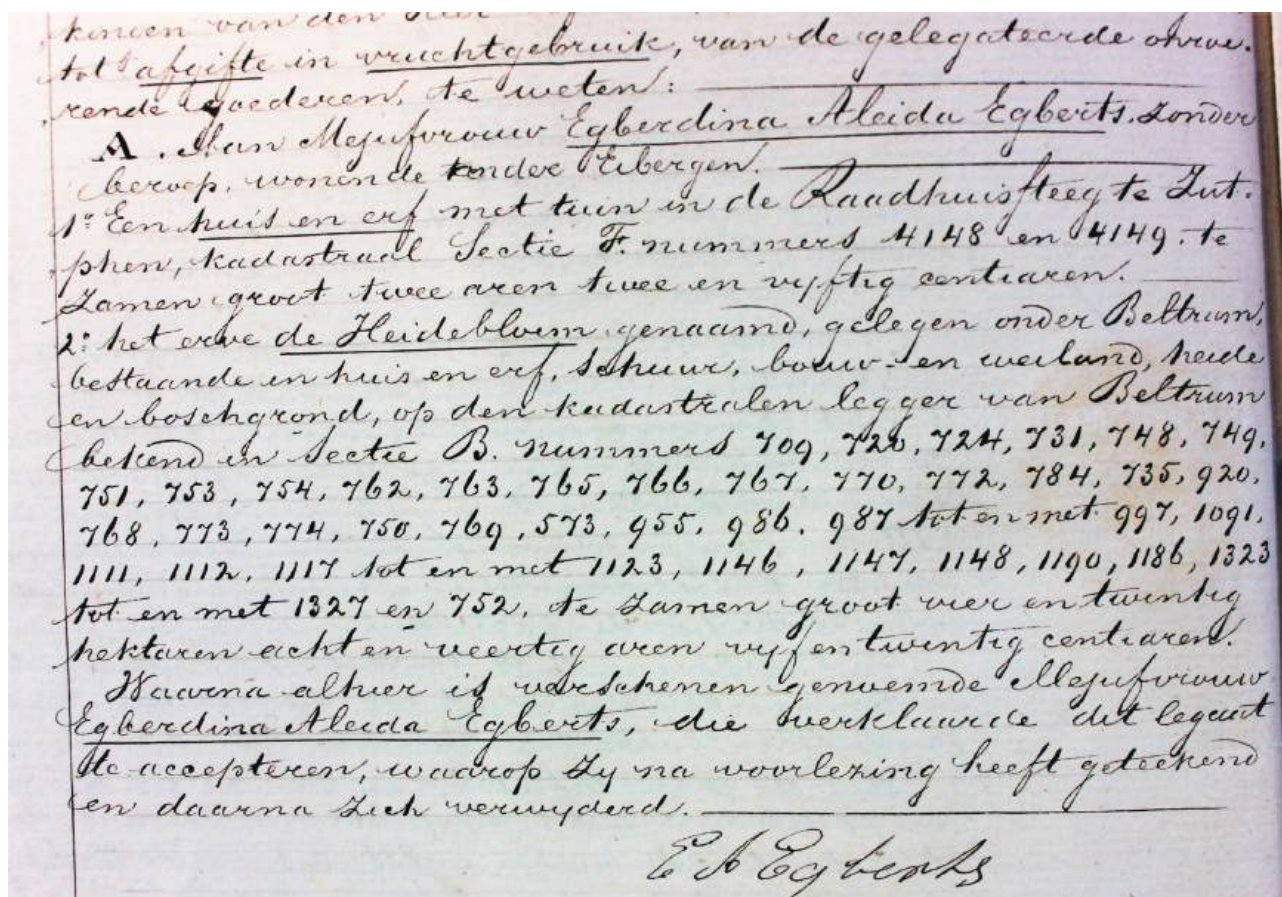
Dat het eerder vast gelegde jaar-legaat aan mejuffrouw Egberdina Aleida Egberts, met Fl. 100,- (gulden) verhoogd wordt.

Aan Hendrik Nahuis en zijne vrouw Maria Beunk, op dat moment de bewoners van "Het Sta in de Weg", het vruchtgebruik van het gehele erf tot den dood der langstlevende toe.

Voorwaar een enorme blijk van waardering voor personen die niet tot zijn familiekring behoorden.

Aanvaarding

Egberdina Egberts aanvaardt de erfenis en besluit

moeie Egberdina Aleida Egberts voornoemd besproken, zoo deze voor haar mocht komen te overlijden, zolang zij ongehuwd en onverzorgd zal overblijven. ("moeie" staat voor tante).

Aan Jonkvrouw Justine Jacoba Swaving, woonachtig in Zoeterwoude bij Leiden een jaarlijks legaat van Fl. 200,- (gulden)

Vervolgens heeft Swaving op 23 december 1880,

Afb.37 - De aanvaarding van het vruchtgebruik door Egberdina Egberts. (Bron: zie voetnoot⁽²⁹⁻³⁰⁾, ECAL).

om zich, samen met haar nichtje, te gaan vestigen op De Heidebloem (Afb.37). Het huis aan de Raadhuissteeg wordt door de beheerder van de nalatenschap van Swaving voorlopig verhuurd zodat, mocht zij op enig moment van gedachte veranderen, zij later alsnog te Zutphen zou kunnen gaan wonen. Op

B. van Hendrik Nahuis, landbouwer, wonende in de gemeente Groenlo en zyne echtgenote Claria Beunk:

Het daylooversplaatsje genaamd "Sta in den Hey", gelegen onder de gemeente Groenlo, bestaande in huis, erf, boomgaard, bouwland en boschgrond, kadastraal sectie N. nummers 530, 531, 528, 569 en 1437, te samen groot drie en vyftig aren acht en Seventig centiaven. En verschenen alnu genaemde echtelieden Hendrik Nahuis en Claria Beunk, welke, de vrouw onder by. Hand heeft mans, verklaarden dit legaat aantenemen, waarop zy na voorlezing alhier hebben geteekend en vervolgens sich verwijderd

H. Nahuis M. Beunk

Afb.38 - De aanvaarding door H.Nahuis en M.Beunk.
(Bron: zie voetnoot ⁽²⁹⁻³⁰⁾.ECAL).

7 april 1881 laat Egberdina zich met haar nichtje uitschrijven in de gemeente Zutphen om zich vervolgens samen te laten inschrijven in de gemeente Eibergen op "De Heidebloem"⁽³¹⁾. Egberdina wordt op dat moment als hoofd van de bewoning aangemerkt en haar verblijf op De Heidebloem zal in totaal een kleine vijf jaren beslaan. Het is 24 december 1885 als Egberdina zich, wederom te samen met haar nichtje, uit laat schrijven op De Heidebloem om zich aansluitend in te schrijven in de gemeente Groenlo op het adres Kevelderstraat A289.⁽³²⁾ Of deze verhuizing is gedaan om verslechterende gezondheid van Egberdina is niet bekend. Wel is het een feit dat, amper terug in haar geboorteplaats, Egberdina hier 35 dagen later op 29 januari 1886, in de leeftijd van 61 jaar is overleden en aldaar begraven.

Aan het einde van dat jaar, op 30 december 1886, verlaat Anna Egberts Groenlo en vertrekt naar Haarlem. Het is niet duidelijk of zij haar ouders in Oost Indië nog heeft opgezocht. Wel is bekend dat zij op 29 januari 1947, op een leeftijd van 91 jaar en ongehuwd, te Apeldoorn is overleden en dus mogelijk nog jaren een legaat uit de erfenis heeft mogen ontvangen.⁽³³⁾

Op de erve "Het Sta in de Weg" maken Hendrik Nahuis en Maria Beu(i)nk gebruik van het vruchtgebruik en verblijven aldaar tot hun overlijden te weten Hendrik Nahuis op 28 april 1885 en Maria Beunk op 3 juni 1897 (Afb.38).

Bibliotheek

Niet lang nadat Swaving is overleden, wordt in opdracht van zijn erfgenamen als eerste zijn gehele bibliotheek, of althans het deel dat van waarde geacht werd, in het openbaar geveild. Op maandag 19 september, en de drie daarop volgende dagen, werden in opdracht van Boekhandelaar A. van Someren te Zutphen, door Notaris Gerard Willem de Josseling de Jong, in totaal 1366 boeken en aanverwante zaken geveild (Afb.39-40). Uit de notariële akte van verkoping en de catalogus welke aan deze akte is toegevoegd valt het navolgend op te maken:

Vanzelfsprekend bevonden zich in de collectie een groot aantal boeken betreffend de rechtsgeleerdheid, te weten 107 exemplaren. Uit de levensschets van Kern is wel gebleken dat Swaving een groot letterkundige was. Dit komt mede tot uitdrukking in zijn bibliotheek. Het aantal boeken behorende tot de Nederlandse Letterkunde bedroeg maar liefst 656 exemplaren en het aantal dat tot de buitenlandse en klassieke werken behoorde bedroeg totaal 227 exemplaren. Verder bevatte de bibliotheek, ingedeeld naar categorie de navolgend boeken: Geschiedenis 138 stuks, Godgeleerdheid 70 stuks, Aardrijkskunde en Reizen 24 stuks, Landbouw-Oogst en Teeltkunde 21 stuks, Meet en Stelkunde 8 stuks en Geneeskunde 3 stuks.

Verder bevatte de collectie een aantal handtekeningen, portretten en wat dies meer zij. De handtekeningen bestonden uit een aantal persoonlijk geschreven werken en verzen van beroemde Ne-

CATALOGUS

DER

BIBLIOTHEEK,

NAGELATEN

DOOR WIJLEN DEN WELEDELGESTRENGEN HEER

Mr. H. I. SWAVING,

in leven Lid der Prov. Staten van Gelderland, Oud-Lid van den Gemeenteraad te Zutphen en Oud-Kantonrechter aldaar.

DE VERKOOPING ZAL PLAATS HEBBEN OP

Maandag, 19 September 1881 en 3 volgende dagen,

telkens des avonds precies te zes uren,

DOOR

A. E. C. VAN SOMEREN,

Boekhandelaar te Zeijphen.

De boeken zijn te zien ten huize van den verkooper (toegang in de Rosmolensteeg), op Zaterdag, 17 September, van 's morgens 10 tot 's namiddags 4 uren.

INHOUD.

	Nummers.
Boeken in folio	1— 32
Boeken in kwarto.	
Rechtsgeleerdheid	33— 37
Geschiedenis	38— 51
Nederlandsche Letter- en Dichtkunde	52— 118
Woordenboeken en Taalkunde	119— 156
Oude Letterkunde	157— 162
Huishoudkunde, Landbouw, enz.	163— 167
Boeken in octavo.	
Godgeleerdheid	168— 238
Regtsgeleerdheid.	
Wetboeken	239— 260
Oud Recht	261— 266
Fransch Recht	267— 279
Nederlandsch Recht	280— 306
Staatsrecht, Staathuishoudkunde, Statistiek	307— 346
Geneeskunde	347— 350
Aardrijkskunde en Reizen	351— 375
Algemeene geschiedenis	376— 414
Nederlandsche geschiedenis	415— 502
Nederlandsche Taal- en Letterkunde.	
Geschiedenis, Mengelwerken, Tijdschriften	503— 527
Afzonderlijke Taal- en Letterkundige werken	528— 615
Nederlandsche Dichters	616— 837
Werken van Mr. W. en Vrouwe K. W. Bilderdijk.	838— 986
Nederlandsche Prozaschrijvers	987— 1055
Buitenlandsche Taalkunde.	
Algemeene en vergelijkende taalstudie	1056— 1072
Afzonderlijke talen	1073— 1151
Fransche Letterkunde	1152— 1171
Engelsche Letterkunde	1172— 1225
Hoogduitsche Letterkunde	1226— 1261
Deensche en Zweedsche Letterkunde	1262— 1268
Italiaansche, Portugeesche, Spaansche Letterkunde	1269— 1276
Latijnsche en Grieksche Letterkunde	1277— 1287
Meet- en Stelkunde	1288— 1296
Landbouw, Boom- en Ooftteelt, enz.	1297— 1314
Diverse Boeken, Dissertatiën, Tijdschriften, enz.	1315— 1339
Handteekeningen, Portretten, enz.	1340— 1349
Atlassen, Kaarten, enz.	1350— 1366

Afb.39 - Catalogus verkoop Bibliotheek Mr. H.I. Swaving. en Afb.40 - Inhoud van de catalogus. (ECAL)

derlanders. Verder een groot aantal voorbeelden van oudhollands schrift waaronder kopieën van brieven van Willem en Maurits van Nassau, Van Oldenbarnevelt en Johan de Witt. De portrettenverzameling bestond uit portretjes van beroemde schrijvers en dichters, vorsten en vorstinnen van het huis Oranje Nassau, beroemde Nederlanders en buitenlanders. Al deze portretten en handteekeningen werden in bundels geveild.

Tot slot werden de diverse atlassen en kaarten welke tot de collectie van Swaving behoorden geveild. Naast topografische en kadastrale kaarten bezat Swaving ook enkel historische kaarten.

Opmerkelijk hierbij is dat er zich onder deze kaarten een exemplaar bevond van de "Grolla obsessa et expugnata ab Frederico Henrico". Kennelijk had Swaving ook grote belangstelling voor de geschiedenis van Groenlo en dan met name voor de slag om Grol in 1627 waarvan, als eerder gemeld, in de tijd van Swaving zich op geringe afstand van "De Heidebloem" nog aanzienlijke restanten van de Hollandse schans moeten hebben gelegen.

Een aanzienlijke bibliotheek, zeker voor die dagen, die in de verkoop, verdeeld over 4 dagen, een bedrag

van totaal Fl. 1131,35 (gulden) heeft opbracht.⁽³⁴⁾

Verkoping roerend goed

Alvorens het onroerende goed uit de erfenis in de verkoop te brengen, hebben de geërfden van Swaving besloten om vooraf het roerende goed, zijnde alle bomen op stam die zich op de percelen behorende bij de erven "de Heidebloem" en "Sta in de Weg", bevonden, in de verkoop te brengen.

Een van de bindende voorwaarden van de koop van deze bomen op stam is dat de gekochte bomen door de koper voor 31 december, van het jaar waarin de bomen gekocht, geroid moeten zijn. Bij notariële akte van 10 mei 1886 worden alle bomen op "De Heidebloem" verdeeld over 8 grondpercelen en totaal 47 nummers en op "Het Sta in de Weg" verdeeld over totaal 17 nummers, ingezet en verkocht. De akte geeft geen uitsluitel over het aantal bomen dat per nummer verkocht is, enkel dat het meestal eiken en beuken betreft. Het zullen geen kapitale bomen geweest zijn gezien hun relatief jonge leeftijd van goed 40 jaren. De ingezette prijzen per nummer lopen uiteen van Fl. 3,- tot Fl. 50,- per nummer. Na beraad met de erfgenamen worden alle bomen,

op een klein aantal na die genaast werden door de latere koper van "De Heidebloem", gegund en is daarmee het lot van de bomen bezegeld. De kopers van de bomen waren:

Johannes Nahuis, houtkoper te Groenlo voor totaal Fl. 784,-

Gerrit Nahuis, houtkoper te Avest voor totaal Fl. 90,-

Paulus Francois Wittermans voor totaal Fl. 44- (deze zijn door hem "genaast")

Antonius Hueskes, landbouwer te Beltrum voor totaal Fl. 23,-

Hendrikus Bernardus Nales, Timmerman te Groenlo voor totaal Fl. 21,-

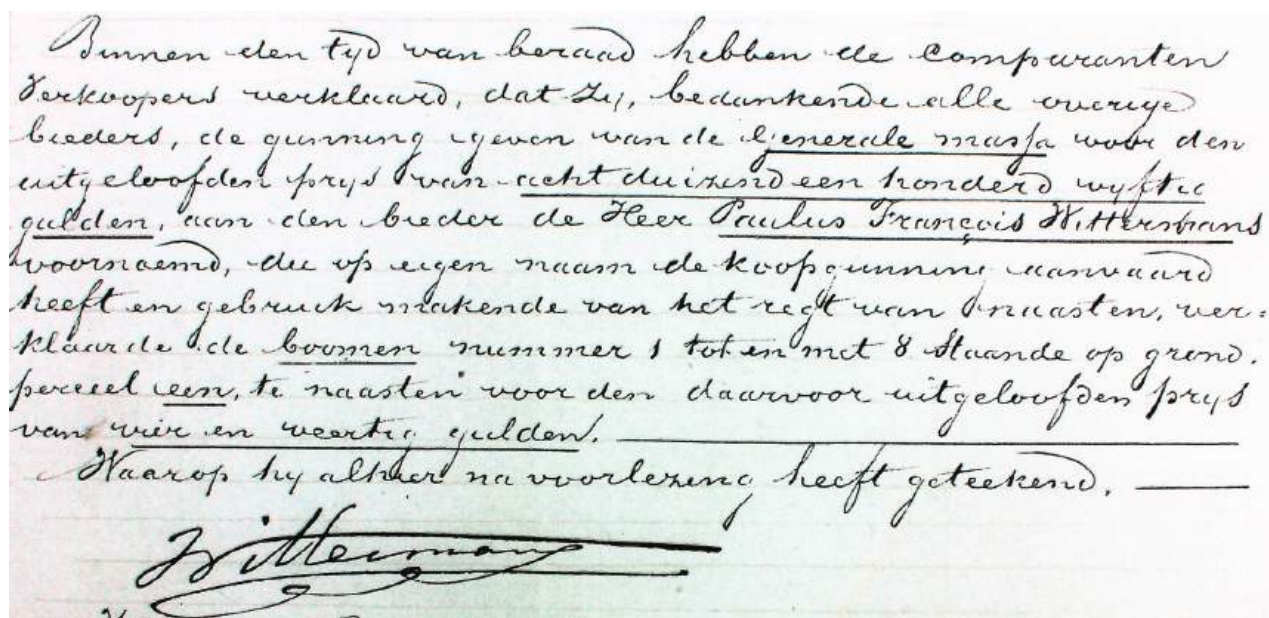
Johannes Wentink, landbouwer te Beltrum voor totaal Fl. 18,-

voorwaarde in zijn testament opgenomen tot behoud van deze bomen.

Verkoping onroerend goed

Enkele maanden na het overlijden van Egberdina Egberts wordt, door de beheerders van de nalatenschap van Henri Isaac Swaving, aan Carl von Weller van Poelwijk, notaris te Zutphen, opdracht gegeven om over te gaan tot de verkopeningen van het huis in de Raadhuissteeg te Zutphen en het erve "De Heidebloem" met bijbehorende percelen in de buurschap Avest.

Als eerste wordt het huis te Zutphen verkocht. De notariële akte van 12 mei 1886 vermeldt als koper van dit huis de heer Jan Willem Willemsen wo-

Binnen den tyd van bevaad hebben de comparenten
verkoopers verklaard, dat zij, bedankende alle overige
biederders, de gunning geven van de generale massa woe den
uitgeloofden prijs van recht duizend een honderd vyftic
guldren, aan den biederder de Heer Paulus Francois Wittermans
voornamend, die op eigen naam de koopgunning aanvaard
heeft en gebruik makende van het recht van brachten, ver-
klaard de boom nummer 1 tot en met 8 staande op grond
perceel een, te naasten voor den daarvoor uitgeloofden prijs
van vier en veertig guldren.
Daarop hy althet na voorlesing heeft geteekend, —
J. Wittermans

Johannes Jacobus Milius, bakker te Groenlo voor totaal Fl. 17,-

Anton Klein Tuente, timmerman te Avest voor totaal Fl. 12,-

Tesamen hebben de bomen van "De Heidebloem" Fl. 738,- opgebracht en op die van "Het Sta in de Weg" totaal Fl. 227,-⁽³⁵⁾

Lezen we, dit nu wetende, dan nogmaals de twee laatste regels uit het Leeuwendalers gedicht welke door Swaving in zijn boek waren opgenomen:

**En zou een woeste bijl dien stam ter neder houwen,
Zij ging eerst door ons hart, dan door dien jongen stam.**

Het moet Swaving ontegenzeggelijk pijn hebben gedaan als hij geweten had wat welk lot de door hem, met zoveel toewijding, gepote bomen bescho- ren waren en wellicht had hij dan zelfs een bindende

Afb.41 - De koop door P.F. Wittermans, apotheker te Groenlo van "De Heidebloem" (Bron, zie voetnoot⁽³⁷⁾).

nende te Zutphen voor de somma van Fl. 2850,-⁽³⁶⁾ Bijna tegelijkertijd met de verkoping van de bomen wordt ook het erve "De Heidebloem" in de verkoop gebracht. Bij een akte van 14 mei 1886 wordt door de erfgenamen van Swaving in verkoop gebracht het erve "De Heidebloem" genaamd, gelegen onder Beltrum bestaande uit huis, erf, koepel, tuin, boomgaard, schuur, bouw en weiland, heide en bosgrond op de kadastrale legger van Beltrum Sectie B met vervolgens een opsomming van totaal 54 percelen, samen groot ruim 24,5 hectare. Het erve wordt, verdeeld over 12 percelen en 2 onder massa's, ingezet en uiteindelijk in één totale massa op 28 mei 1886 definitief verkocht aan de heer Paulus Francois Wittermans, apotheker te Groenlo, voor het bedrag van Fl. 8159,80⁽³⁷⁾.

Heer van de Heidebloem en Erica?

De geschiedenis van de erven “De Heidebloem” en “Erica” loopt als volgt verder. Nadat Wittermans in 1886 het erve “De Heidebloem” heeft aangekocht, koopt hij in 1887 ook het naastgelegen erve “Erica”. Eerder, in 1865, had Wittermans ook al het erve “Narkveld”, thans Ringweg 36, in de Beltrumse Es al aangekocht. Het is dus Paulus Francois Wittermans die eigenaar van beide erven is geweest en niet Swaving zoals Vemer in zijn *Kroniek van Groenlo* vermeldt. Na het overlijden van Wittermans gaan de eigendommen over in handen van zijn erfgenamen die de beide erven dan vervolgens weer verkopen. Het erve “Erica” wordt in 1911 verkocht aan de heer Hendrikus Gradus Johannes Pasmaan landbouwer te Beltrum. Het erve “De Heidebloem” wordt in 1920 verkocht aan Johannes Petrus Vemer, notaris te Groenlo (1889-1922) en de vader van de auteur van *De Kroniek van Groenlo*. J.P. Vermeer verkoopt vervolgens een jaar later “De Heidebloem” waarbij de percelen verdeelt raken over totaal elf verschillende kopers. Een deel van de percelen waaronder het perceel met daarop de twee boerderijen wordt gekocht door de heer Hendrikus Ignatius Zemmann landbouwer te Beltrum, grootvader van de huidige eigenaar-bewoner de heer B. Zemmann. Als mede-eigenaar van deze percelen wordt de heer Albertus Gesinus Geers, hout en kunstmesthandelaar te Winterswijk vermeld. Het perceel met daarop de koepel van Swaving wordt door de heer A.G. Geers aangekocht en in 1923 wordt de koepel tenslotte gesloopt⁽³⁸⁾.

Hiermee zijn dan de laatste tastbare herinneringen aan Mr. Henri Isaac Swaving, uit Goenlo en omgeving verdwenen. Een enorm intrigerend en charismatisch persoon, heer van “Het sta in de Weg” en “De Heidebloem” en met, zoals Vemer het omschrijft, een grote edele ziel.

Literatuur

Kroniek van Groenlo; W.P. Vemer (derde vermeerderde druk) KvG

Groenlo in de verte; Valentijn Smit

De Vestingstad Grol in de kaart gekeken; drs J.E. van de Pluijm

Kijk op de Linie; Godfried van der Pluijm

KAG - Kadastrale Atlas Gelderland 1832 Groenlo Lichtenvoorde; St. Werkgr. Kadas. Atlas Geld.

Boerderij en Velnamen in Eibergen; St. Staring Instituut / H.J. Steenbergstichting / Historische Kring Eibergen

Groenlo, het verleden in Beeld; Henny Garstenveld & Sylvia Wentink-Oldenkotten

Gids voor Eibergen en Groenlo; H.W. Heuvel
Marken en Buurschappen in de Graafschap; G.J. Roekel

Mandegoed Schandegoed; H.B. Demoeid

Grols verleden nr.1, pagina 12 Maria Wiecherink, door H.G. Nijman

Grols verleden nr.6, Schilderij “Gezicht op de markt te Grol”, door Martie Rouwmaat

Bronnen

DBNL = Digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren.

ECAL = Erfgoed Centrum Achterhoek Liemers, IJselkade 13, 7001AN, Doetinchem.

NL-Zu RAZ = Regionaal Archief Zutphen, Spiegelstraat 13-17, 7201KA, Zutphen.

GA = Gelders Archief, Westervoortsedijk 67D, 6827 AT Arnhem.

Voetnoten:

¹ Kroniek van Groenlo, blz. 159.

² Grols Verleden, Jaargang 1, nummer 1, blz. 12.

³ Groenlo het verleden in beeld, blz. 100.

⁴ DBNL, Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, 1881, blz. 315.

⁵ DBNL, Biografisch woordenboek der Noord- en Zuid Nederlandse Letterkunde, Kern.

⁶ GA, Archief 0207_Reg./Invent.nr. 1694_Aktenr. 60_scan 19 (geboorte).

⁷ RAZ, Bibliotheek collectie Oude Werken Zutphen (Arch.nr. 273).

⁸ ECAL, Bevolkingsregister Groenlo, Toeg.nr. 0139, Invent.nr. 1094, Reg./Blz., 01/175-02/30-03/123.

⁹ ECAL, Toeg.nr. 3016, Invent.nr. 41, Notaris J.B. Roelvink Gem. Winterswijk, jr. 1845 nr. 1-153.

¹⁰ ECAL, Bevolkingsregister Groenlo, Toeg.nr. 0139, Invent.nr. 0139, Reg./Blz., 02/121.

¹¹ ECAL, Toeg.nr. 3014, Invent.nr. 144, Notaris J.F.A. Weijn Gem. Oost Gelre/Lichtenvoorde, djr. 1845 akte 1654.

¹² ECAL, Bevolkingsregister Eibergen, Toeg.nr. 0024, Invent.nr. 1700, Reg./Blz., 29/32-30/43.

¹³ ECAL, Toeg.nr. 3014, Invent.nr. 144, Notaris J.F.A. Weijn Gem. Oost Gelre/Lichtenvoorde, djr.

1848 akte 2045.

^{14.} ECAL, Toeg.nr. 3014, Invent.nr. 144, Notaris J.F.A. Weijn Gem. Oost Gelre/Lichtenvoorde, djr. 1849 akte 2045.

^{15.} ECAL, Bevolkingsregister Eibergen, Toeg.nr. 0024, Invent.nr. 1700, Reg. /Blz., 28/31-29/31-30/42.

^{16.} GA, Kantongerecht te Groenlo, J.P.H. Daverveld

^{17.} GA, Toeg.nr. 0016, Invent.nr. 3374, Beschr. 0016 – Gewestelijke besturen Bataafs-Franse tijd Inventaris 12.212.5 Gebouwen.

^{18.} Groenlo in de verte, blz. 69.

^{19.} ECAL, Toeg.nr. 0008, Invent.nr. 8a , collectie J.J. Seekles.

^{20.} DBNL, Nederlands Letterkundig.

^{21.} ECAL, Bevolkingsregister Groenlo, Toeg.nr. 0139, Invent.nr. 1048, Reg./Blz. 3/123 Let op: datum van uitschrijving is abusievelijk in de kolom van “overleden” genoteerd.

^{22.} NL-ZuRAZ, Bevolkingsregister Zutphen Wijk E (nrs. 204-399), Archiefnr. 308, Invent.nr. 012, Blad 189.

^{23.} ECAL, Bevolkingsregister Eibergen, Toeg.nr. 0024 Invent.nr. 1701.3, Reg./Blz. 34/29.

^{24.} GA, Kadaster, Grondbelastingplans, Kadastrale kaart Beltrum, B2, 1881-1887.

^{25.} ECAL, Toeg.nr. Biblio, Invent.nr. 20665, Gids voor Eibergen en Groenlo, H.W. Heuvel.

^{26.} NL-ZuRAZ, Bevolkingsregister Zutphen 1862-1890, Steenderen/Ten Tijke, Archiefnr. 308, Invent.nr. 037, Blad 10129.

^{27.} NL-ZuRAZ, Notarieel register, Willem Albert Frans Hendrik de Bas, Arch.nr. 349, Invent.nr. 358, Aktenr. 2793. (is incl. Aktenr. 2810).

^{28.} NL-ZuRAZ, Registers van de begraafplaatsen te Zutphen dd.

^{29.} NL-ZuRAZ, Van Löben Sels, Arch.nr. 0302, Inv. nr. 197, Scheiding en deling van de nalatenschap van Henri Isaac Swaving.

^{30.} NL-ZuRAZ, Notarieel register, Notaris Godfried Carl von Weiler Poelwijk, Arch.nr. 349, Invent.nr. 476, Aktenr. 9.

^{31.} ECAL, Bevolkingsregister Eibergen, Toeg.nr. 0024, Invent.nr.1701.3, Reg./Blz. 34/41.

^{32.} ECAL, Bevolkingsregister Groenlo, Toeg.nr. 0139, Invent.nr. 1084, Reg./Blz. 3/123.

^{33.} CBG/Centrum v. familiegeschiedenis Den Haag, Reg.nr. VFADNL028930-19, Dat.29-01-1947.

^{34.} NL-ZuRAZ, Notarieel register, Notaris Gerard Willem de Josslin de Jong, Arch.nr. 349, Invent.nr. 433, Periode 1881, Akte 1836, betreft inzet en verkoop Bibliotheek.

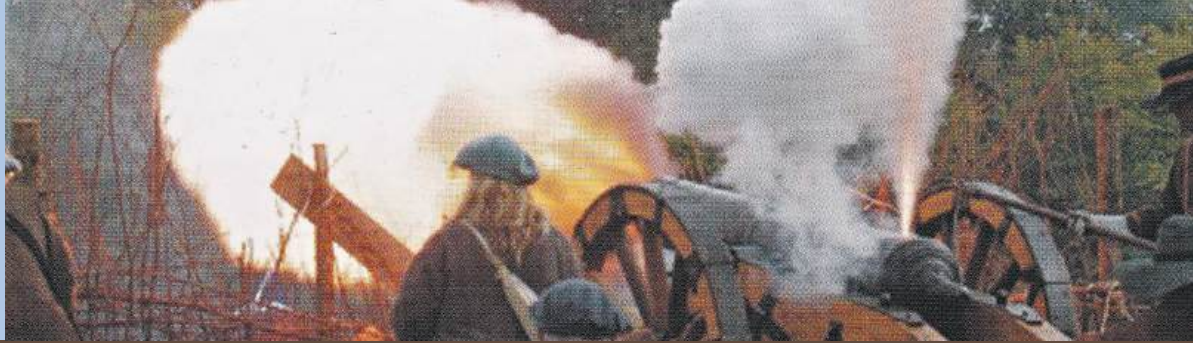
^{35.} NL-ZuRAZ, Notarieel register, Akte, Notaris

Godfried Carl von Weiler Poelwijk, Arch.nr.349, Invent.nr. 480, Periode 1886, Akte 86, betreft inzet en verkoop bomen.

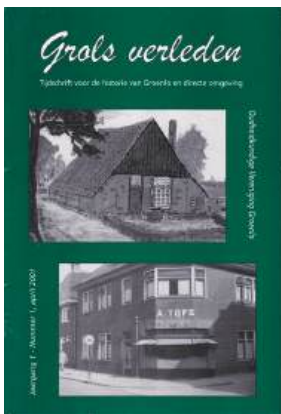
^{36.} NL-ZuRAZ, Notarieel register, Akte, Notaris Godfried Carl von Weiler Poelwijk, Arch.nr.349, Invent.nr. 480, Periode 1886, Akte 81(93), betreft inzet en verkoop huis in de Raadhuissteeg.

^{37.} NL-ZuRAZ, Notarieel register, Akte, Notaris Godfried Carl von Weiler Poelwijk, Arch.nr.349, Invent.nr. 480, Periode 1886, Akte 85(98), betreft inzet en verkoop erve “De Heidebloem”.

^{38.} GA, Kadastrale gegevens, Digilegger, Gemeente Beltrum Sectie B sectienummer 859, Artikellegger nr. (achtereenvolgende eigenaren) 181-540-1923-2643-310e8-3111-3112.

Overzicht uitgaven *Grols Verleden*

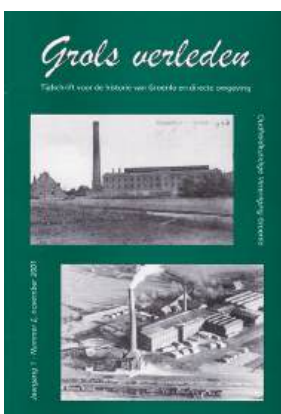
GROLS VERLEDEN NR 1

april 2001 - 28 pagina's, prijs € 9.50 leden € 7.00
 Inhoud: - Herinnering aan een in 1938 verdwenen oud saksisch boerderijtje, door J.G. Pleiter - Maria Wiecherink, slachtoffer van gebeurtenissen en omstandigheden, door H.G.Nijman - Het bakkersvak bij bakkerij Tops rond de eeuwwisseling en de twee wereldoorlogen, door W.J. Tops

GROLS VERLEDEN NR 3

mei 2002 - 40 pagina's, prijs € 7.50 leden € 5.50
 Inhoud: - Jan Rouwmaat en Scapino?, door Martie Rouwmaat - Het Grolse stationsgebouw en de plaatselijke bureauhouder, Jan Roerdink, in de oorlogsjaren, door J.G. Pleiter. - De vestingstad Grol, de geschiedenis van de vestingwerken van Groenlo (vervolg), door J.E. van der Pluijm - Bakker Milius, door Bart Milius en Bert Smeenk.

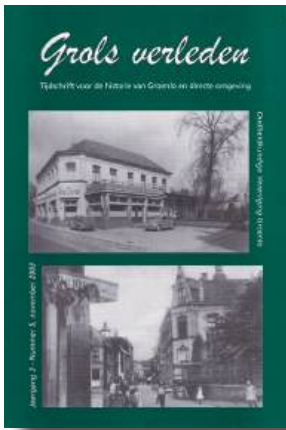
GROLS VERLEDEN NR 2

november 2001 - 32 pagina's, uitverkocht.
 Inhoud: - Steenfabriek Groenlo, door Sylvia Wentink-Oldenkotte en Henny Garstenveld - Krantenartikelen uit de Gelderlander betreffende Steenfabriek Groenlo - Bronvermelding

GROLS VERLEDEN NR 4

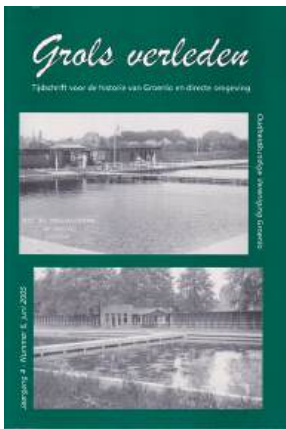
november 2002 - 76 pagina's, prijs € 9.95 leden € 7.50
 Themanummer : Groenlose Burgerharmonie 1927 - 2002
 Inhoud: - Groenlose Burgerharmonie, door Sylvia Wentink-Oldenkotte, Henny Garstenveld, Martine Jansen-Wientjes en Jan ten Brincke

GROLS VERLEDEN NR 5

november 2003 - 44 pagina's, prijs € 9.50 leden € 7.00

Inhoud: - Hotel de Moriaan, door Sylvia Wentink-Oldenkotte en Henny Garstenveld.
- Con Brio, door Willy Lansink. - Grol en Simancas, door Mr. D.A.J. Kuit.

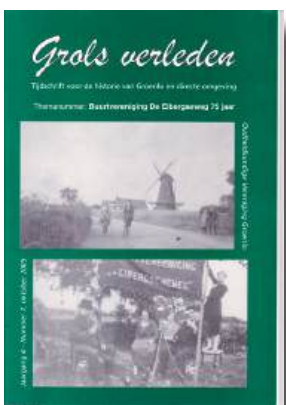

GROLS VERLEDEN NR 6

juni 2005 - 80 pagina's, Uitverkocht.

Inhoud: - De Bempte breed uitgemeten, door Martie Rouwmaat, m.m.v. Henny Garstenveld en Sylvia Wentink-Oldenkotte - Herinneringen aan Groenlo tijdens de oorlog, door Jan Spelbos. - De vestingwerken van Grol tijdens het 12-jarig bestand, door J.E. van der Pluijm - Groenlo: de militaire barakken en de brand van 1623, door J.E. van der Pluijm. - Schilderij "Gezicht op de Markt te Grol", door Martie Rouwmaat.

Inhoud: - De Bempte breed uitgemeten, door Martie Rouwmaat, m.m.v. Henny Garstenveld en Sylvia Wentink-Oldenkotte - Herinneringen aan Groenlo tijdens de oorlog, door Jan Spelbos. - De vestingwerken van Grol tijdens het 12-jarig bestand, door J.E. van der Pluijm - Groenlo: de militaire barakken en de brand van 1623, door J.E. van der Pluijm. - Schilderij "Gezicht op de Markt te Grol", door Martie Rouwmaat.

GROLS VERLEDEN NR 7

oktober 2005 - 96 pagina's, Uitverkocht.

Themanummer: Buurtvereniging De Eibergseweg 75 jaar. Inhoud: - Buurtvereniging De Eibergseweg 75 jaar, door Marieke Wolterink-Op den Akker, Jeannine Scheinck-Ten

Have, Maria Monasso-Roes, Dorien Koppelman, Rita Migchielsen-Reukers en Willy Balk.

GROLS VERLEDEN NR 8

april 2006 - 100 pagina's, prijs € 10.00 leden € 7.50

Themanummer: De Grolse kanonnen door de jaren heen. Inhoud: - Inleiding, door Erik Mentink en Joep van der Pluijm - De vestingstad Grol en haar bewapening, door Joep van der

Pluijm - Grote restauraties door de jaren heen, door Erik Mentink - Wie kaatst kan de bal terug verwachten door Erik Mentink - Grolse kannonnenbouwers, door Erik Mentink - Speurtocht naar de oorsprong van de Grolse kanonnen, door Erik Mentink - Het Grolse kanon buldert weer over de veste, door Erik Mentink - Oprichting Stichting Vrienden van de Grolse kanonnen, door Erik Mentink - De Compagnie Grolle, beleef het verleden, door Erik Mentink - Het Brusselse document: het definitieve bewijs, door Joep van der Pluijm - Een nieuw affuit voor het Grolse kanon, door Erik Mentink - Grols kanon geschonken door Frederik Hendrik?, door Joep van der Pluijm - Bronvermelding - Ode aan het Grolse kanon met meer dan 200 foto's.

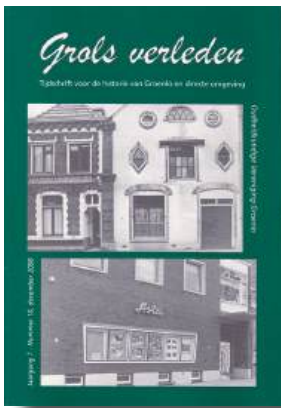
GROLS VERLEDEN NR 9

oktober 2007 - 68 pagina's, 12 hoofdstukken, prijs € 9.50 leden € 7.00

Themanummer: Toneelvereniging D.I.T.O. 75 jaar. Inhoud:

Inleiding, [H1]1932-2007 Toneelvereniging D.I.T.O. 75 jaar, [H2]De oprichting van

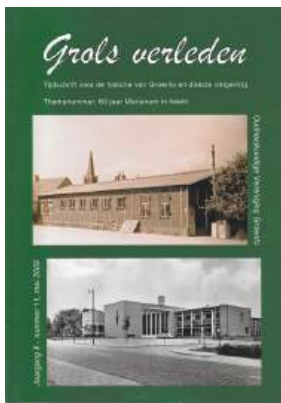
D.I.T.O.in 1932, [H3] D.I.T.O. tijdens de oorlogsjaren, [H4]De na-oorlogse jaren, [H5]1952 D.I.T.O. bestaat 20 jaar, [H6]25 jarig jubileum, [H7] Het 40-jarige bestaan wordt uitgebreid gevierd, [H8] 1982 een halve eeuw!, [H9] 1992 viert D.I.T.O. haar 60 jarig bestaan, [H10]75 jaar oud, maar toch jong, [H11] Achter de coulissen, [H12] D.I.T.O. feiten op een rij (ledenlijsten en statistieken) ! Met meer dan 100 foto's.

GROLS VERLEDEN NR 10

december 2008 - ca 70 pagina's, 5 hoofdstukken, prijs €9.50 leden € 7.00
 Inhoud: De Firma Edward Ainsworth & Co door Martie Rouwmaat - Handdoeken van Ainsworth en Co N.V. onverslijtbaar, door Martie Rouwmaatm.m.v. Sylvia

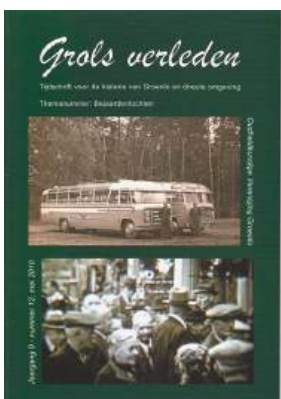
Wentink-Oldenkotte en Henny Garstenveld - Wetenswaardigheden uit de textielindustrie door Martie Rouwmaat - Grollae obsidio door Joep van der Pluijm - Witte doek ging na zestig jaar in Groenlo op zwart begonnen als Groenlose Bioscoop, later Asta en geëindigd als De Mattelier.

GROLS VERLEDEN NR 11

mei 2009, 112 pagina's, 5 hoofdstukken, prijs €12.50 - leden € 9.00
 Themanummer: 60 jaar Marianum in beeld.
 Inhoud: Onder redactie van Harry Broshuis, Wim Enserink, Ilse Froeling-Garstenveld, Henny Garstenveld, Jan

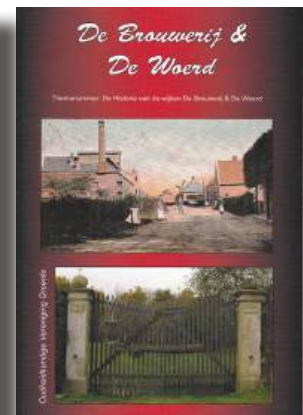
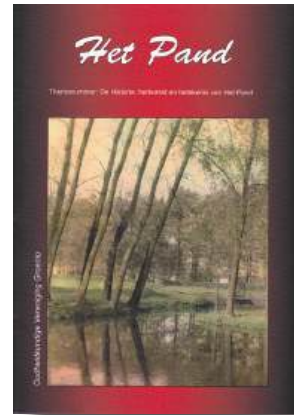
Grijsbach, Jan Offenbergh en Ben Verheij. Hoofdstukken: 1948-1963, 1963-1978, 1978-1988, 1988-1998, 1989-2009. Bij al deze tijdsblokken zijn via oproepen in de krant en langs digitale weg 5 werkgroepen gevormd die veel beeldmateriaal verzameld hebben (meer dan 200 [kleuren]foto's) en er is een korte tekst toegevoegd waarin de belangrijkste veranderingen in die periode beschreven zijn.

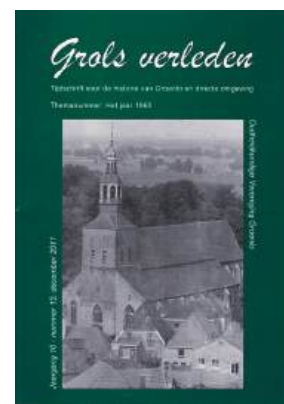
GROLS VERLEDEN NR 12

mei 2010, - 44 pagina's, prijs € 8.50 leden € 6.50
 Themanummer: Bejaardentochten
 Inhoud: Onder redactie van Henny Garstenveld en Sylvia Wentink-Oldenkotte met een voorwoord van Ben Verheij, met vele foto's van de diverse tochten en ook enkele foto's van filmbeelden

worden de bejaardentochten beschreven die vanaf 1938 t/m 2006 gehouden zijn. Met dank aan het stichtingsbestuur Bejaardentochten: Diny Konings, Fons Monasso en Ben Groot Bruinderink. Ben Groot Bruinderink heeft het bestaande FILM-materiaal (vanaf 1951 t/m 2006) op 36 DVD's gezet.

DUBBELBLAD: De Brouwerij en de Woerd / Het Pand juni 2011 - Prijs € 7.95 leden € 6.00 met: Themanummer 18 pagina's: de Historie van de wijken De Brouwerij & de Woerd. Themanummer 12 pagina's: de Historie, herkomst en betekenis van Het Pand, door Martie Rouwmaat.

GROLS VERLEDEN NR 13

december 2011, - 60 pagina's, prijs € 7.95 leden € 6.00

Themanummer: Het jaar 1960. Inhoud: -Samenstelling van de bevolking - uitbreiding van de stad - straatbeeld - verkeerssituatie - industrie - kerkelijk leven - cultureel leven - onderwijs - gezondheidszorg - sport - markante figuren. Door Willy Lansink.

GROLS VERLEDEN NR 14

maart 2012, - 56 pagina's, prijs € 7.95 leden € 6.00
 Themanummer: Buurtvereniging 75 jaar de Walnoot. Inhoud: inleiding door Toon Heinsman - 75 jaar de Walnoot door Appie Hemeltjen, Truus Jansen-Gebbink, Frits Wolterink.

**GROLS VERLEDEN
NR 15**

Jaargang 12 oktober
2013, - 96 pagina's, prijs
€ 10.00 leden € 7.50

Themanummer: 100 jaar
gemengde zangvereni-
ging Excelsior. Inhoud:
Voorwoord door Wilma
Assinck - De historie
1913-2013, door Theo
Smeenck - Historie uit

jaarverslagen, door Theo Smeenck - hadden de oor-
logen invloed, door Theo Smeenck - Jong Excelsior
en toneelgroep Momus, door Theo Smeenck - Re-
petitieruimtes vanaf 1913, door Theo Smeenck en
Tonny Koppers - Vaandels en kleding, door Carla
Koster - Lieder van 1913, door Theo Smeenck
- Financiën, door Theo Smeenck - Oud papier, door
Tonny Koppers - Uitstapjes, door Bonnie Ebbers en
Carla Koster - Dirigenten en besturen, door Theo
Smeenck - Jubileumconcerten, door Theo Smeenck en
Carla Koster.

door Wim Punt en Nark van Mens - Zouaven uit
de Oost-Achterhoek, door Ruud Kaak - Waarom is
er archeologisch onderzoek gedaan op de Woerd?
door Bart Overkamp - An een arreme vrou gelangk 6
stuivers, door Nic Adema.

**GROLS VERLEDEN
NR 16**

Jaargang 13 augustus
2014, - 68 pagina's, prijs
€ 8.95 leden € 6.50

Inhoud: Garagehouder
Hendrik Hemelman, de
tram en de steenfabriek
door Henk Kolkman -
Een boom van Jesse in
Groenlo door Jean Gar-
deniers - Hendrikus van

den Eijnden, een gedenkwaardige grootvader, door
B.A.Th. Close - Bouwhistorische verkenning en
monumentale waardenbepaling van Mattelierstraat
6, door Roy Oostendorp.

**GROLS VERLEDEN
NR 17**

Jaargang 14 december
2015 - 86 pagina's, prijs €
10.00 leden € 7.50

Inhoud: De Groenlo-
sche Stoom Wasch- en
Strijkinrichting, door
Wim van Hooff en John
G. Bluemink - Verloren
gewaand hek van Meer-
dervoort teruggevonden,

Colofon

Oudheidkundige Vereniging Groenlo

De Oudheidkundige Vereniging Groenlo (opgericht 15 januari 1976) heeft tot doel het bestuderen en vastleggen van gegevens op het gebied van geschiedenis, taal, folklore, genealogie en archeologie van Groenlo en directe omgeving. Tevens stelt zij zich ten doel het beschermen van het cultureel erfgoed van Groenlo. Zie vooral ook onze website: www.ovgroenlo.nl

Grols Verleden

Tijdschrift voor de historie van Groenlo en directe omgeving

Jaargang 16 | nr. 18 | mei 2017

Het tijdschrift verschijnt op onregelmatige tijdstippen.

Samenstelling en tekst:

*Stephan Damman, Roy Oostendorp,
Peter te Plate, Joop Ottink en Ruud Kaak.*

Eindredactie:

Ellen Vehoff, Ruud Kaak, Ben Verheij

Redactie adres:

Ben Verheij
Vrakkinkweg 3a
7141 JB Groenlo
(0544) 46 20 32
btmverheij@gmail.com

Vormgeving en lay-out:

Nick Oostendorp - Ruud Kaak

Druk:

Weevers

Overname artikelen:

Publicatie of overname van artikelen (geheel of gedeeltelijk) in welke vorm dan ook is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Omslagfoto:

Kijk voor een beschrijving op pagina 50.

Lidmaatschap OVG:

Het lidmaatschap kost € 15,- per jaar. Aanmelding via onze website:
www.ovgroenlo.nl

ISSN 1569-9633

© OUDHEIDKUNDIGE VERENIGING GROENLO

